

CHO

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΜΕΝΗ

ἀπὸ Ἱστορικῆς, Ἀρχαιολογικῆς, Τοπογραφικῆς,
Κοινοτικῆς, Ἐκπαιδευτικῆς, Κοινωνικῆς,
Γεωργικῆς καὶ Ἐμπορικῆς ἀπόψεως

ΕΝ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙ

ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ διωγμοῦ.

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΧΟΝΔΡΟΝΙΚΗ

(Μενεκράτους)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΟΣ ΧΑΡΤΟΥ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ



ΕΝ ΜΥΤΙΛΗΝΗ

1915

1873

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
ΤΟΜΟΝ

ΠΡΩΤΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
ΤΟΜΟΝ
ΠΡΩΤΟΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
ΤΟΜΟΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ

1912

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΔΙΩΓΜΩΝ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΜΕΝΗ

ἀπὸ Ἱστορικῆς, Ἀρχαιολογικῆς, Τοπογραφικῆς,
Κοινοτικῆς, Ἐκπαιδευτικῆς, Κοινωνικῆς,
Γεωργικῆς καὶ Ἐμπορικῆς ἀπόψεως

ΕΝ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙ

ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ διωγμοῦ.

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΧΟΝΔΡΟΝΙΚΗ

(Μενεκράτους)

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΟΣ ΧΑΡΤΟΥ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ



ΕΝ ΜΥΤΙΛΗΝΗ

1915

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΛΕΝΗΣ ΣΒΟΡΩΝΟΥ ΣΑΜΟΣ



ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

UB 21

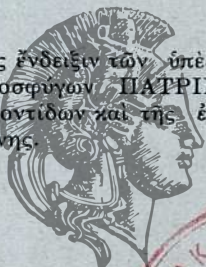
ΤΗ ΑΥΤΟΥ ΕΞΟΧΟΤΗΤΙ
ΤΩ ΓΕΝ. ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΚΥΡΙΩ
ΜΙΝΩΪ ΠΕΤΥΧΑΚΗ

Εἰς ἔνδειξιν τῶν ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν
προσφυγῶν ΠΑΤΡΙΚΩΝ αὐτοῦ
φροντίδων καὶ τῆς ἐμῆς εὐγνωμο-
σύνης.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ



ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΧΟΝΔΡΟΝΙΚΗΣ
(πρόσφυξ)

Ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 1 Μαρτίου 1915.



ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΣΦΑΤΟΣ αἱματηρά και φρικιαστική τραγῳδία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ ἀπάνθρωπος νεοτουρκικός διωγμὸς τόσο Ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκικῆς λεγομένης Αυτοκρατορίας, ἢ διαδραμάτισις τόσων ἀφαντάστων γεγονότων, ἢ βεθήλωσις τόσων ἹΕΡΩΝ ἡμῶν, προκαλοῦσι τὸ παγκόσμιον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπιλεκτον ταύτην χώραν τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας πρόσφυγας ἀκατάσχετον ἐπιθυμίαν ἐκδικήσεως κατὰ τοῦ τυράννου κατακτητοῦ ἡμῶν.

Καὶ δι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσκοπος μία περιγραφή, ἂν ὄχι ὅλης τῆς Μ. Ἀσίας, τοῦλάχιστον τῶν ἐγκρίτων πόλεων, μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῶν, τῆς Ἑλληνικωτάτης και πλουσιωτάτης Ἀνατολῆς, τῶν πόλεων ἐκεῖνων τῶν ὁποίων ἢ θραῖσις εἶναι σημαντικωτάτη διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ και ἐν γένει τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν σταδιοδρομίας.

Μία τῶν πόλεων τούτων, μετὰ τῆς περιοχῆς τῆς, ἢ ὁποία ὑπέστη τὴν ἀγρία και βάρβαρον νεοτουρκικὴν μῆνιν εἶναι και ἢ προσφιλιῆς ΠΕΡΓΑΜΟΣ, ἢ ὁποία εἶναι ἐκ τῶν πρώτων πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἐπαθον ὀλοσχερῆ καταστροφὴν.

Τῆς πόλεως ταύτης, ἐν συντόμῳ, τὴν περιγραφὴν και τὴν διὰ μέσου τῆς ἱστορίας ἐξέλιξιν τῆς θρασείας τῆς, ἀνέλαβον νὰ ἐκδώσω εἰς βιβλίον, χάριν τοῦ ὄλου κοινοῦ διὰ νὰ γνωρίσῃ ποῖα ἦσαν τὰ μέρη ταῦτα τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ἐπιγείου ταύτης Ἑδέμ, διὰ νὰ σχηματίσῃ μίαν εἰκόνα περὶ αὐτῶν.

Καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο ἐγράφη μὲ πολλὴν ζῆλον και ἀγάπην ἀνταίαν πρὸς τὸ ὄνομά τῆς και πρὸς τὰς τραγικὰς αὐτῆς συμφορὰς.

Εἶνε ἀληθές ὅτι ἡ περιγραφή αὕτη εἶνε ἀτελής, ἰδίως τῆς συγχρόνου ἱστορίας. Ἀλλὰ τί ἡδυνάμην νὰ πράξω ἀνευ βοηθημάτων, παρὰ μὲ ἕναν Στράβωνα (1) μὲ μίαν ἱστορίαν τοῦ Ν. Ράλλη (2) και μὲ ὀλίγας προηγουμένας δημοσιευθείσας μελέτας μου; Αἱ ἀπὸ ἐτῶν συλλεγόμεναι διάφοροι πληροφορίαι, ἰδίως τῆς συγχρόνου αὐτῆς ἱστορίας, αἱ πλούσιαι ἐπιτόπιοι σημειώσεις ὅλης τῆς περιοχῆς, δυστυχῶς ἄλλαι μὲν κατεσχέθησαν πρὸ τοῦ ἐπαράτου διωγμοῦ (μετὰ τῆς ἀλληλογραφίας μου) ὡς ἐπιλήψιμοι, αἱ δὲ κατεστράφησαν (3) κατὰ τὸν διωγμὸν, πρὸς ζῆμίαν αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως μας, διὸ και ἢ λύπη μου εἶνε πολλῶν περισσοτέρῃ ἢ διὰ κάθε ἄλλην ζῆμίαν μου.

Γ. Κ. Ι.

1) Ὡς ὑπ' ὄψιν μου ἔχω «τὰ περὶ Μικρᾶς Ἀσίας» ὑπὸ Π. Καρολίδου, 1889.

2) Τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν ἔργον περὶ Περγάμου, τὸ ὁποῖον καιτοῖ συντόμῳς γεγραμμένον, εἶνε ἐμβριθές, τοσοῦτον μᾶλλον ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν και τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως 1870, ὅτε δὲν εὐρίσκοντο αἱ σημεριναὶ πηγαι κατόπιν τῶν ἀνασκαφῶν διὸ και ἔχει ἀνακριθείας τινας ὡς πρὸς τὰ μνημεῖα τῆς πόλεως.

3) Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγονται, ἢ ἐξ 800 βιβλίων βιβλιοθήκη, ἢ ἐκ 500 ἀρχαίων νομισμάτων συλλογῆ και ἢ ἐκ 200 ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων συλλογῆ μου.

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

*Εξαιρετικήν σημασίαν και επιβολήν εν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τοῦ Ἔθνους ἔχει ἡ ἱστορία τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διότι ἡ Ἀνατολὴ κοιτῆς τῶν ὡραίων θρύλων καὶ τῶν μαγευτικῶν παραδόσεων ἐξεκόλαψε καὶ τὰς πρώτας θρησκευτικὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι ἐλίκνισαν τοὺς πρώτους κατοίκους τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοὺς δμᾶίμονας αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἐκυριάρχησαν ὀλοκλήρου τῆς Μεσογείου. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὅπου ἤνθησαν πόλεις ἀφνειαὶ καὶ ἄστυ περιδοξα, ἐγεννήθη ἡ ποίησις, ἡ ἱστορία καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ εἰς αὐτὴν ἐτόνισαν ὕμνον αἰώνιον οἱ ὑπερφύεις μυσταγωγοὶ τῶν Μουσῶν. Ὁ Ὀμηρὸς, ἵνα ἀναφέρω τὸν ὕμνον τῶν αἰδῶν ὅσοι ἐτόνισαν εἰς λαφευτοὺς στίχους τὰ ἔργα τῶν θεῶν καὶ τὰ κλέα τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ Θαλλῆς ὁ Μιλήσιος ὁ πρῶτος φιλοσοφίας Ἕλλην εἶναι τέκνα τῆς Μικρασιατικῆς Ἑλλάδος.

*Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν πόλεων συμπληρεῖ μετὰ τὴν ἀκμὴν τῶν Μικρασιατικῶν Ἑλλήνων τῶν ἐποχῶν τῆς μεγίστης βλῆκῆς καὶ πνευματικῆς ἐπίδοσις διέσπειρεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν θαλοῦσας πόλεις, ἐρμυνάς τῶν Μουσῶν Ἀρχοπόλεις, καλίας σφριγῶντος Ἑθνισμοῦ.

Μέχρι σήμερον ὅτε τετρακοσιετῆς στυγερωτάτῃ δουλωσύνῃ—ἀφίνω τοὺς προηγουμένους χεიმῶνας ἄλλων ἐπιδρομῶν—ἀπεξήρανε πᾶσαν ἱκμάδα ἀνασπάσασα ἐκ τοῦ πατρίου ἐδάφους ἑκατοντάδας χιλιάδας Ἑλλήνων, ἐρείπια σεπτὰ ἐλθόντα εἰς φῶς διὰ τῆς σκαπάνης τῶν ἀρχαιολόγων τεκμηριώουσι τὴν ἐπίφθονον δύναμιν τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς ἀρχαιοτάτης, τῆς Ἑλληνιστικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς Ἑλλάδος.

*Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἀνέτειλε καὶ πάλιν ὁ ἀστὴρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς Μέσους αἰῶνας καὶ τὸ Βυζάντιον κατέστη πρωτεύουσα μεγάλου Κράτους imperium universale ὡς τὸ ἀπεκάλει ὁ Ἑρρῖκος Δάνδολος κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς του, ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ ἠπῆρχεν ἡ μεγίστη ἐναποταμίεσις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, αὐτὸς ἦτο ὁ γρανιτώδης προμαχὼν τῆς Ἐθνότητός μας.

Καὶ μόνον ὅτε τὸ πρῶτον οἱ Σελτσοῦκοι τοῦ Ἀρπ-Ἀσλάν καὶ τοῦ Μαλέκ-Σάχ καὶ κατόπιν οἱ θρησκώληπτοι μαχηταὶ τοῦ Ὀσμάν κατέκλυσαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατέθραυσαν τὰς Βυζαντινὰς στρατιάς, τότε ἐξεδηλώθησαν οἱ πρῶτοι τοῦ θανάτου σπασμοὶ εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Καὶ πάλιν μετὰ ταῦτα μετὰ μακροῦ χρόνου δουλείαν, λαίλαπα αἰώνων χαλεπῶν ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀνατολῆς ἐτεκμηρίωσεν ἀξιοθαύμαστον ζωτικότητα κρατῶν ἀβεσστον τὴν δῆδα τῆς παιδείας καὶ τῆς Ἐθνικῆς συνειδήσεως ὡς ἀσπίλος ἐστία εἰς τὸ σκοτεινὸν ἄδυτον ὑπὸ παγερὸν βορρᾶν.

Σχολεία καλλιάρμαρα εις αυτάς τὰς ἐσχατίας τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ (1), ναοὶ καλλιπρεπέστατοι βροντοφωνοῦν τὴν μεγαλειώδη αὐταπάρνησιν τοῦ Μικρασιατικοῦ ὁμογενοῦς καὶ ἐπιβουβαιοῦν τὸ ἀθάνατον καὶ αἰώνιον, τὸ πάντοτε νέον τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Οἱ ξένοι, ὄχι τόσο δυστυχῶς οἱ ἡμέτεροι, ἐμελέτησαν τὸν Μικρασιατικὸν Ἑλληνισμόν καὶ διεκήρυξαν οἱ φιλέλληνες ἀπὸ τοῦ Δεβᾶ καὶ τοῦ Λενορμάν μέχρι τοῦ Γαστὸν Δεσάν ἐνώπιον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου ὅτι ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς σφύει ἐκ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὅτι τόσο εἶναι προσηλωμένον πρὸς τὰς ἔθνικὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἔθνικὰ ἰδεώδη ὅσον καὶ οἱ ἐν τῇ ἄλλῃ τῇ λυτρωθείσῃ Ἑλλάδι ἀδελφοὶ του.

Τοῦ Ἑλληνισμοῦ τούτου ἐπίλεκτος ἀκρόπολις εἶναι ἡ πόλις τῶν Ἀιταλιδῶν ἢ Πέργαμος.

Περίδοξος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαιότητος δὲν ὑστέρει μέχρι χθὲς εἰς ἔθνικὴν δράσιν μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ Νεοτουρκικὴ καταγίγς ἐφόνευσε διὰ τῆς ἀπαισίας πνοῆς τῆς τὴν θάλλουσαν ζωὴν τῆς.

ΑΛΕΞ. ΚΟΥΦΕΤΗΣ δ. φ.
Καθηγητὴς ἐν τῷ Γυμνασίῳ Μυτιλήνης

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

1) Ἀναφέρω προχειρῶς τὸ ἐν Ζινδζι-δερέ (Καίσαρειας) Γυμνάσιον καὶ τοῦτο ἐξ αὐτοψίας μου.

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

(*Ίστορία. — Αρχαιολογία. — Τοπογραφία. — Μνημεία. — Αιολικαὶ ἀποικίαι. — Σύγχρονος ἱστορία. — Ὁμογενῆς πληθυσμός. — Κοινωνικὴ πρόοδος. — Γεωργία. — Ἐμπόριον.*)

ΜΕΡΟΣ Α^{ΟΝ}

ΙΣΤΟΡΙΑ (ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΑ) ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ. ΜΝΗΜΕΙΑ.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΤΕΥΘΡΑΝΙΑΣ

Ἰδρυσὶς αὐτοῦ. Αἱ ἀποικίαι τοῦ Ἰθρυ. πρ. Χρ. αἰῶνος. Οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ. Ἡ πόλις Τευθρανία.

Α^{ΟΝ}

Κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνος δηλ. 1400—1300 π. Χρ. ἡ περὶ τὴν Πέργαμον χώρα ὠνομάζετο ΤΕΥΘΡΑΝΙΑ.

Ἡ χώρα αὕτη περιελάμβανε τὴν Ν. Α. γωνίαν τῆς Μεγάλης Μυσίας ἢ ὁποία κατόπιν ὠνομάσθη Αἰολίς καὶ ἔκειτο ἀκριβῶς ἔναντι τῆς νήσου Λέσθου.

Ἡ χώρα αὕτη ὠνομάσθη Τευθρανία ἀπὸ τὸν Τεϋθραντα, πρῶτον ἡγεμόνα αὐτῆς, ὅστις ἴδρυσεν καὶ τὴν πόλιν Τεϋθρανίαν ἐπὶ τινος λόφου, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Βραδύτερον ἡ πόλις αὕτη καθίσταται καὶ πρωτεύουσα κράτους, τὸ

ὅποιον ἀμέσως κυριαρχεῖ καὶ ἐπὶ τῆς παρακειμένης χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνετο καὶ ἡ Πέργαμος.

Καὶ ἤδη ἐρωτᾶται:

Πόθεν κατήγετο ὁ Τεύθρας καὶ διατι ἴδρυσε τὸ κράτος τοῦτο; Ἀκριβῆς ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα εἶναι ἀδύνατος. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οὗτος κατήγετο ἢ ἐκ Τρωάδος ἢ ἐκ Μυσίας. Λέγεται ὅμως ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Παιδίου, τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ ὁ Θεσπιος, ἦτο βασιλεὺς τῆς Μυσίας. Τὸ δὲ κράτος δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἰδρῦθη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὅπου συνέβησαν μεγίστα γεγονότα ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας, ἰδίως εἰς τὰ παράλια αὐτῆς, ἦτοι εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 13ου ταιούτου πρ. Χρ. γενομένας διαφορὰς ἀποικίας.

Τὸ κράτος τοῦ Τεύθραντος πάντως θὰ ἰδρῦθη συγχρόνως μὲ τὰς ἐν Τρωάδι καὶ Μυσίᾳ γενομένας ἀποικίας τοῦ Τεύθρου, τοῦ Δαρδάνου καὶ τοῦ Δευκαλίωνος (1444—1410 πρ. Χρ.), ὁπότε ἠναγκάσθη ἴσως ὁ Τεύθρας νὰ κατέλθῃ ἐκ Μυσίας ἢ ἐκ Τρωάδος καὶ νὰ ἰδρῦσῃ τὸ κράτος τοῦτο.

Κατὰ ταῦτα μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ κράτους τούτου ὁ Τεύθρας, τὸν ὅποιον ὁ Αἰσχύλος ἀποκαλεῖ «πρῶτον ἱερέα τοῦ Καΐκου», ἔλαβεν τυχαίως ἴσως ὡς σύζυγον τὴν Αὔγην, θυγατέρα τοῦ Ἄλεοῦ βασιλέως τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Τεγέας.

Ἡ Αὔγη, λέγεται ὅτι ἀφοῦ ἠράσθη τὸν Ἡρακλέα, ἀπέκτησεν υἱὸν ὁ ὁποῖος ἐκλήθη Τήλεφος. Σχετικῶς μὲ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην κατὰ τὸ 1906 ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ Γυμνασίῳ μαρμαρίνη βάσις μετ' ἐπιγραφῆς ἣτις ἔχει ὡς ἑξῆς.

Παῖδα μ' ἐκηβελέταο περίκλυτον Ἡρακλῆος

Τήλεφον, ὃν ποτ' ἔτικτε θεαῖς ἐναλίγκιος Αὔγη,
πατρίδι καὶ ναέτησιν ἐπίφροσι Βητειοῖσιν
εἰκτῆρ ἀνέθεκε φίλα φρονέων Ἀμαλώϊος

Pergamon 1906—1907 σελ. 404.

Κατὰ τὸν Στράβωνα (τὰ περὶ Μ. Ἀσίας Π. Καρολίδου, βιβλ. ιβ' 8, 4.) ὁ Τήλεφος ἔφθασεν εἰς τὴν Τευθρανίαν ἐξ Ἀρκαδίας μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Αὔγης ὅπου «γάμω δὲ τῷ ταύτης ἐξοικειωσάμενος τὸν ὑποδεξάμενον αὐτὸν Τεῦθραντα ἐνομίσθη τε ἐκείνου καὶ παρέλαβε τὴν Μυσῶν ἀρχήν.»

Ἐπίσης κατὰ τὸν ἴδιον (βιβλ. ιγ' 1, 69) ὁ Ἀλεὸς μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Τηλέφου ἐκ τῶν σχέσεων τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, τοποθετήσας τὴν μητέρα καὶ τὸ τέκνον εἰς λάρακα, ἔξορισε αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν Ἡλιόνας τότε, προνοία τῆς Ἀθηνᾶς, ἐξορίθη ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Καΐκου. Ταύτην δὲ παραλαβὼν ὁ Τεῦθρας «τῇ μὲν ὡς γαμετῇ χρῆσασθαι τῷ δὲ ὡς ἑαυτοῦ παιδί».

Τῷ ἀνωτέρω ὁ Στράβων χαρακτηρίζει ὡς μῦθον καὶ ὡς λέγει πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἄλλη τις σύμπτωσης διὰ τῆς ὁποίας ὁ Τεῦθρας ἔλαβεν ὡς σύζυγον γυναῖκα καταγομένην ἀπὸ τόσον μεμακρυσμένον μέρος δηλ. ἀπὸ τὴν Τεγέαν τῆς Ἀρκαδίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ Τήλεφος ὅστις καὶ «διεδέξατο τὴν ἐκείνου βασιλείαν».

Περὶ τῆς ἱστορίας ταύτης πλεῖστα γεγονότα μανθάνομεν καὶ ἐκ τῆς ἀνεκτιμήτου ζωοφόρου τοῦ μεγάλου Βωμοῦ Διὸς τοῦ Σωτήρος, ἣτις τώρα εὐρίσκεται ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου «τὸ τῆς Περγάμου» ἐπονομαζομένῳ. Ἡ ζωοφόρος αὕτη μεταξὺ ἄλλων παριστάνει καὶ

ἑξόχους σκηνάς ἐκ τῆς προϊστορικῆς ταύτης ἐποχῆς τῆς Τευθρανίας καὶ τοῦ Περγάμου.

Ὀλόκληρον τὸ δεύτερον διάζωμα τοῦ Βομοῦ παριστάνει τὰς περιπετείας τοῦ Ἡρώος Τηλέφου ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. (1)

Ἐκ τῶν παραστάσεων τούτων μανθάνομεν 1) ὅτι ὁ Ἄλεος ἐρωτᾷ τὸ μαντεῖον καὶ εἶτα ὑποδέχεται τὸν Ἡρακλέα, ὅστις προσβλέπει τὴν Αὔγην καὶ εἶτα ἄλλας ἀπολεσθείσας παραστάσεις ἐν αἷς ὁ Τήλεφος ἐμφανίζεται. 2) τὴν κατασκευὴν καὶ ἀποθίβασιν τῆς λάρνακος. 3) τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους εὑρεσιν τοῦ Τηλέφου, 4) τὴν ἀποθίβασιν τοῦ Τηλέφου εἰς Μυσίαν, 5) τὸν ὑπὸ τοῦ Τεύθραντος χαιρετισμὸν τοῦ Τηλέφου, 6) τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ Τηλέφου ἀπὸ τῆς Αὔγης, 7) τὴν ὑπὸ τοῦ Τεύθραντος προσαγωγὴν τῆς Αὔγης εἰς τὸν Τήλεφον καὶ 8) τὸν διὰ τοῦ ἄφρονος ἀποχωρισμὸν τῆς Αὔγης καὶ τοῦ Τηλέφου.

Ὡς παρατηροῦμεν αἱ περὶ τῆς Αὔγης καὶ τοῦ Τηλέφου εἰδήσεις διαφωνοῦσιν. Οὐδεμία ὁμως ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἡ Αὔγη ὑπῆρξε σύζυγος τοῦ Τεύθραντος, ὅτι ὁ Τήλεφος ἦτο υἱὸς τῆς Αὔγης καὶ ὅτι οὗτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τεύθραντος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Τευθρανίας ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Στράβων (βιβλ. ΙΓ', 1, 69) «πεπίστευται δι' οὖν ὅτι ὁ Τεύθρας καὶ ὁ Τήλεφος ἐβασίλευσαν τῆς χώρας τῆς περὶ τὴν Τευθρανίαν καὶ τὸν Κάϊκον».

Ο ΤΗΛΕΦΟΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τεύθραντος τὴν βασι-

1) Περὶ τῆς διατάξεως καὶ σημασίας τοῦ Τηλεφείου διαζώματος ἐπραγματεύθη ὁ γερμανὸς ἀρχαιολόγος Sshrader, ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Αὐτοκρ. Γερμαν. ἀρχαιολ. Ἰνστιτούτου καὶ ἐν γένει περὶ τῆς φοφόρου τοῦ Βομοῦ ὁ H. Winnefeld ἐν ἰδιατέρῳ τόμῳ (1910).

λείαν αὐτοῦ ἀνέλαβεν ὁ Τήλεφος. Οὗτος, λέγεται, ὅτι ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ πατρὸς του Ἀργιόπην. Αὕτη, χωρὶς νὰ ἀποκτήσῃ τέκνα, ἀπέθανεν, ὁ δὲ Τήλεφος ἐνυμφεύθη ἐκ δευτέρου καὶ ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα ἢ ἀδελφήν τοῦ Πριάμου Ἀστυόχην. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη ὁ Εὐρύπυλος ὁ καὶ διάδοχος τοῦ Τηλέφου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας του, ὁ Τήλεφος διεξήγαγε καὶ διαφόρους πολέμους, οὐχὶ κατακτητικούς ἀλλὰ μᾶλλον ἀμυντικούς κατὰ τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐπιδρομέων. Λέγεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκστρατεύοντες κατὰ τῆς Τροίας, πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, χάριν λεηλασιῶν, ἦλθον εἰς τὰ παράλια τοῦ βασιλείου τοῦ Τηλέφου, ὁπότε οὗτος ἤναγκάσθη νὰ ἀντιπεξέλθῃ καὶ νὰ συνάψῃ μάχην παρὰ τὸν Κάϊκον ποταμόν. Κατὰ ταύτην διεσκόρπισε τοὺς ἐχθρούς, ἐφόνησε τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Πολυνεΐκους Θέσανδρον καὶ κατόπιν ἐφορμήσας κατὰ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐπληγώθη ὑπ' αὐτοῦ σοβαρῶς. Ὁ Τήλεφος κατόπιν χρησιμοῦ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἀπῆλθεν εἰς Ἄργος ὅπου ἐθεραπεύθη δι' ἐπιθέσεως ἐπὶ τοῦ τραύματός του ὀλίγης σκωρίας ἐκ τοῦ δόρατος τοῦ Ἀχιλλέως.

Τὰ τῆς μάχης ταύτης μανθάνομεν καὶ ἐκ τοῦ Τηλεφείου διαζώματος τοῦ μεγάλου Βωμοῦ τοῦ Διός. Οὕτω πληροφοροῦμεθα:

1) διαφόρους σκηνὰς τῆς παρὰ τὸν Κάϊκον ποταμόν μάχης, 2) τὸν τραυματισμὸν τοῦ Τηλέφου ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, 3) τὴν φυγὴν τῶν Ἀργείων εἰς τὰς ναῦς, 4) τὴν ἀποβίβασιν τοῦ Τηλέφου ἐν Ἄργει, 5) τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Τηλέφου πρὸς τοὺς Ἀργείους, 6) τὴν τοῦ Τηλέφου πρὸς

τοὺς Ἀργείους ἡγεμόνας ὑπὲρ θεραπείας δέησιν, 7) τὴν πρὸ τοῦ βωμοῦ στάσιν τοῦ Τηλέφου μετὰ τοῦ μικροῦ Ὀρέστου, 8) τὴν ἴδρυσιν θρησκευτικοῦ θεσμοῦ ἐν Περγάμῳ καὶ 9) τὸν Τηλέφον ἐπὶ τῆς κλίνης ἐπιθανάτιον. Ποῦ ὅμως ἀπέθανεν καὶ ἐκηδεύθη ὁ Τηλέφος; Ἐν Ἀρκαδίᾳ ἢ ἐν Τευθρανίᾳ δὲν γνωρίζομεν.

Ο ΕΥΡΥΠΥΛΟΣ

Ἀναλαβὼν οὗτος τὴν βασιλείαν τοῦ πατρός του ἀνεδείχθη ἀντάξιος αὐτοῦ διὸ καὶ ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ αὐτὸν «ἥρωα».

Οὗτος περιελθὼν εἰς πόλεμον μετὰ τῶν γειτόνων του λαῶν, κατώρθωσε γὰρ καθυποτάξῃ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν Κητεῖους.

Τις ὁ πανάρχαιος οὗτος λαὸς τῶν Κητεῖων καὶ ποῦ ἀκριβῶς κατοῦκε; Δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν. Πάντως ὅμως πρὸς Β' τῆς Περγαμηνῆς χώρας καὶ ἴσως κατήγετο ἐκ τῶν παναρχαίων ἐπίσης λαῶν ἢ τῶν Κιλικίων, ἢ τῶν Μυσῶν ἢ τῶν Λελέγων ἢ καὶ αὐτῶν τῶν Τρωῶν. (1)

Καὶ ὁ Ὅμηρος οὐδὲν λέγει περιπλέον καὶ σαφὲς ἐκτὸς τῆς λέξεως μόνον Κήτειοι (Ὀδ. Λ. 521). Ἄλλ' οὔτε καὶ ὁ Στράβων γνωρίζει τι «οὔτε γὰρ τοὺς Κητεῖους ἴσμεν οὔστινας δέξασθαι δεῖ» (ιγ' 1,69).

Ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης, ὑπάρχει ποταμὸς τις ὁστις διέρχεται καὶ διὰ τῆς πόλεως Περγάμου καὶ ὀνομάζεται Κήτειος μέχρι σήμερον.

Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ὁ Εὐρύπυλος προσῆλθεν ἐλίκουρος εἰς τὸν Πρίαμον κατὰ προτρο-

(1) Κατὰ τὴν ἱστορίαν Ν. Ράλλη φαίνεται ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ὠνομάσθησαν Κήτειοι ἐκ τῆς Κητοῦς θυγατρὸς τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γῆς.

πὴν τῆς μητρὸς του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ τὸ κράτος τοῦτο ὑπέστη ἐπιθέσεις καὶ λεηλασίας. Τὴν μεγαλειτέραν τοιαύτην ὑπέστη ὑπὸ τοῦ Ἄχιλλέως ὅτε οὗτος ἐξεπόρθησεν εἰς τὴν περὶ τὴν Τροίαν χώραν, δώδεκα μὲν πόλεις διὰ θαλάσσης, ἔνδεκα δὲ διὰ ξηρᾶς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο «καὶ ἡ τοῦ Εὐρύπυλου τοῦ Τηλέφου παιδός», ὡς τοῦτο λέγει καὶ ὁ ἴδιος πρὸς τὸν Ὀδυσσεά «τάων ἐκ πασέων κειμήλια πολλὰ καὶ ἐσθλὰ ἐξελόμην» (Ἰλ. I 330-1).

Ὁ Εὐρύπυλος κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἐφονεύθη ὑπο τοῦ Νεοπτολέμου ὡς ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος «ἀλλ' οἷον τὸν Τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ ἦρω Εὐρύπυλον, πολλοὶ δ' ἄμφ' αὐτὸν ἐταῖροι Κῆτιοι κτείνοντο γυναῖων εἶνεκα δῶρων» (Ὀδ. Λ 519-521).

Ὁ Εὐρύπυλος διακρίνεται ὄχι μόνον ὡς καλὸς ἡγεμὼν καὶ ἄνδρεῖος, ἀλλὰ καὶ ὡς ὠραιότατος ἀνὴρ μετὰ τὸν υἱὸν τῆς Ἥρας τὸν Μέμνονα.

Τοῦτον διεδέχθη ἴσως ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γρῦνος, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν περιπλέον γνωρίζομεν.

Κατόπιν τούτου ὄχι μόνον ἄλλον ἡγεμόνα γνωρίζομεν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Μ. Ασίας Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, αἱ ὁποῖαι συνέβησαν μετὰ τὰ Τρωϊκά, οὐδὲν θετικὸν γνωρίζομεν.

Φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ὑφίστατο ὡς κράτος ἀνεξάρτητον δεσπύζον ἐφ' ὅλης τῆς παρακειμένης χώρας.

Ἦμισυν περίπου αἰῶνα μετὰ τὰ τρωϊκὰ γνωρίζομεν ὡς ἡγεμόνα τὸν Ἄρειον.

Τὶς ὅμως οὗτος; Ἄγνοοῦμεν.

Τοῦτο μόνον γνωρίζομεν ὅτι οὗτος ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Νεοπτολέμου Περγάμου ὡς τοῦ-

το ἀναφέρει καὶ ὁ Πausανίας «Πέργαμος δὲ διαβάς εἰς τὴν Ἀσίαν ἄρειον δυναστεύοντα ἐν τῇ Τευθρανίᾳ κτείνει μονομαχήσαντα οἱ περὶ τῆς ἀρχῆς».

Μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο τὴν ἡγεμονίαν ἀναλαμβάνει ὁ Πέργαμος, περὶ τοῦ ὁποῖου κατωτέρω. Ἔκτοτε οὐδένα ἄλλον γνωρίζομεν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἦτοι 80 περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης μετώκησαν οἱ Αἰολεῖς, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον ἴδρυσαν καὶ ἄλλας πόλεις ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ καὶ πολὺ πλησίον τῆς πρωτεύουσας, ἀλλὰ θὰ συνετέλεσαν ἴσως καὶ εἰς τὴν κατάσχεσιν τοῦ Κράτους τούτου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία τοῦ Κράτους τούτου, μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπασθῆς τῆς Μ. Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἣτις ἦτο ἐποχὴ πολυκύμαντος καὶ πολυτάραχος, εἶναι λίαν σκοτεινὴ.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος ἡ Τευθρανία ὑπετάγη εἰς τὸν Βασιλέα τοῦ Λυδικοῦ Κράτους Γύγην. Κατόπιν τούτου εἰς τοὺς βασιλεῖς τῶν Περσῶν, ἣτις ἀργότερον ἐγένετο ἰδιαίτερα σατραπεία, φόρου ὑποτελής, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Δημαρατιδῶν. (1)

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος, ὡς διοικητὴν τῆς Τευθρανίας γνωρίζομεν τὸν Προκλῆν «Προκλῆς ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγονός ἀπὸ Δημαράτου τοῦ Λάκωνος» (Ξενοφ. Κύρου Ἀνάβασις βιβλ. Βον 1, 3.) καὶ τὸν Εὐρυσθένην ὅστις ἦτο ἡγεμὼν καὶ τοῦ Περγάμου (Ξεν. Ἑλλην. III, 6).

(1) Οἱ Δημαρατιδαὶ ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ ἐξορίστου βασιλέως τῆς Σπάρτης Δημαράτου

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μ. Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἡ Τευθρανία συμπεριελήφθη εἰς τὸ ἰδρυθὲν νέον Ἑλλην. κράτος τῆς Περγάμου.

B^{2v}

ΚΑΙ ἤδη μετὰ τὰς ἀνωτέρω πενιχρὰς γραμμάς, θὰ πραγματευθῶμεν καὶ ὀλίγα περὶ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Κράτους τούτου, τῆς Τευθρανίας (οὗτω ὠνομάζετο καὶ ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ).

Αὕτη ἔκειτο πρὸς Ν. τῆς Περγάμου καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν πόλεων Ἐλαίας, Πιτάνης, Ἀταρνέως καὶ Περγάμου «διέχουσα οὐδεμιᾶς αὐτῶν ὑπὲρ ἑβδομήκοντα σταδίου ἐντὸς τοῦ Καΐκου (Στρωβ. 1, 62).

Ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο αὕτη,

Μέχρι τοῦ 1908 ἐνομίζετο ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ὡς ἀπεδείχθη τότε καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Conze.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης κατὰ τὸ 1607 ὁ P. Friedlander καὶ ὁ H. Pringheim, ἐπεχείρησαν ἀνασκαφὰς καὶ ἀνεκάλυψαν δύο εἰδῶν τεῖχοι, πολυγωνικά καὶ ἰσόδομα, τὸ ἓν ὑπὲρ τὸ ἄλλο.

Προσέτι ἀνεκάλυψαν καὶ διάφορα ἀγγεῖα.

Τὰ τεῖχη ταῦτα τὰ ὁποῖα ἀνήκουσιν εἰς δύο διαφόρους ἐποχὰς δὲν εἶνε δυνατόν, κατὰ τὸν καθηγητὴν κ. Δαῖρπφελδ, νὰ εἶναι ἀρχαιότερα τῶν οἰκοδομημάτων τῆς Περγάμου.

Ὡστε πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ προϊστορικὴ αὕτη πόλις ἡ Τευθρανία δέον νὰ εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ ἄλλου μέρους καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

Ἀλλὰ ποῖον τὸ μέρος τοῦτο, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἶναι εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην;

Ὁ κ. Δαῖρπελδ, ὁ βαθὺς μελετητὴς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τῶν ἐνασχολουμένων ἰδίως εἰς γεωγραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς περιγραφάς, τοποθετεῖ τὴν πρωτεύουσαν ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ πλησίον χαμηλοῦ καὶ μονήρους γηλόφου Μπαξέ-τεπέ ὀνομαζομένου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται καὶ θρύμματα προϊστορικῶν ἀγγείων. Ὁ κ. Δαῖρπελδ μετὰ τοῦ ἀρχαιολόγου κ. Η. Herding καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. P. Schazmann κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1908 ἐπεχείρησε μικρὰς ἀνασκαφὰς καὶ εἰς ἕτερον γηλόφον ἐπὶ τοῦ ὁποίου τώρα ὑπάρχει ἀνεμόμυλος. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται ἔφερον εἰς φῶς τεῖχους ἐκτισμένους ἐκ μικρῶν λίθων καὶ πολλὰ τεμάχια μονοχρῶμων προϊστορικῶν ἀγγείων. Πλεῖστα τῶν τεμαχίων τούτων κατετέθησαν εἰς τὸ ἐπιτόπιον μουσεῖον τῆς Περγάμου. Ὡς ἐκ τῶν σπουδαίων τούτων ἀνακαλύψεων ὁ κ. Δαῖρπελδ καθορίζει ὅτι ἡ προϊστορικὴ πόλις Τευθρανία ἐπεξετείνετο καὶ ὑπεράνω τοῦ ὄλου ἐπιπέδου τοῦ προσηρητημένου πρὸς νότον τοῦ Μπαξέ-τεπέ.

Ἄλλ' ἤδη γεννᾶται τὸ ζήτημα:

Διατὶ νὰ ὑπάρχουν δύο πόλεις ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα Τευθρανία εἰς δύο διάφορα μέρη καὶ πολὺ πλησίον ἀλλήλων; Τὸ τοιοῦτον ὁ κ. Δαῖρπελδ ἐξηγεῖ οὕτω πῶς.

Ὡς ἐκ τῶν πλημμυρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, ἐπήρχοντο ἐρημώσεις, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν ἀδύνατον τὴν ζωὴν ἐπὶ τῶν χαμηλῶν τούτων γηλόφων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπεξετείνετο ἡ προϊστορικὴ πόλις Τευθρανία.

Οὕτω οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἴδρυσαν ἐπὶ τοῦ ἐγγὺς ὑψηλοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐτέ-

ραν πόλιν με τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἣτις ὑφίστατο καὶ ἐπὶ τῶν βασιλείων τῆς Περγάμου.

ΤΟ ΠΕΡΓΑΜΟΝ

Ὁ Πέργαμος. Ἱδρυσις τῆς πόλεως Περγάμου. Ἐποχὴ
Ξενοφῶντος.

Α^{ον}

Πρὸ τῶν τριῶν μεγάλων Ἐθνικῶν ρευμάτων τῆς Ἑλλ. φυλῆς πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν ἦτοι τῶν Δωριέων, τῶν Αἰολέων καὶ τῶν Ἰώνων, ἐγένοντο μικραὶ καὶ μειωνομέναι τινὲς Ἑλλ. ἀποικίαι εἰς διάφορα μέρη τῆς Μ. Ἀσίας. Μία τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ τοῦ ἡρώου ΠΕΡΓΑΜΟΥ, κατὰ τὸ 1140—1130 π. Χρ.

Ὁ Πέργαμος ἦτο εἰς ἐκτῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Νεοπτολέμου (1) καὶ τῆς ἄλλοτε συζύγου τοῦ Ἐκτώρου Ἀνδρομάχης ἦτοι ἕγγονος τοῦ Ἀχίλλεως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, ποῖος γνωρίζει ἔνεκα τίνων ἀφορμῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἡπειρόν καὶ μετὰ τινῶν ὀπαδῶν του Ἡπειρωτῶν νὰ φθάσῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Θευθρανίας. Ἐκεῖ ἀφοῦ συνητηθήη μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς χώρας ταύτης Ἀρείου ἐμονομάχησε «περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆ πόλει». Κατὰ τὴν μονομαχίαν ταύτην ὁ Πέργαμος ἐφόνευσε τὸν Ἄρειον, κατέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἔκτισεν εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ταύτης ἰδίαν πόλιν ἐπὶ μιᾷ ὑψηλῆς διακλαδώσεως τοῦ ὄρους Πηνδάσου (Μαδαρά-δὰγ), τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν ΠΕΡΓΑΜΟΝ.

Καὶ νομίσματα ἐκ τῶν πολλῶν τοιούτων εὔρε-

(1) Ὁ Νεοπτόλεμος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου.

θέντων, φέρουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ Περγάμου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Πέργαμος κτίστης».

Παράδοσις τις λέγει ὅτι τὸ Πέργαμον ἀποκίσθη ἐξ Ἐπιδαύρου, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Τὸ βεβαιότερον πάντων εἶνε ὅτι ἡ προϊστορικὴ Πέργαμος εἶναι κτίσμα τοῦ Περγάμου καὶ Ἡπειρωτῶν ἀποικία.

Μετὰ τὸν Πέργαμον καὶ τὴν ἐδραίωσιν τῆς πόλεως ταύτης, ἣτις ἔμελλεν εἰς χρόνους ὑστέρους νὰ ἀποβῆ ἓν τῶν πλέον πεπολιτισμένων Ἑλληνικῶν κέντρων, ρέουσιν ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, αἰῶνες διηνεκοῦς πολέμου καὶ μάχης, αἰῶνες πολυκύμαντοι, πάντοτε ὑπὲρ Ἐθνικῆς ἀνυψώσεως καὶ ἐπικρατήσεως, ὑπὲρ ἐδραίωσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀτταλίδων.

Καὶ τὸ Πέργαμον ὅπως καὶ ἡ Τευθρανία ὑπέστη τὰ δεινὰ ἐκεῖνα τῶν μακροχρονίων πολέμων, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχομεν νὰ μεταδώσωμεν σαφεῖς καὶ ἀκριβεῖς πληροφορίας, καθότι καὶ ἡ ἱστορία δὲν κάμνει ἰδιαιτέραν μνεῖαν αὐτῶν.

Ἡ Πέργαμος μεθ' ὅλης τῆς περιοχῆς τῆς ἀπὸ τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος ἦτο ὑποτεταγμένη εἰς τὸν Βασιλέα τοῦ Λυδικοῦ κράτους Γύγην. Κατόπιν τούτου περιῆλθεν εἰς τοὺς Πέρσας. Ὁ Ξέρξης προσέφερεν αὐτὴν ὡς δῶρον εἰς τὸν ἐξ Ἐρετρίας τῆς Εὐβοίας ἐξόριστον ἡγεμόνα Γόγγυλον, διὰ τὰς πρὸς τὸν βασιλέα τοῦτον ὑπηρεσίας του. (480 π. Χ.)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γόγγυλου τὴν ἡγεμονίαν ἀνέλαβεν ὁ Εὐρυσθένης (Ξενοφ. Ἑλλ. III, 6).

Κατόπιν τούτου ἡ Πέργαμος συμπεριελήφθη

εἰς τὴν μεγάλην σατραπειάν Κύρου τοῦ Νεωτέρου. Ὅτε οὗτος ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἄρταξέρξου, τοῦτον δυνώδευσε καὶ Ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τοῦ Ξενοφώντος. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἐφρονεύθη ὁ Κύρος μετὰ τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνηου, ὅστις καὶ παρέλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τὴν σατραpeίαν τοῦ Κύρου. Τὴν στρατηγίαν τότε τοῦ ἐναπομείναντος Ἑλλ. στρατοῦ ἀναλαμβάνει ὁ Ξενοφῶν, ὅστις καὶ ᾠδήγησεν αὐτὸν περὶ τὸ 399 π. Χ. μέχρι τῆς Περγᾶμου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐφθασεν ἐξ Ἑλλησπόντου ὁ Σαρτιάτης καὶ στρατηγὸς Θίβρων, ὅστις παραλαβὼν τὸ στρατεύμα τοῦ Ξενοφώντος ἤρρισε τὸν κατὰ τοῦ Τισσαφέρνηου πόλεμον καὶ κυριεύει τὰς πλείους τῶν πόλεων τῆς περιοχῆς ταύτης, τὴν δὲ «Πέργαμον ἐκουσαν προσέλαβε καὶ Τευθρανίαν καὶ Ἀλίσσαρον, ὧν Εὐρυσθένης τε καὶ Προκλῆς ἤρχον οἱ ἀπὸ Δημαράτου τοῦ Λακεδαιμονίου».

Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ Ξενοφώντος ἡ Πέργαμος ὑπέστη ἀνυπολόγιστα δεινά. Ἡ πεδιάς αὐτῆς ἦτο τὸ κέντρον τῶν Ἑλληνικῶν κατὰ τῶν Περσῶν δυνάμεων, ἡ δὲ Πέργαμος ὡς πόλις συνκεντρώσεως τῶν Ἑλλήνων δυναστῶν τῶν ἐν τῇ πεδιάδι πόλεων.

ΤΟ ΠΕΡΓΑΜΗΝΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ἡ ἴδρισις καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ.—Αἱ σπουδαιότεραι μάχαι καὶ ναυμαχίαι τῶν βασιλέων αὐτῆς.—Ἡ ἀκμὴ τοῦ Περγαμηνοῦ Κράτους.—Τὰ γράμματα, αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον.

Α 27

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἡ με-

γάλη αὐτοῦ Ἑλληνικὴ Ἀυτοκρατορία διηρέθη, ὡς γνωστόν, εἰς διάφορα μικρὰ κράτη. Ἐν τῶν τοιούτων τὸ καὶ σημαντικώτερον, εἶναι τὸ τῆς Περσῆς.

Ἡ Πέρσης κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην τῶν στρατηγῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου προσηγήθη εἰς τὸ Θρακικὸν κράτος τοῦ Λυσιμάχου. Οὗτος τὸ ὀχυρὸν φρούριον αὐτῆς κατέστησε «γαζοφυλάκιον» Τὴν δὲ φύλαξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ χρήματος ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Φιλέταιρον.

Κατὰ τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους χρόνους τῶν ἀλληλοσπαραγμῶν τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὁ Φιλέταιρος «πολιτευόμενος δι' ὑποσχέσεων καὶ τῆς ἄλλης θεραπείας αἰεὶ πρὸς τὸν ἰσχύοντα» (Στραβ. γ' 4, 1.) κατορθώσας ὄχι μόνον νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ σύνορα τῆς χώρας του, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος ἐπὶ 20 ἔτη δηλ. μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος περὶ τὸ 263 π. Χ.

Τὸν Φιλέταιρον διεδέχθη ὁ ἐξ ἀδελφοῦ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Α΄, ὅστις ἐβασίλευσεν 22 ἔτη ἀπὸ τὸ 263—241 π. Χ. Ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος τούτου τὸ μικρὸν τοῦτο κράτος ἤρχιζε νὰ ἀκμάζῃ, ἢ δὲ ἰσχύς του ἀναπτυσσομένη νὰ γίνηται τὸ φόβητρον τῶν πέριξ κρατῶν αὐτοῦ.

Εὐμένην τὸν Αὐτὸν διεδέχθη ὁ ἐξ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἄτταλος ὁ Αὐτὸς ὅστις «καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς πρῶτος νικήσας Γαλάτας μάχῃ μεγάλῃ» (Στραβ. γ' 4, 2) περὶ τὸ 230 π. Χ. Ἐβασίλευσεν 44 ἔτη ἀπὸ τὸ 241—197 π. Χ.

Ἄτταλον τὸν Αὐτὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Β΄, ὅστις σπουδαίως ἐπεξέτεινε τὸ

κράτος του, τὸ ὁποῖον «πρότερον δι' ἦν τὰ περι Πέργαμον οὐ πολλὰ χωρία μέχρι τῆς Θαλάττης τῆς κατὰ τὸν Ἐλαίτην κόλπον καὶ τὸν Ἀδραμυττηνὸν» (Στραβ. ιγ'. 4, 2.) Ἐβασίλευσεν 49 ἔτη ἀπὸ τὸ 197—159 π. X.

Εὐμένην τὸν Βον διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἄτταλος ὁ Βος, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του Ἀττάλλου. Καὶ Ἄτταλος ὁ Βος ἐφάνη καθόλα ἀνάξιος τῶν προκατόχων του. Ἐβασίλευσεν 21 ἔτη ἀπὸ τὸ 159—138.

Ἄτταλον τὸν Βον διεδέχθη ὁ ἐνηλικιωθεὶς υἱὸς Εὐμένης τοῦ Βου, Ἄτταλος ὁ Γος, ὅστις ὑπῆρξε καθ' ὅλα ἀνάξιος τῶν προκατόχων του. Ἐβασίλευσεν μόνον 5 ἔτη ἀπὸ τὸ 138—133 π. X. ὁπότε καὶ ἀπέθανεν ἀφήσας κληρονόμον τοῦ θρόνου διὰ διαθήκης τὴν Ρωμην.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Ἀττάλου τοῦ Γου, ἀρχεται ἡ παρακμὴ καὶ κατάπτωση τοῦ μεγάλου Περγαμηνοῦ Ἑλλ. Κράτους, τὸ ὁποῖον καίτοι ὑπῆρξε βραχύβιον, ἀριθμοῦν 150 ἐτῶν ζωὴν, ἐν τούτοις ἔδρασαν ἀξιοθαυμάστως πολιτικῶς, στρατιωτικῶς καὶ πνευματικῶς, καταλιπὼν μέχρις ἡμῶν ἀνεξίτηλα ἔργη ὅχι μόνον τοῦ εὐκλεοῦς Ἑλλ. πολιτισμοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅχι μόνον τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον Ἀττάλου τοῦ Γου ὁ Ἀριστόνικος, νόθος υἱὸς Εὐμένης τοῦ Βου «ἀντιποιοῦμενος» τοῦ Περγαμηνοῦ θρόνου ὡς «δοκῶν τοῦ γένους εἶναι τοῦ τῶν βασιλέων καὶ διανοούμενος εἰς ἑαυτὸν ποιεῖσθαι τὴν ἀρχὴν» (Στρο. ιδ'. 1, 38) ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους καὶ ἐκήρυξε τὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων πόλεμον. Πολεμῶν ἐπὶ

τρία κατὰ συνέχειαν ἔτη μετὰ θανμαστῆς ἀνδρείας καὶ ἐγκαρτερήσεως κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἀπληστίας, ἐνικήθη καὶ ἀφοῦ συνελήφθη ἀπήχθη εἰς Ρώμην ὅπου ἐστραγγαλίσθη ὡς προασπιστῆς τῶν Ἐθνικῶν δικαίων τῆς πατρίδος του.

Καὶ οὕτω καταληφθὲν τὸ Περγαμηνὸν κράτος ὑπὸ τῶν ρωμαίων καὶ καταλυθὲν, κατέστη Ρωμαϊκῆ ἐπαρχία, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν ΑΣΙΑΝ «οἱ δὲ ἐπαρχίαν ἀπέδειξαν τὴν χώραν Ἀσίαν προσαγορεύσαντες ὁμόνυμον τῇ Ἡπείρῳ» (Στραβ. γ'. 4, 2).

Ἡ πρῶξις αὕτη τοῦ σφετερισμοῦ ξένων χωρῶν καὶ ἡ κατάργησις ἰδίως κράτους πεπολιτισμένου καὶ ἡ ὑποδούλωσις λαῶν ἱσθηκῶν, οἷος ὁ τοῦ Περγαμηνοῦ κράτους, ἀποδεικνύεται ἀναμφισβήτητως ἐπὶ νεοειδίωτος καὶ βαρβαροῦ.

Ἄλλὰ μήπως ἡ αὕτη πολιτικὴ δὲν ἐπικρατεῖ καὶ τώρα εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων;

Β'

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ τοῦ Περγαμηνοῦ κράτους διεξήγαγον διαφόρους πολέμους καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν κατὰ τῶν πέριξ κρατῶν. Ἐκ τῶν πολέμων τούτων ἀναφέρομεν τοὺς σπουδαιότερους.

Πόλεμοι Εὐμένους τοῦ Αου. 1) Κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Αου καὶ Σωτήρος ἐπικαλουμένου. Παρὰ τὰς Σάρδεις (262) π. Χ.) 2) Κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἰέρακος υἱοῦ Σελεύκου Βου τοῦ Καλλινίκου (242 π. Χ.) 3) Κατὰ τῶν Γαλατῶν (241 π. Χ.)

Πόλεμοι Ἀττάλου τοῦ Αου. 1) Κατὰ τῶν

Γαλατῶν, νικήσας αὐτοὺς εἰς διαφόρους μάχας. «Βασιλεὺς Ἄτταλος νικήσας μάχῃ Τολιστοβογίους Γαλάτας περὶ πηγᾶς Καΐκου ποταμοῦ χαριστήριον Ἀθηνᾶ» 229—230 π. Χ. (Ἐπιγραφή). Αἱ μάχαι αὗται ἦσαν σημαντικώταται καὶ ἐπέφερον τότε παγκόσμιον ἐνθουσιασμόν. Τότε ἀκριβῶς ἔλαβεν ὁ Ἄτταλος καὶ τὸν τίτλον τοῦ Βασιλέως. 2) Πόλεμοι κατὰ Φιλίππου τοῦ Γου.

Ναυμαχίαι. 1) Παρὰ τὴν νῆσον Λάδην (πλησίον τῆς Μιλήτου) 2) Παρὰ τὴν Χίον.

Συμμαχία Ἀττάλου μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὸ 200—199 π. Χ. ἐκυρίευσεν ὁ Ἄτταλος τὴν Ἄνδρον, τὸν Ὠρεὸν καὶ κατέλαβεν ὀλόκληρον τὴν Εὐβοίαν. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Ἄτταλος παρεγγίμασεν εἰς Αἴγιναν καὶ Σικεῶνα τῆς Πελοποννήσου.

Πόλεμοι Εὐμένους τοῦ Βου. 1) Κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Γου. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σέλευκος ὁ Γος ἐλεηλάτησε τὴν Ἐλαίαν, τὴν Πέργαμον καὶ τὸ Ἀδραμύτιον. Ἐν μεγάλῃ μάχῃ παρὰ τὴν Ἐλαίαν ὁ Εὐμένιος ἐνίκησε τὸν Σέλευκον καὶ τὸν ἐξεδίωξεν. 2) Δευτέρα μάχη κατὰ τοῦ Ἀντιόχου, παρὰ τὴν Μαγνησίαν (190 π. Χ.)

Πόλεμοι Ἀττάλου τοῦ Βου. Οὗτος ἀφοῦ διεξήγαγε διαφόρους ἄλλας ἐπιτυχεῖς μάχας, ἐπολέμησε καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Προυσίας τοῦ Βου, ὅπου ὁ Ἄτταλος ἐνίκηθη (155 π. Χ.), ὁ δὲ Προυσίας εἰσέβαλεν εἰς Πέργαμον. Ὁ Προυσίας ἐν Περγάμῳ ἐδείχθη ἀπανθρωπώτατος. Δὲν ἐσεβάσθη οὔτε ὄσιον οὔτε ἱερόν. Πάντα τὰ μνημεῖα καλλιτεχνίας κατέστρεψε καὶ κατὰ τὸν Πολύβιον «Ἀνδρὸς μὲν γὰρ ἔργον οὐδὲν ἐπιτελεσάμενος κατὰ τὰς προσβολάς, ἀγενῶς δὲ καὶ

γυναικοθύμως χειρίσας και τὰ πρὸς θεοὺς και τὰ πρὸς ἀνθρώπους μετήγαγε τὸ στρατεύμα πρὸς Ἑλαίαν» και κατόπιν εἰς Θυάτειρα.

Πόλεμοι Ἀριστονίκου. Ὁ ἀντάξιος τῶν Ἀτταλιδῶν κατὰ τὴν ἀνδρείαν και τὸ φρόνημα Ἀριστόνικος, μετὰ τὸν θάνατον Ἀπάλου τοῦ Γ', ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἀπλειστίας χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τὸν ὄγκον τῆς Ρώμης. Ὁ Ἀριστόνικος ἀφοῦ ἐκήρυξε τὸν κατ' αὐτῆς τίμιον ἀγῶνα, κατέλαβε πλείστας πόλεις. Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας ταύτας πολυάριθμοι ρωμαϊκοὶ στρατοὶ ἐπῆλθε κατὰ τῆς Λεύκης, 132 π. Χ.) ὅπου ὁ Ἀριστόνικος ἐνίκησεν, ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ ρωμαίου στρατηγοῦ Ποπλίου Κράσσου ἐδόθη εἰς τὸν Ἀριστόνικον.

Μάχη παρὰ τὴν Στρατονίκειαν τῆς Καρίας 130 π. Χ. Ὁ Ἀριστόνικος μ' ὅλας τὰς νίκας ταύτας, μ' ὅλον τὸ θάρρος ὅπως συγκρατήσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ τῷ Περγαμ. Κράτος, δὲν ἦτο δυνατὸν τὸ τοιοῦτον πρὸ τῆς ἰσχυρᾶς κατακτητικῆς ὁρμῆς τῆς Ρώμης. Καὶ κατὰ τὸ 130 π. Χ. ὅτε ὁ Ἀριστόνικος εὐρίσκετο εἰς Στρατονίκειαν, ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ ὁ ρωμαῖος Ὑπατος Μάρκος Πεπέρας μετὰ πολλῶν δυνάμεων και ἐνίκησε τὸν Ἀριστόνικον «κατέλυσε τὸν πόλεμον, ζωγρία λαβὼν τὸν Ἀριστόνικον και ἀναπέμφας εἰς Ρώμην, ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κατέστρεψε τὸν βίον».

Συνεπεῖα τῶν νικηφόρων τούτων πολέμων και τῆς διπλωματικῆς ἰκανότητος τῶν Ἀτταλιδῶν, τὸ Περγαμηνὸν Κράτος ἐπεξετάθη ἀπὸ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου και τοῦ Βυθυνικοῦ ὄρους τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τῆς Κιλικίας ἤτοι τῶν παραλίων τῶν κειμένων ἀπέναντι τῆς Κύπρου. Ἀκριβῶς δὲ

τὸ Περγαμηνὸν Κράτος περιελάμβανε τοὺς σημερινοὺς νομούς· α) μέρος τοῦ νομοῦ Ἀνδριανούπολεως, β) τὴν διοίκησιν Βίγας ἢ Ἑλλησπόντου, γ) ὁλόκληρον τὸν νομὸν Ἀϊδινίου (ἢ Σμύρνης), δ) τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ νομοῦ Προύσης, ε) μέρος τοῦ νομοῦ Ἰκονίου καὶ στ) τὰς πλείστας νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Γον

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ τοῦ Περγαμηνοῦ κράτους ὄχι μόνον ἐκυβέρνησαν τὸ κράτος τῶν μετὰ θαυμασίας συνέσεως καὶ δικαιοσύνης, ἀλλ' ἐξωράϊζον καὶ ἐξευγένιζον τὰ πάντα. Μετέδιδον εἰς τὸν λαὸν τῶν δύναμις πνεύματος καὶ ἰδέας φιλοκάλους, διὸ καὶ ἐπιμήθησαν παρ' αὐτοῦ προσηκόντως καὶ ἀπῆλαιον θεῖων τιμῶν. Τοιοῦτων τιμῶν ἀπῆλαιον καὶ παρ' ἄλλων λαῶν ἰδίως τοῦ Ἑλληνικοῦ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰς ἔνδειξιν ὑψίστης τιμῆς ἀνεκήρυσαν καὶ 13ην φυλὴν τὴν Ἀταλλίδα.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τιμᾷ ὑπερβαλλόντως τοὺς Ἀταλλίδας, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατέστησε θαυμαστὸν καὶ ἀθάνατον τὸ Περγαμηνὸν κράτος, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀνεβίβασε τὴν Πέργαμον μέχρι τῆς 3ης βαθμίδος τῆς παγκοσμίου ἱστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς δόξης (1) εἶναι ἡ ἔνθερμος καὶ ζωηροτάτη ὑποστήριξις τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἰδρύθησαν Γυμνάσια καὶ ἀνώτεραι σχολαὶ ὡς φιλοσοφικαί, ἰατρικαί, καλλιτεχνικαί, μουσικαί καὶ Ἀ-

(1) Τὴν πρώτην βαθμίδα κατεῖχον αἱ Ἀθηναὶ καὶ τὴν δευτέραν ἡ Ρώμη.

καδημίαι. Ἐν ἀπὸ τὰ μέγιστα μνημεῖα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδοξάσθη τὸ κοινὸν τῆς Περγάμου εἶναι ἡ σύστασις τῆς περιωνύμου Βιβλιοθήκης καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἐκ δερμάτων Περγαμηνῆς, ἣτις προὔτιμήθη τοῦ Αἰγυπτιακοῦ παπύρου καὶ διὰ τὴν στερεότητα καὶ διὰ τὸν πολὺ προχειρότερον σχηματισμὸν βιβλίων ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις. Συνεπεία τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ἡ Περγαμηνὴ Βιβλιοθήκη ηὔξήθη εἰς 200 χιλ. τόμους. Κατὰ τὴν περίλαμπρον ταύτην ἐποχὴν ἐν Περγάμῳ ἀνεφάνησαν πλεῖστοι λόγιοι καὶ σοφοί, ἐκ τῶν ὁποίων προχείρως ἀναφέρομεν τὸν ποιητὴν Μουσαῖον, τὸν ρήτορα Ἀπολλόδωρον, τὸν Διονύσιον τὸν Ἀττικὸν ἐπικληθέντα, τὸν γεωγράφον Μένηπον, τὸν ἱστορικὸν Κερύστιον, τὸν ἀκαδημαϊκὸν Ἀγησίνονον τοῦ Ἰατροῦ Στρατίου, Στρατονικὸν καὶ Ἀπολλώνιον, τὸν ἀνατόμον Σάτυρον, τὸν φαρμακοποιὸν Μέννιον, τὸν φιλόσοφον Ἀθηνόδωρον, διευθυντὴν τῆς βιβλιοθήκης, τὸν ἀρχηγὸν τῆς Περγαμηνῆς Σχολῆς τῶν γραμματικῶν Κράτητα, τὸν γεομέτρην Ἀπολλώνιον καὶ ἄλλους.

Ἡ γλυπτικὴ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ἐν γένει καλλιτεχνία ἦτο ἀφαντάστως ἀνεπτυγμένη ἐν Περγάμῳ.

Λέγεται μάλιστα ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἤκμασεν ἡ καλλιτεχνικὴ Σχολὴ τῆς Περγάμου καὶ τῆς Ρόδου, ἡ Ἑλλάς ἦτο ἐν παρακμῇ. Τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριον τῆς Περγάμου ἐθεωρεῖτο μετὰ τῶν πρώτων. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραχθέντα πλεῖστα ἔργα ἐκ τῶν ὁποίων οὐκ ὀλίγα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν καὶ τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰ Μουσεῖα τῆς Περγάμου, τῆς Κων)πόλεως, τῶν Ἀθηνῶν,

τῆς Νεαπόλεως, τῆς Φλωρεντίας, τῆς Ρώμης, τοῦ Λούβρου. τῶν Παρισίων, τοῦ Λονδίνου, τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης καὶ ἰδίως εἰς τὰ πλουσιώτατα μουσεῖα τοῦ Βερολίνου, κινουῦσιν ἀμέριστον τὸν θαυμασμόν τῶν ἐπισκεπτῶν. Ἡ ἐν Βερολίῳ Γιγαντομαχία, τὸ ἄφθιτον τοῦτο καλλιτεχνικὸν μεγαλοῦργημα τῆς Περγαμηνῆς Τέχνης, ἡ μεγάλη αὐτὴ καὶ πλήρης συνθέτων εἰκόνων καὶ παραστάσεων ἀνάγλυφος ζωφόρος τοῦ μεγάλου Βωμοῦ τοῦ Διός, ὁ ἐν Κων)πόλει χαριέστατος εἰς φυσικὴν τέχνην ὀλόχρυσος στέφανος, ἡ χαριεστάτη καὶ μὲ ζωντανὰς γραμμὰς ἀνάγλυφος χορεύτρια καὶ πλείστα ἄλλα εἶναι τρανοτάτη ἀπόδειξις τῆς ὑπεροχῆς καὶ ἀναπτύξεως τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Ἐργαστηρίου τῆς Περγάμου.



Παιδίον κρατοῦν περιστερὰν. (Ἐν τῷ Μουσεῖῳ Περγάμου).

Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου ἦτο ἐν ἀπέραν-

τον καλλιτεχνικὸν Μουσεῖον. Τὰ ὑπὸ τῶν Ἀτταλιδῶν οἰκοδομηθέντα μνημεῖα διέμεναν κατὰ πάντα τὸν χρόνον τὰ μέγιστα ἀρχιτεκτονικὰ καὶ γλυπτικὰ μεγαλουργήματα καὶ τὸ θαῦμα τῶν κατόπιν αἰώνων.

Ἐπὶ τῶν ἐξόχων τούτων καλλιτεχνικῶν ἔργων εἰργάσθησαν οἱ κράτιστοι τῶν γλυπτῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων.

Ἐκ τούτων ἀναφέρομεν τὸν Πυρόμαχον, τὸν περίφημον Ἀλκαμένην, τὸν Καφισόδοτον, τὸν Ἀγήσανδρον, τὸν Πολύδωρον, τὸν Μενεκράτην, τὸν Φιλόμαχον, τὸν Ὀρέστην τὸν Θεώρητον, τὸν Ἐπίγονον, τὸν Βούπαλον, τὸν Ὀνάταν, τὸν ζωγραφὸν Πυθαγόραν, τὸν Μελάνιππον, τὸν Νικήταρον, ὅστις κατὰ τὸν ἀρχαιολόγον Φὸν Σάλις ἀποδεικνύεται μέγας Περγαμηνὸς καλλιτέχνης, διότι ἐγνώριζε νὰ μεταδίδῃ ζωὴν καὶ ὠραιότητα εἰς τὰ ἐν πλήρει κινήσει παριστανόμενα ἔργα του καὶ ἄλλους.

Ὁ Φὸν Σάλις ἐν τῇ Περγαμηνῇ καλλιτεχνικῇ Σχολῇ, διέκρινε τὸν λεγόμενον «ρεαλισμόν, ἥτοι τὴν τέχνην ἣτις πάντοτε τείνει εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς φύσεως ἄλλοτε ἡρέμου καὶ ἄλλοτε ζωηρᾶς».

Καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν δὲν ὑστέρησε τὸ Περγαμηνὸν Κράτος. Ὡς ἐκ τῆς προαγωγῆς ταύτης κατέστη πλούσιον. Ἡ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐμπορικὴ κίνησις ἦτο ζωηροτάτη. Μόνον ἐν τῇ ἀκροπόλει ὑπῆρχον δύο Ἄγοραι ἡ Ἄνω καὶ ἡ Κάτω, αἱ ὁποῖαι διηροῦντο κατὰ τὰ πωλούμενα εἶδη εἰς δύο διάφορα τμήματα.

Τὰ βιομηχανικὰ ἰδιόρρυθμα προϊόντα τῆς Περγάμου κατέστησαν περιζήτητα εἰς τὸν ἔξω κόσμον.

Αἱ περγαμηναὶ μετάξιναί ἐσθῆτες, αἱ ὀνομαζό-

μεναι Ἀτταλικαὶ ἦσαν περιζήτητοι ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Ἀθήναις. Διὰ τὰ Περγαμηνὰ ταῦτα βιομηχανικὰ προϊόντα Ἄτταλος ὁ Βοσ ἴδρυσεν ἐν Ἀθήναις ἰδιαιτέραν Στοάν.

Ἐν Περγάμῳ ὑπῆρχε καὶ δημοσία Τράπεζα, ἣτις ὑφίστατο καὶ ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, τῆς ὁποίας μακροσκελὲς διάταγμα ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ τὸ 1900 (Pergamon 1900—1901 σελ. 78).

Οἱ Ἀτταλίδαι δὲν περιορίσθησαν μόνον εἰς τὰ ἔργα ταῦτα ἀλλ' ἴδρυσαν καὶ πόλεις ὡς τὴν Φιλειταισίαν, τὴν Ἀπολλωνίαν, τὴν Στρατονεΐκιαν (παρὰ τὸν Κάϊκον), τὸ Εὐμένειον, τὴν



Γυναικεία μαρμαρινὴ προτομὴ ρωμαϊκῆς τέχνης.
(Ἐν τῷ Μουσεῖῳ Περγάμου).

Φιλαδέλφειαν, τὴν Ἀττάλειαν καὶ ἄλλας. Τῶν πόλεων τούτων δύο μόνον ὑπελείφθησαν μέχρις ἡμῶν θυγατέρες τῆς εὐκλεοῦς Περγάμου ἡ

Φιλαδέλφεια καὶ ἡ Ἀττάλλεια καλῶς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑφιστάμεναι καὶ μετὰ τὴν θύελλαν τοῦ Νεοτουρκικοῦ διωγμοῦ, ὡς προπύργια τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρασίας, μὲ τοὺς διαπρεπεῖς αὐτῶν Μητροπολίτας.

ΕΝ ΓΕΝΕΙ ἡ πνευματικὴ, ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Περγαμηνοῦ Κράτους ἦτο σπουδαιότατη καὶ ἀνωτέρα τῆς τῶν λοιπῶν τότε κρατῶν. Διὰ τῆς ὑπεροχῆς ταύτης ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ ἡ Πέργαμος κατέστη Μητρόπολις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν πάσῃ παιδείᾳ καὶ τέχνῃ. Καὶ ἀληθῶς ἡ ἐποχὴ αὕτη τῆς Περγάμου κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀνυψώθη εἰς τὴν προεδρείαν ὑπὲρ τὰς ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις, λογίζεται ἡ σπουδαιότερα, ὅτι καὶ δικαίως αὕτη πρέπει νὰ ὀνομάζηται Χρυσοῦς αἰὼν τῆς Περγάμου.

Ἡ Πέργαμος εἶχε σειρὰν διαφόρων καὶ ποικίλων νομισμάτων χαλκῶν, ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν μὲ διαφόρους καὶ πολλοὺς τύπους, ἅτινα κέκτηνται σπουδαῖον ἀρχαιολογικὸν ἐνδιαφέρον. Τὰ πλεῖστα σχεδὸν τῆς περιόδου τῶν Ἀτταλιδῶν, φέρουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλεταίρου, τὰς κεφαλὰς Ἀθηνᾶς, Ἀσκληπιοῦ, Ἀπόλλωνος καὶ Δήμητρος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Φιλεταίρου» καὶ μὲ παραστάσεις συμβολικάς.

Ἐπὶ Εὐμένους τοῦ Βου ἐκόπησαν 4)δραγμα μὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰδίου καὶ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Βασιλέως Εὐμένους».

Τὸ Περγαμηνὸν Κράτος ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν.—Χριστιανικὴ καὶ Τουρκικὴ ἐποχὴ μέχρι τοῦ 15ου μ. Χ. αἰῶνος.—Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου.—Αἱ ἀρχαῖότητες τῆς πόλεως.

Α^{ον}

Ὅτε ὀριστικῶς πλέον τὸ Περγαμηνὸν Ἑλληνικὸν Κράτος κατελύθη ὑπὸ τῆς τότε κοσμοκρατείας Ρώμης, μετὰ τοῦ Ὑπάτου Μανίου Ἀκυλλίου ἔφθασαν εἰς Πέργαμον καὶ δέκα ἄλλοι πρεσβευταί, οἱ ὅποιοι ἔθεσαν τὰς βάσεις τῆς διοικήσεως τῆς νέας ταύτης κτήσεως, ἣτις ὡς ἀνεφέραμεν καὶ ἀνωρέρω ἔλαβε «τὸ προσημαντικὸν τοῦ μέλλοντος ὄνομα τῆς Ἀσίας» ὄνομα τὸ ὁποῖον ἐμπερικλείει τόσας ἀγνάς ἡμῶν ἐθνικὰς παραδόσεις, τόσα ἐθνικὰ ἡμῶν ἰδεώδη καὶ μεγαλεῖα, ἅτινα πρὸς στιγμὴν διακυβεύονται.

Τὸ πολίτευμα τῆς ἐπαρχίας ταύτης φαίνεται ὅτι δὲν μετεβλήθη ὀσισιδῶς. Ἐκυβερνᾶτο διὰ δημοτικῆς Ἀρχῆς τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἑνὸς διοικητοῦ, ὅστις ἔφερε τὸν τίτλον ἢ «Στρατηγός» ἢ «Πραίτωρ» ἢ «Ὑπατος» ἢ «Ἀνθύπατος» ἢ «Ἀσιάρχης» ἢ «Γραμματεὺς» ἢ «Γυμνασιάρχης», ὡς ταῦτα μανθάνομεν ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνεκαλύφθησαν καθ' ὅλην τὴν πόλιν τῆς Περγάμου.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη φαίνεται ὅτι δὲν ἐκυβερνήθη καλῶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀρχόντων καὶ κατὰ τὸ 89 π. Χ. ἐπανεστάτησεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Μιθριδάτου τοῦ ΣΤ' βασιλέως τοῦ Πόντου, ὅστις κατώρθωσεν ἐπὶ 3 ἔτη νὰ εἶναι κύριος καὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ὁ Μιθριδάτης εἰς τὴν Πέργαμον μετέφερε καὶ τὴν ἔδραν του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διέταξε καὶ ἐσφάγησαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν 80 χιλ. Ρωμαῖοι. Κατὰ

τὸ 85 π. Χ. εὐρισκόμενος ὁ Μιθριδάτης ἐν Περ-
γάμῳ καὶ πολεμῶν κατὰ τοῦ Ρωμαίου στρατη-
γοῦ Γαίου Φλαβίου Φιμβρία, ἀπεκλείσθη εἰς Πι-
τάνην καὶ ἀφοῦ ἐνικήθη ἠναγκάσθη νὰ συνθηκο-
λογήσῃ καὶ οὕτω ἡ Ἐπαρχία τοῦ Περγαμηνοῦ
Κράτους περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς χεῖρας τῶν Ρω-
μαίων ἵνα ἡ «τελευταία αὕτη ἀναλαμπὴ τῆς σβε-
νυμένης ἐστίας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμά-
των, ἡ τελευταία αὕτη ἀναζωογόνησις τῆς θνη-
σκούσης Ἑλλάδος» καλυφθῇ ὑπὸ βαρυτάτου πέ-
πλου ἴσως διὰ παντός.

ὑπεδουλώθη λοιπὸν τὸ Περγαμηνὸν Κράτος,
ἔχασε τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν πτέρ-
ναν δεσπότη κατακτητοῦ.

Ὅποια ὅμως δόξα εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτι-
σμόν; Ὅποια τιμὴ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα εἰς
τὴν ἐθνικὴν μας αἴγλην;

Ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ ἦτο τόσο ἐρριζωμένη
εἰς τὸν Περγαμηνὸν λαόν, ὥστε οἱ Ρωμαῖοι ἂν
καὶ νικηταὶ ἐνικήθησαν ὅμως ἠθικῶς καὶ πνευμα-
τικῶς καὶ ἀναγκάζονται νὰ ὑποκύψωσι πρὸ τῆς
κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ νὰ ὑ-
ποδουλωθῶσι πνευματικῶς ὑπὸ τῶν ὑποδούλων
των, ὅπως καὶ οἱ τοῦρκοι.

Ἡ Ρωμαϊκὴ σύγκλητος μεταξὺ ἄλλων ἐπιτί-
μων ἀστικῶν τίτλων, τοὺς ὁποίους προσένευεν
εἰς τὴν Πέργαμον, προσένευε καὶ τὸν ἐξῆς «ἡ
πρώτη τῆς Ἀσίας Μητροπόλις», ὅστις τυγχάνει
λίαν χαρακτηριστικός.

Καὶ ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ταύτης κατακτήσεως ἀ-
νεφάνησαν σπουδαῖοι Περγαμηνοὶ λόγιοι καὶ ἐ-
πιστήμονες ὡς ὁ Μιθριδάτης ὁ Μηνοδό-
του, ὁ ῥήτωρ Ἀπολλόδωρος, ὁ περίφημος

σοφιστῆς Ἀριστοκλήης, ὁ φιλόσοφος Κράτιππος, ὁπαδὸς τῆς περιπατικῆς σχολῆς, οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ μαθηματικοὶ Νίκων, πατὴρ τοῦ Γαληνοῦ καὶ Αἰλησιδότης ὁ Πρωῶος, ὁ ὀδοντοῖατρος Ἀντίπας ὁ κατόπιν ἱερομάρτυς Ἐπίσκοπος Περγάμου, ὁ Γαληνὸς ὁ γίγας τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ὁ Ὁρειβάσιος μέγας ἰατρός καὶ φαρμακολόγος, ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος καὶ τελευταῖος ἰατρός, ὁ ἀναδειχθεὶς ἐν τῇ καταπτώσει καὶ ληθάργῳ τῆς ἐπιστήμης ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν.

Ἡ Ρωμαϊκὴ αὕτη ἐπαρχία ἐξηκολούθει νὰ διοικεῖται κατὰ τὸ προηγουμένον δημοκρατικὸν Ρωμαϊκὸν σύστημα μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.

Ἐπιτετέλεται ἡ τελεία αὐτῆς παρακμῆ ἐνεκα τῶν πολυταράχων καὶ μαρτυρικῶν ἐκείνων χρόνων ἐξ ἀφορμῆς τῶν θεησκευτικῶν περιπετειῶν τῶν πρώτων χριστιανῶν καὶ ἔθνικῶν.

Βον

Ἡ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ἢ Βυζαντιακὴ ἐποχὴ ἀρχεῖται κυρίως, ὅτε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐξέδωκε τὸ «περὶ ἀνεκτικότητος διάταγμα», διὰ τοῦ ὁποίου κατεπαύετο ὁ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμὸς (313 μ. Χ.) μέχρι τῆς καταλήψεως τοῦ πλείστου μέρους τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὑπὸ τῶν Σελτζουκιδῶν (1338) καὶ κατόπιν ὀλοκλήρου αὐτῆς ὑπὸ τῶν τούρκων (1392). Περὶ τῶν περιπετειῶν τῆς παρακμῆς τῆς Περγάμου κατὰ τοὺς Χριστιανικοὺς, Σελτζουκικοὺς καὶ Τουρκοὺς χρόνους δὲν γνωρίζομεν, καθότι οὔτε καὶ τὰ ἀπαιτούμενα μέσα δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν, οὔτε καὶ τὴν πρὸς τοῦτο ἰκα-

νότητα, καθ' ὅτι καὶ αἱ εἰδήσεις εἶναι ἔλλιπεις. Τοῦτο μόνον δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως νὰ εἰπώμεν ὅτι καὶ ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ πόλις ὄλονεν περιωρίζοντο ἕως ὅτου ἔπαυσαν νὰ κατοικῶνται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου μ. Χ. αἰῶνος.

Ὁ Χριστιανισμὸς εἰσήχθη ἐν Περγάμῳ κατὰ τὸ 60—65 μ. Χ ὑπὸ τοῦ ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀντίπα. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἀφοῦ συνέστησε καὶ τὴν τρίτην Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐχειροτόνησε καὶ τὸν πρῶτον αὐτῆς Ἐπίσκοπον τὸν ἱερὸν Ἀντίπαν, ὅστις ἀπέθανε διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου κατὰ τὸν δεῦτερον διωγμὸν τῶν χριστιανῶν.

Μετὰ τὸν ἱερὸν Ἀντίπαν, ἀνήλθον καὶ ἄλλοι διαδοχικῶς εἰς τὸν Ἐπισκοπικὸν Θρόνον τῆς Περγάμου ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν πάντας ὄσους γνωρίζομεν. Οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

Γάϊος, Θεόδοτος, Εὐσέβιος, Δρακόντιος, Βαρλάαμος ἢ κατ' ἄλλους Βαρλάμειος, Φίλιππος, Εὐτρόπιος, Ἰωάννης, Θεόδωρος καὶ Βασίλειος.

Ἡ Ἐπισκοπὴ τῆς Περγάμου διετηρήθη ὡς φαίνεται, μέχρι τοῦ 12ου μ. Χρ. αἰῶνος, ὅποτε προῆχθη εἰς Μητροπόλιν, κατατασσομένη εἰς τὸν 19ον Μητροπολιτικὸν Θρόνον τοῦ Οἰκομενικοῦ Πατριαρχείου.

Ὡς Μητροπολίτας γνωρίζομεν μόνον τοὺς κατωτέρω. Τὸν Μεθόδοτον, τὸν Γεώργιον, περὶ τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν ὅτι ἐν ὑποθέσει τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου Ἀρσενίου μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Μυτιλήνης υπέγραψεν εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς συνεδριάσεως τελευταῖος (τοῦ Περγάμου Γεωργίου) καὶ τὸν Ἀρσένιον, ὅστις ἤκ-

μασε κατά τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου μ. Χ. αἰῶνος.

Ἡ Μητρόπολις τῆς Περγάμου κατηργήθη ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου τοῦ Νείλου ἀκριβῶς τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1387, τῇ ἀπαιτήσει τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου.

Ἡ Πέργαμος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σελτσουκιδῶν τῷ 1336. Μετὰ 62 δὲ ἐτῶν κατοχὴν κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζίτ τοῦ Κεραυνοῦ ἤτοι κατὰ τὸ 1398. Λέγεται ὅτι ὁ Βαγιαζίτ εὗρε μεγάλην ἀντίστασιν κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως, διὸ καὶ αὐτηῦπέστη πλείστας καταστροφάς. Τὰς μεγαλειτέρας ὁμως τοιαύτας ἢ μᾶλλον τὴν τελείαν καταστροφὴν αὐτῆς ὑπέστη κατὰ τὸ 1402 ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου, ὁπότε βεβαίως ἀξέλειπε καὶ αὐτὴ ἡ Κοινότης, ἡ ὁποία ἐτάφη ὑπὸ τὰ ἐνδοξα αὐτῆς λείψανα, ἵνα ἀναστηθῇ καὶ πάλιν μετὰ παρέλευσιν πολλῶν δεκάδων ἐτῶν ἀρχμαίᾳ, σφριγῶσα καὶ μὲ δύναμιν γὰ ἀνυψωθῇ εἰς ἐμπρέπουσαν θέσιν ἀναλόγως τῶν σημερινῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ ἀρχαίου ἐνδόξου μεγαλείου αὐτῆς.

Γον

Ἡ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ τῆς Περγάμου ὑψοῦται ἐν μέσῳ δύο κοιλάδων τῆς τοῦ Σελινοῦντος καὶ τοῦ Κητείου. Τὸ ὄρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ Ἀκρόπολις εἶναι μία διακλάδωσις τοῦ ὄρους Πηνδάσου (Μάδαρα-δὰγ) τὸ ὁποῖον ἔχει σχῆμα «στροβιλοειδὲς εἰς ὀξείαν κορυφὴν ἀπολήγον». Τὸ ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ὕψος αὐτοῦ εἶναι 335 μέτρα, ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτοῦ ἔχει περὶ τὰ 36,000 μετρα. Διαιρεῖται δὲ φυσικῶς αὕτη εἰς 4 κλιμακῆδὸν ἰσοπεδώματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκτίσθησαν τὰ μνημεῖα τῶν Ἀτταλιδῶν καὶ τὰ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης ὁ ἦρωρ Πέργαμος, ὡς γνωρίζομεν, ἴδρυσε τὸ ὁμώνυμον φρούριον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἀποβῆ ἓν τῶν πλέον πεπολιτισμένων Ἑλληνικῶν κέντρων. Τὸ φρούριον τοῦ Περγάμου περιῆλθεν, ὡς γνωστόν, εἰς διαφόρους λαοὺς κατὰ διαφόρους ἐποχάς, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀτταλιδῶν, ὅποτε πλέον ἄρχεται νέα ζωὴ, νέα περίοδος, ὅλως διάφορος τῶν προηγουμένων, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ τῆς Ἀκροπόλεως πλέον, ἣτις κατέστη, χάρις τῶν μεγαλοῖδεατῶν Ἀτταλιδῶν, ὁ πυρὴν τῆς πόλεως, ἡ καθ' ἑαυτοῦ πρωτεύουσα τοῦ Περγαμικοῦ Ἑλλ. Κράτους, τὸ ἱερὸν ἔθνος τῆς λατρείας καὶ θεῶν καὶ ἐπιστημῶν, διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἰδρύσεως καλλιμαρμάρων καὶ περιλάμπρων μνημείων.

ΚΑΙ ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ Ἀκρόπολις διετήρησεν τὴν προτέραν αὐτῆς λαμπρότητα. Ἐπὶ τῶν χρόνων μάλιστα τούτων ἐπῆλθον πολλὰ μεταβολαί, κατέστη πλουσιωτέρα καὶ θαυμασιωτέρα διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἄλλων μνημείων.

ΕΠΙ τῶν βυζαντινῶν χρόνων οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν, παρὰ μόνον παραμορφώσεις καὶ καταστροφάς. Μετὰ τὸν 5ον μ. Χ. αἰῶνα ἰδρύθησαν πολλὰ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι. Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ 10ου μ. Χ. αἰῶνος ἐπὶ τῆς κορυφῆς, πρὸς τὸ μέρος τῆς ἄνω Ἀγορᾶς, ἐκτίσθη μέγα τεῖχος ἐκ τεσσάρων μέτρων πάχους διὰ τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθησαν λίθοι καὶ μάρμαρα τῶν ναῶν καὶ βωμῶν, ἰδίως τοῦ μεγάλου βωμοῦ τοῦ Διός, τοῦ ὁποίου ἄπασαν τὴν ζυφοφόρον ἐνετείχισαν εἰς τὸ μέγα τοῦτο τεῖχος. Καίτοι ἐπῆλθον πολλὰ καταστροφὰ ἵνα κτισθῇ τὸ τεῖ-

χος τούτου, ἐν τούτοις δι' αὐτοῦ διεσώθη τὸ πλεῖστον μέρος τῆς περιφήμου ἐκείνης ζωοφόρου, ἥτις οὕτω διετέλει ἐπὶ αἰῶνας κεκρυμμένη καὶ θὰ ἀπώλετο ἀνυπερθέτως διὰ παντὸς ἐὰν ὁ φανατισμὸς τῶν Χριστιανῶν δὲν ἐπρολάμβανε νὰ μᾶς διασώσῃ τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς Περγαμ. Τέχνης.

ἘΠΙ τῶν τουρκικῶν χρόνων ἄρχεται ἡ τελεία καταστροφή αὐτῆς. Ὅτι διεσώθη ἐκ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, κατεστράφη ἤδη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἡ πρώτη αὐτῆς κλασικὴ μορφή παρεμορφώθη τελείως καὶ κατεκαλύφθη ὑπὸ χωμάτων καὶ ἐρείπιων. Τὰ περισωθέντα ὡς ἐκ τύχης ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα ἢ κατεκεραματίζοντο ὡς περικλείοντα νομίσματα ἢ μετεβαλλόντο εἰς ἄσβεστον εἰς αὐτὴν τὴν Ἀκροπόλιν. Τοιοῦτοι κάμνιοι ἀφίσταντο 18 πρὸ 60—70 ἐτῶν καὶ θὰ ἐξηκολούθει ἴσως τὸ ἀπαίσιον καὶ βάρβαρον τοῦτο ἔργον ἂν ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Ἀμπὺλ Ἀζίζ, δὲν ἐξεδίδετο ἰδιαίτερος νόμος περὶ ἀρχαιοτήτων.

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ κατόπιν τοσοῦτων καταστροφῶν καὶ ἐρημώσεων, κατόπιν τοσαύτης ἐπιχώσεως καὶ καταπτώσεως, ἔμεινεν ἀρκετὰ ἔτη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ τυχόντος ἀσβεστοποιουῦ καὶ ἀμαθοῦς ἢ περιέργου ἐπισκέπτου μέχρι τοῦ 1870, ὅποτε ἀνέτειλεν ἡ λαμπροτέρα ἡμέρα δι' αὐτὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἔμελλον οἱ ἐκ συστήματος θαυμάσται τοῦ ἀρχαίου κόσμου νὰ ἀναπολήσωσιν ἐπὶ τῆς ψυχρᾶς ταύτης κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως τὴν ὄψιν 2)χιλιετοῦς περίπου παρελθόντος, νὰ ἀνασκάψωσιν αὐτὴν καὶ νὰ μᾶς παρουσιάσωσι τὸ πραγματικὸν καὶ ἀρχικὸν αὐτῆς σχέδιον.

Τὴν ἀφορμὴν τῶν ἀνασκαφῶν τούτων, κατὰ

τὸν ὑπὸ τῆς Γεν. Διευθύνσεως τῶν ἐν Βερολίῳ Βασιλικῶν Μουσείων συνταχθέντα Ὀδηγὸν τῆς ἀρχαίας Περγάμου, ἔδωκεν ὁ Γερμανὸς ἀρχιτέκτων Κάρολος Χούμαν (Humann), ὅστις τὸ 1873, εὕρισκόμενος ἐν Περγάμῳ ἀπέστειλεν εἰς Βερολίνον τὰ πρῶτα τεμάχια μεγάλων ἐξεχόντων ἀναγλύφων. Κατὰ τινα ὅμως ἄλλην πληροφορίαν, τὴν πρῶτην ἀφορμὴν ἔδωκεν ὁ λόγιος Περγαμηνὸς Νικόλαος Ράλλης, ἰατρός, διὰ τῆς ἀνακαλύψεως μεγάλου τεμαχίου τῆς Γιγαντομαχίας. Τὸ τεμάχιον τοῦτο ἔπεμψεν εἰς τὸν ἐν Κων)πόλει Καραθεοδωρῆ, τὸ ὁποῖον κατοπιν οὗτος ἐδώρησεν εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον Κων)πόλεως. Τὸ τεμάχιον τοῦτο, ὡς μανθάνομεν ἔκ τινος ἐπιταφίου λόγου (1) ἤτησεν ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις, ἠειρήθη δὲ ὁ Σύλλογος ἐν ἀλληπαλλήλαις θυελλώδεσι συνεδρίαις προσεξάρχοντας τοῦ ἀειμνήστου Ἡρ. Βασιλάδου νὰ χορηγήσῃ, ἀλλ' ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, διότι τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ σπουδαίου διπλωματικοῦ ἐπεισοδίου ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς διπλωματίας ἐγερθέντος καὶ συνδεθέντος μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος ἐν τῷ Βερολινεῖῳ συνεδρίῳ τῷ κατὰ τὸ 1877 λαβόντι χώραν. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ, ἵνα οἱ Γερμανοὶ ἐνεργήσωσι ἐνταῦθα ἀνασκαφάς.»

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἤρχισαν τὸ 1878 μετὰ διακοπῶν μέχρι τοῦ 1886, τὰς ὁποίας διεξήγαγεν μετὰ πλείστης ἐπιτυχίας ὁ Χούμαν, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς διευθύνσεως τῶν ἐν Βερολίῳ Μουσείων, τῇ συμπράξει καὶ ἄλλων Γερμανῶν ἀρχαιολόγων ὡς τῶν W. Diest, E. Fabricius, C.

(1) Ἐπιτάφιος ἀπαγγελθεὶς εἰς Νικ. Ράλλην τῷ 1890 ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Ν. Π. Μεταξᾶ.

Schuchhardt, F. Gräber και ἄλλων ἰδίως ὁμοῦς τῶν R. Bohn και Ἄλεξ. Conze, τῶν ὁποίων ἡ συμμετοχὴ ἦτο διαρκῆς και λίαν ἀποτελεσματικὴ. Κατὰ τὴν Κολοσσιαίαν ταύτην ἐργασίαν, ἀνεκαλύφθησαν πλεῖστα ὅσα κινητὰ μνημεῖα καλλιτεχνίας, τὰ ὁποῖα τεθέντα εἰς 400 και πλέον κιβώτια μετεφέρθησαν εἰς Βερολίνον. Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις διὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας ἐδαπάνησε πλεόν τῶν 350 χιλ. μάρκων. Πρέπει ὁμοῦς νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἀπέναντι τοῦ σεβαστοῦ τούτου ποσοῦ ἀρκούντως ἀπεξημιώθη διὰ τῆς μεταφορᾶς πάντων τῶν ἀνακαλυφθέντων τούτων ἀρχαιοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἀνυπερθέτως θὰ κατεστρέφοντο ἂν παρέμενον ἐπὶ τότου. Τίμη ὅθεν ὀφείλεται εἰς τὸ Γερμανικὸν ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτούτον, διότι ἐφάρτησε γὰρ περιοσῶς και περιοικλέσῃ οὕτως τὰς ἀνακαλυφθείσας ἀρχαιοτήτας, διὰ τὰς ὁποίας ἡ Πέργαμος κατέστη προῖώνυμος ἀνὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον.

Ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1899 αἱ ἀνασκαφαὶ διεκόπησαν και ἐπανελήφθησαν συστηματικώτεραι και ἐπιστημονικώτεραι τὸ 1900 τῇ ἐπιμόνῳ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Cónze (1). Αὗται διενεργοῦνται κατ' ἔτος ἐπὶ 3 μῆνας ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον μέχρι τοῦ Νοεμβρίου ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμαν. ἀρχαιολογ. Σχολῆς, αἱ ὁποῖαι θὰ παραταθῶσιν ἐπὶ πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη, μέχρι τελείας ἐξερευνήσεως τῆς Ἀκροπόλεως.

(1) Ὁ διακεκριμένος ἀρχαιολόγος Conze, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς τὴν Πέργαμον ἀγάπη ἦτο ἀπέραντος, ἀπέθανεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Περγαμηγῶν. Τοσοῦτον δὲ ἐμερίμνει διὰ τὴν Ἀκρόπολιν ὥστε δικαίως ὠνομάσθη «ἡ ψυχὴ τῆς Ἀκροπόλεως Περγάμου».

Ἡ ἔτησία δαπάνη αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 1000 λιρ. Τουρκίας.

Διὰ τῶν συστηματικῶν τούτων ἀνασκαφῶν ὁλόκληρος πόλις ἀναγεννᾶται, ἡ ἐξαφανισθεῖσα αὐτῆς λαμπρότης λαμβάνει ἰὴν προτέραν αὐτῆς λάμψιν, αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἀνακαλυπτόμεναι ἐπιγραφαὶ παρέχουσιν ἀκριβεῖς καὶ πλήρεις εἰδήσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Περγάμου. Αἱ πολυτελεῖς αὗται ἀνασκαφαὶ καὶ ἡ ἐξακολούθησις αὐτῶν ἀποτελοῦν ἓνα στέφανον δόξης διὰ τὸ Γερμανικὸν ἔθνος, στέφανον τόσον πολύτιμον ἀπὸ τὰς πολεμικὰς δόξας, ὅσον πολύτιμος εἶναι ἡ νίκη τοῦ πνεύματος.

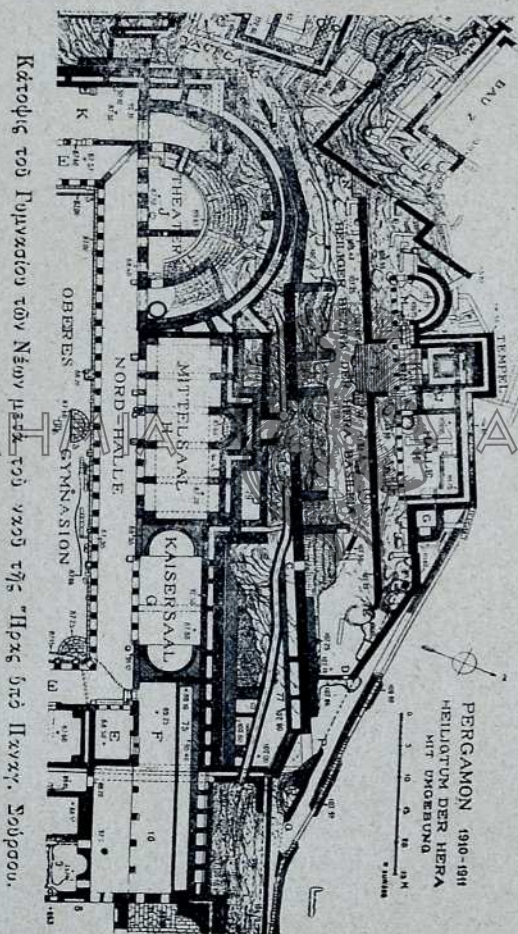
Τὰς ἀνασκαφὰς τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου μέχρι τοῦ 1911 διηύθυνεν ὁ πολὺς ἀρχαιολόγος καὶ σοφὸς καθηγητὴς κύριος Γουλιέλμος Dörpfeld (Δαῖρπφελδ) (1) τῆ συμποῶζει πάντοτε τοῦ Conze, τοῦ ὁμογενοῦς ἀρχιτέκτονος κ. Παναγ. Σούρσου, τελευταίως καὶ τοῦ Ἑλβετοῦ ἀρχιτέκτονος κ. P. Schazmann καὶ ἄλλων Γερμανῶν ἀρχαιολόγων ὡς τοῦ κ. H. Herding.

Ἡ Ἀκροπολις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ἐνιαίου σχεδίου καὶ παρουσιάζει τοιαύτην κανονικότητα τὴν ὁποίαν στερεῖται καὶ αὐτὴ ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ δὲ ἐν αὐτῇ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν ἀρμονικότητα τῶν κτιρίων, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀπομονωμένα, ἀλλ' ἐπέδρασε καὶ εἰς τὸ περιβάλλον αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ὑπέστη τὴν ἐπιρροὴν τῆς καλλιτεχνικῆς ὠραιότητος, διὸ καὶ τὰ σημερινὰ ἀκόμη

(1) Ὁ κ. Δαῖρπφελδ διακρίνεται καὶ μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ μεγάλων φιλελλήνων τοῦ κόσμου.

ἐρείπια αὐτῆς προξενουῖσι μεγαλοπρεπῆ ἑντύπωσιν.

ΤΑ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχαῖα μνημεῖα εἶναι τὰ ἐξῆς κατὰ σειράν, περὶ ὧν ἄλλοτε διὰ



μακρῶν.

1) Ἡ Κυρία Πύλη τῆς Ἀκροπόλεως, 2) ἡ Κάτω ἀγορά. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν αὐτῆς

ὑπάρχει καὶ τὸ ἐκ 4 δωματίων Μουσεῖον εἰς τὸ ὁποῖον φυλάσσονται ἀρκεταὶ καὶ πολὺτιμοὶ ἀρχαιο-
 ότητες(1). 3) Ἡ Οἰκία τοῦ Ὑπάτου τῶν Ρω-
 μαίων, 4) τὸ Γυμνάσιον τῶν παίδων, τῶν
 ἐφήβων καὶ τῶν νέων, 5) τὸ Τέμενος τῆς
 Δήμητρος, 6) ὁ Ναὸς τῆς Ἥρας. Εἰς τὸν
 ναὸν ἴστατο μέχρι τοῦ 1914 καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς
 ἄγαλμα τοῦ Διός, τὸ ὁποῖον μετεφέρθη εἰς Κων)
 πολιν, διότι θὰ κατεστρέφετο ἀπὸ τοὺς Τούρκους
 ἐπισκέπτας. 7) Ἡ Ἀνω Ἀγορά, 8) ὁ Μέγας Βωμὸς
 τοῦ Διὸς Σωτήρος, 9) Αἱ Βασιλικαὶ Ἀπο-
 θῆκαι, 10) τὸ Ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς Νικηφό-
 ρου καὶ Πολιάδος, 11) τὰ Ἀνάκτορα τῶν Ἀ-
 ταλιδῶν, 12) ὁ Ναὸς τοῦ Τραϊνοῦ, 13) Ἡ
 Βιβλιοθήκη, 14) τὸ Θέατρον, τὸ ὁποῖον περι-
 λαμβάνει περὶ τὰς 8,000 θεατὰς. 15) ὁ Ναὸς τοῦ
 Καρακάλλα.



Δον

ΑΙ ΕΝΤΟΣ τῆς πόλεως ἀρχαιοότητες εἶναι
 πᾶσαι σχεδὸν ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Πολλῶν ἐξ αὐ-
 τῶν δὲν καθωρίσθη εἰσέτι ποῖος ἦτο ὁ προορισμὸς
 τῶν.

1) Τὸ περιφανέστατον διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐν
 τῇ πόλει μνημείων εἶνε ἡ Βασιλικὴ τοῦ Ἀγί-
 ου Ἀντύπα ἢ Κιζιλ-Ἀβλί ὡς συνήθως τὸ ὀ-
 νομάζουν. Τὸ κτίριον τοῦτο ἦτο κατ' ἀρχὰς Βα-
 λανεῖον ἢ Θέρμαι, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν ἀληθῆ
 πόλιν ὑδροθεραπείας καὶ καθαριότητος. Κατὰ

(1) Ἡ Ἱδρυσις τοῦ Μουσείου τούτου ὀφείλεται καὶ εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ πρό τινων ἐτῶν ἀποθανόντος ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων Δημ. Τσαλακίδου.

τοὺς πρώτους δὲ χριστιανικοὺς χρόνους εἰς ἰδιαίτερα διαμερίσματα ἐγίνοντο καὶ συνελεύσεις πολιτῶν, διὰ τῶν ὁποίων κατεδικάζοντο εἰς τὸν διὰ τοῦ μαρτυρίου θάνατον πλεῖστοι τῶν Χριστιανῶν. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ κτίριον τοῦτο ἦτο τὸ κέντρον τῆς καταδιώξεως παντὸς χριστιανικοῦ, διότι ἐνταῦθα κατόκει ὁ Σατανᾶς, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπολεμεῖτο ἡ ἀλήθεια, τὸ φῶς τῆς τρίτης ταύτης Χρυσῆς Λυχνίας τῆς Περγᾶμου καθὼς ἀναφέρεται καὶ ἐν τῇ θείᾳ Ἀποκαλύψει «καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀντύπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς ἀλεκτάνθη παρ' ὑμῶν ὅπου κατοικεῖ ὁ Σατανᾶς.» (Κεφ. Β' 13). Ἐντὸς τοῦ κτιρίου τούτου ἐφονεύθη ὁ ἱερός Ἀντύπας, τοῦ ὁποίου ὁ τάφος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θά εἶναι τὸ μέρος ἐκείνο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται μέχρι σήμερον «δεδές».

Κατὰ τὸν 4ον μ. Χ. αἰῶνα ἡ Ἀνατολικὴ αὐτοῦ πλευρὰ μετεσχηματίσθη εἰς Ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀντύπα, ἣτις διετέλει καὶ ὡς Μητροπόλις.

Ἐκατέρωθεν τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς πλευρᾶς ὑπάρχουν δύο θολοτὰ κυλινδρικά δωμάτια 18 μέτρων ὕψους καὶ 9 διαμέτρου, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς τὰ ἀριστερὰ παραμένει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὡς παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγ. Ἀντύπα καὶ Ἰωάν. τοῦ Θεολόγου (1), τὸ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ μόλις κατὰ τὸ 1914 μετεσχηματίσθη εἰς Μουσεῖον (2).

(1) Τὸ παρεκκλήσιον τούτο ἐπισκευάσθη καὶ ἐκαλλωπίσθη καταλλήλως ὑπὸ τῆς καλλίστης Ἀβελφότητος «Ὁ Ἅγιος Ἀντύπας».

(2) Ἡ σύστασις αὐτοῦ ὡς Μουσεῖον ὀφείλεται καὶ εἰς τὰς παρὰ τῇ διευθύνσει τοῦ Μουσείου Κωνσταντινουπόλεως ἐνεργείας τοῦ Ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Περγᾶμου κ. Ἄρ. Σοφιανοῦ.

2) Τὸ Ἀμφιθέατρον τὸ ὁποῖον διὰ τοὺς ἀπειροὺς ἐν αὐτῷ μαρτυρικοὺς θανάτους τῶν χριστιανῶν, εἶναι ὅτι τὸ Στάδιον τῆς Σμύρνης καὶ τὸ Κολοσσαῖον τῆς Ρώμης. Ὀλίγον ἀνωτέρω αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ τὸ Ρωμαϊκὸν θέατρον.

3) Τὸ Ἀσκληπιεῖον, καὶ 4) τὸ Ὑδραγωγεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου σώζονται πλέον τῶν 20 μεγαλοπρεπῶν ἀψίδων, ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν ἅγ. Γεώργιον (τοῦ βουνοῦ). Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἡ πίεσις ἀνεβίβαζε τὸ ὕδωρ ὑπὲρ τὰ 150 μέτρα. Τὸ μεταφερόμενον τοῦτο ὕδωρ ὑπάρχει μέχρι σήμερον, ἡ δὲ πηγὴ αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ὄρους ὅπου ὑπάρχει σήμερον τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΜΕΡΟΣ Β. ΑΘΗΝΩΝ

ΑΙΟΛΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ

Αἱ ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας Περγάμου Αἰολικαὶ πόλεις.—Αἱ γεωλογικαὶ μεταβολαὶ τῆς χώρας Περγάμου.—Ἡ θεωρία τοῦ κ. Dörpfeld.

Α'

ΜΕΤΑ τὸ πρῶτον μέγα Ἐθνικὸν γεγονὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦτοι τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, οἱ Αἰολεῖς κατὰ τὸ 1055—1054 π. Χ. ἤρχισαν τὰς μετοικεσίας αὐτῶν ἐπὶ τῆς νήσου Λέσβου, ἐπὶ τῶν Ἑκατονήσων (Μοσχονήσια) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Λεκτοῦ ἀκρωτηρίου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἑρμου ποταμοῦ Μικρασ. παραλίας. Οἱ Αἰολεῖς ὄχι μόνον κατέλαβον τὰς προὔπαρχούσας ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης πόλεις, ἀλλ' ἴδρυσαν καὶ νέας τοιαύτας. Πᾶσα δὲ ἡ χώρα αὕτη ὠνομάσθη ἔκτοτε ΑΙΟΛΙΣ.

Μόνον ἐπὶ τῆς περιορισμένης Μικρασιατικῆς ταύτης παραλίας, ἣτις κεῖται ἀκριβῶς ἔναντι τῆς Λέσβου, ἠριθμοῦντο πλέον τῶν 50 Αἰολικῶν πόλεων, αἱ ἑξῆς:

1) Ἐλαία, 2) Κιδαῖνις, 3) Ἀταρνεύς, 4) Πιτάνη, 5) Ἀλίσαρνα, 6) Κάνη, 7) Μυρίνη, 8) Γρύνειον, 9) Ἄττεα, 10) Ἀστνρα, 11) Περπερίνη, 12) Τράριον, 13) Γάμβριον, 14) Παλαιογάμβριον, 15) Γέριμη, 16) Τίσινα, 17) Αἰγαί, 18) Κισθίνη, 19) Ἡράκλεια, 20) Ποροσελήνη, 21) Κορυφαντή, 22) Αὐτοκάνη, 23) Βοτώνη, 24) Κύμη, 25) Λάρισσα, 26) Μαγνησία, 27) Νέον Τεῖχος, 28) Νότιον, 29) Τῆμνος, 30) Νάσος, 31) Ἀδρασαυτιον, 32) Ἰόλλα, 33) Λυρνησός, 34) Κίλλα, 35) Γάργαρα, 36) Ἄσσος, 37) Αἰγηρόεσσα, 38) Λαμπωνία, 39) Παρθένιον, 40) Πιονίς, 41) Κολωνάι, 42) Σαῖφισ, 43) Τεργή, 44) Νεάνδρεια, 45) Ἰλιον, 46) Κοκύλιον κ. τ. λ.

Ὅλαι αἱ πόλεις αὗται ἦσαν πλούσιαι, ἰσχυραὶ καὶ πολυάνθρωποι. Εἶχον ἐγγύωρια αὐτοτελῆ νομίσματα καὶ ἦσαν ὥσει ἀνεξάρτητοι. Αἱ πλείσται σχεδὸν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἤδη ἀφανεῖς, κεκαλυμμέναι ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς ἱστορίας, καθότι αἱ περὶ αὐτῶν εἰδήσεις εἶναι πενιχρόταται, ἡ δὲ μελέτη μιᾶς αὐτῶν εἶναι ἔργον ἂν ὄχι ἀδύνατον τοῦλάχιστον δυσχερέστατον. Ἐκτὸς τούτου πολλῶν ἐξ αὐτῶν δὲν καθορίσθη καὶ ἡ θέσις, καὶ οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῆ, διότι ἐξηφάνισαν αὐτὰς γεωλογικαὶ μεταβολαί, αἱ ὁποῖαι προῆλθον καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκ τῶν προσχώσεων τῶν ποταμῶν καὶ ἐκ τῶν σεισμῶν.

Ὡς γράφει δὲ ὁ γάλλος περιηγητῆς Ch. Texier «αἱ ἀκταὶ τῆς Αἰολίδος, αἱ ὁποῖαι ἐκοσμοῦντο τό-

τε ὑπὸ λαμπρῶν λιμένων, διεξαγόντων ζωηρότατον κατὰ θάλασσαν ἐμπόριον, παρίστανται σήμερον ὡς ἀναπεπταμένοι τελματώδεις παράλιοι ἐκτάσεις».

Ἐπὶ τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου ἔκειντο πολλαὶ Αἰολικαὶ πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων γνωρίζομεν ἤδη δεκατέσσαρας.

Βον

ΕΛΑΙΑ, ΑΔΙΣΑΡΝΑ, ΠΙΤΑΝΗ, ΑΤΑΡΝΕΣ.

Αἱ πόλεις αὗται κείνται ἐπὶ τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Ἡ τοποθεσία αὐτῶν δὲν εἶναι ἐπακριβῶς καθορισμένη, ἡ δὲ τοιαυτὴ παραδεχομένη σήμερον ἀποδεικνύεται ἐσφαλμένη, διότι ἡ σύγχρονος γεωγραφία δὲν ἐστηρίχθη εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Στράβωνος περὶ τοῦ κόλπου τούτου καὶ τῆς χερσονήσου Κάνης, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰς νεωτέρας περιγραφάς.

Κατὰ τοὺς σημερινοὺς γεωγράφους, ὁ Στράβων πλανώμενος ἐκλαμβάνει τὸν Ἐλαϊτικὸν κόλπον, ὡς τμῆμα τοῦ μεγάλου Ἀδραμυτινοῦ τοιούτου, πλανώμενος ἐπίσης τοποθετεῖ αὐτὸν βορείως τῆς χερσονήσου Κάνης καὶ τέλος ὅλως ἀδικοῶς τοποθετεῖ τὴν Ἐλαϊτιδα χώραν (σήμερον τὴν Περγαμηνήν), βορείως ἀντὶ νοτίως τῆς χερσονήσου Κάνης. Τὰς φερομένας ταύτας πλάνας τοῦ Στράβωνος, ὅστις τυγχάνει τόσον ἐνήμερος καὶ ἀκριβολόγος γεωγράφος, δὲν ἀποδέχεται ὁ κ. Δαϊρπφελδ, ὅστις παραδέχεται ὅτι πλανῶνται μόνον οἱ σημερινοὶ γεωγράφοι, οἱ ὅποιοι δὲν ὠδηγήθησαν ὑπὸ τῆς γεωλογίας ἀπατηθέντες μᾶλλον

ἀπὸ σπουδαίας γεωλογικᾶς μεταστροφᾶς τῆς χώρας ταύτης.

Κατὰ τὸν κ. Δαϊρπεφελδ, ἡ ἀπὸ Δικελῆ μέχρι Τσανδαρλῆ περιοχή μετὰ τοῦ ὄρους Καρὰ-δάγ, ἀπετέλει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν χερσονήσον Κάνην ὡς περιγράφει αὐτὴν καὶ ὁ Στράβων «κύκλω δὲ περὶ τὸ ὄρος πρὸς νότον μὲν καὶ δύσιν ἢ θάλαττα πρὸς ἔσω δὲ τὸ Καϊκου πεδῖον ὑπόκειται, πρὸς ἄρκτον δὲ ἡ Ἐλαίτις» (ιγ'. 1, 68), ἡ δὲ μεταξὺ τῆς χερσονήσου Κάνης, τοῦ Καϊκίου πεδίου καὶ τῆς Ἐλαίτιδος χώρας εἰσχωροῦσα θάλασσα, ἐσχημάτιζε μετὰ τοῦ ἔξω κόλπου, τὸν τοῦ Δικελί, τὸν Ἐλαϊτικὸν κόλπον, ὅστις ἦτο τμῆμα τοῦ μεγάλου Ἀδραμυτινοῦ τοιοῦτου, καθότι οὗτος ἐξετείετο ἀπὸ τὸ Λεκτὸν ἀρκωτήριον (Βαβὰ-πουροῦν) μετὰ τῆς θαλάσσης τοῦ Ἁλῆ-Ἀγᾶ, ὡς περιγράφει αὐτὸν καὶ ὁ Στράβων (ιγ'. 1, 51 καὶ 68).

Σήμερον ὅμως ὁ Ἐλαϊτικὸς οὗτος κόλπος, ὁ ὀνομασθεὶς οὕτω ἀπὸ τὴν Ἐλαίτιδα χώραν, δὲν ὑφίσταται, εἰμὴ μόνον τὸ ἔξω μέρος αὐτοῦ, δηλ. ὁ σημερινὸς κόλπος τοῦ Δικελί. Ἔνεκα τῶν γεωλογικῶν μεταβολῶν καὶ τῆς προσχώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Καϊκου ποταμοῦ καὶ τοῦ παρακειμένου Οὐζοῦν-Καργάτις-τσάϊ (πιθανῶς Εὐηνος). Τὸ τοιοῦτον δεικνύει καὶ ἡ σημερινὴ κατάστασις τοῦ μέρους τούτου ἰδίως κατὰ τὴν τοποθεσίαν Καϊνάρτζα. Προσέτι δὲ καὶ τὸ βάθος τοῦ νοτίου Ἐλαϊτικοῦ κόλπου προσεχώσθη ἀρκούντως διὰ τῆς πρὸς νότον μεταστροφῆς τῶν ὑδάτων τοῦ Καϊκου, ὡς φαίνεται εἰς τὸν παρατιθέμενον χάρτην.

Τὸν χῶρον τοῦτον τοῦ κόλπου κατὰ τὸ 1911 ἐχωροστάθμισεν ὁ ἀρχιτέκτων μηχανικὸς τῆς ἐν

Ἀθήναις Γερμαν. Ἀρχαιολ. Σχολῆς κ. Παναγιώ-
της Σούρσος (1) ὅστις εὗρεν ὕψος ἐκ τῆς ἐπιφα-



Ἄ Ἐλαίτικὸς κόλπος, ὅστις προσεχώσθη ὑπὸ τοῦ Καίτου
τὰ ὄρια τῆς Ἐπαρχίας Πέργαμου.

νείας τῆς θαλάσσης ἀπὸ 1)2 μέτρον ἕως 5. Τὸ με-
γαλύτερον ὕψος ἐξ 9 μέτρον εὗρεν ἀκριβῶς εἰς

.....
Τὴν ἐργασίαν ταύτην τοῦ κ. Σούρσου παρηκολούθησα τότε ἵνα
καλλίτερον γνωρίσω τὰ μέρη ταῦτα.

τὸ μέρος τοῦ ἰσθμοῦ, ὅπου νῦν ὑπάρχει γέφυρα κάτωθεν τοῦ Πεστεμαλιτζῆ-τσιφλίκ.

Μετὰ τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα, κατὰ τὸν κ. Δαῖρ-φελδ, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει πλέον ὅτι ἡ Ἐλαϊτις καὶ ὁ Ἐλαϊτικὸς κόλπος ἔκειντο βορείως τῆς Κάνης, ὁ δὲ νότιος κόλπος, ὅστις καὶ τώρα κεῖται πρὸς νότον τῆς Κάνης παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Ἐλαίαν, ὠνομάζετο κατὰ τὸν Στράβωνα Ἐλαϊτῶν κόλπος (ὁ σημερινὸς τοῦ Τσανδαρλῆ μέχρι τῆς Σκάλας Κλησέ-κιοῖ) ὄνομα σχηματισθὲν ἀπὸ τὴν Ἐλαίαν, ἐνῶ Ἐλαϊτικὸς ἀπὸ τὴν Ἐλαϊτιδα χώραν, ἣτις ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τοὺς ἀπεράντιους αὐτῆς εἰλαιῶνας. Μέχρι σήμερον δὲ ἡ χώρα αὕτη εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ἐλαίας.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ πόλις Ἐλαία ἔκειτο ἐν τῷ ἰσθμῷ πρὸς τὸν νότιον κόλπον, παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Κιδαϊτιδα, τῆς ὁποίας σήμερον οὔτε ἕχνη σφύζονται, ἦτοι μεταξὺ Σκάλας Κλισέ-κιοῖ καὶ Τσανδαρλῆ.

Ἡ Ἀλίσαρνα ἔκειτο ἐπίσης πρὸς τὸν νότιον κόλπον παρὰ τὸ σημερινὸν Τσανδαρλῆ, τὸ ὁποῖον ἐκλαμβάνεται ὡς Πιτάνη.

Ἡ Πιτάνη ἔκειτο εἰς τὸν βόρειον κόλπον ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τοῦ Δικελί ἢ παρὰ τὸ Καλέ-Ἄγιλί, ἢ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρὸς βορρᾶν τοῦ Βαϊράμ Τεπέ.

Ὁ Ἀταρνεὺς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο παρὰ τὸ στόμιον τοῦ βορείου κόλπου ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἴσως παρὰ τὸ σημερινὸν Καπακοῦμ «καλεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Πιτάνη καὶ τόπος ἐπὶ θαλάττῃ Ἀταρνεὺς ὑπὸ τῇ Πιτάνη. . . » (Στράβ. ιγ', 6, 67).

Ἡ ΕΛΑΙΑ ἐκτίσθη εἰς μεταγενεστεροὺς χρόνους. Αὕτη ἐπὶ Ἀτταλιδῶν κατέστη ἐπίνειον τῆς

Περγάμου, μὲ ἀξιόλογον λιμένα. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ ὁ ναύσταθμος τῶν Ἀτταλιδῶν, ὅστις ἦτο «Μενεσθέως κτίσμα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἀθηναίων» (Στρ. ιγ' 3,5).

Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης κατήγετο ὁ περίφημος φιλόσοφος Μενεκράτης, καὶ τινες ἄλλοι. Καὶ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ πόλις αὕτη ἤκμαζεν. Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἦτο ἔδρα Ἐπισκόπου μὲ τὸν ὁμώνυμον τῆς πόλεως τίτλον «Ἐλαίας» ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου. Μετὰ τὸν 10ον αἰῶνα ἐπὶ Μητροπολίτου Ὑπατίου ἤρχετο ὡς πρὸς τὴν σειρὰν 4ος Ἐπισκοπικὸς θρόνος.

Νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης γνωρίζομεν ἀπὸ τοῦ 300 π. Χ. ἅτινα φέρουσι τὰς κεφαλὰς Ἀθηναῶν, Δημήτριον, Μενεσθέως, Ἀσκληπιοῦ μετὰ διαφόρων παραστάσεων, ὡς κόκκον σίτου ἐν μέσῳ στεφάνου ἐλαίας μὲ τὰ μονογράμματα ἐκατέρωθεν τοῦ κόκκου Ε—Λ.

Ἡ ΑΛΙΣΑΡΝΑ, τυγχάνει πόλις περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲν περιπλέον γνωρίζομεν. Μνημονεύεται μόνον εἰς τὰ «Ἑλληνικὰ Ξενοφώντος» (βιβλ. Γον 6) καὶ εἰς τὴν «Κύρου Παιδείαν» ἔνθα πληροφοροῦμεθα ὅτι ὑπήγετο εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Τευθρανίας «συνεβοήθη δὲ καὶ Προκλῆς ἐξ Ἀλίσαρνης καὶ Τευθρανίας».

Ἐν Τσανδαρλῆ, ὅπου ἴσως πρέπει νὰ τοποθετηθῆ Ἡ Ἀλίσαρνα κατὰ τὸ 1911 διενεργήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. S. Loesche ἀνασκαφαὶ (1) κατὰ τὰς ὁποίας ἀνεκαλύφθησαν πολλὰ ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων, τὰ ὁποῖα διεκρίνοντο ἰδίως διὰ τοὺς ὠ-

(1) Αἱ ἀνασκαφαὶ διενεργήθησαν εἰς τὴν θέσιν ὅπου ὑπάρχουσι τὰ κτήματα τοῦ κ. Ν. Ἀγγελοπούλου.

ραίους χρωματισμούς αὐτῶν. Δυστυχῶς οὐδεμία ἐπιγραφή ἀνεκαλύφθη ἵνα δι' αὐτῆς καταστῆ δυνατὴ ἡ ἐξακριβωσις τῆς πόλεως.

Ἡ ΠΙΤΑΝΗ ἦτο πόλις σημαντικὴ καὶ κατεῖχε θέσιν μεταξὺ τῶν πρώτων Αἰολικῶν. Εἶχε δύο λιμένας καὶ παρ' αὐτὴν διήρχετο ὁ Εὐήνος ποταμὸς «ἐξ οὗ ὑδραγωγεῖον πεποιήται τοῖς Ἀδραμυτινοῖς» (Στρ. ἰγ'. 1, 67). Λέγεται ὅτι τὸ χῶμα τῆς πόλεως ταύτης ἐπιπολάζει ἐν τῷ ὕδατι καθότι «κουφοτέρα γὰρ ἢ γῆ, τοῦ ἐπισόγκου ὕδατος». Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης κατήγετο καὶ ὁ Ἀρκεσίλαος, ὁ ἰδρυτὴς καὶ ἀρχηγὸς τῆς μέσης λεγομένης Ἀκαδημίας.

Ἡ Πιτάνη εἶχε αὐτόνομα νομίσματα, διαφόρων τύπων καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Τα γναστότερα αὐτῶν φέρουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς ἐν κατατομῇ καὶ πεντάγωνον ἢ πεντάλφα, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὴν λατρείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΙΤΑΝΕΩΝ ἢ ΠΙΤΝΗΩΝ.

Ὁ ΑΤΑΡΝΕΥΣ ἦτο πόλις ἰσχυρά, σημαντικὴ καὶ ὑπὸ ἔποψιν γραμμάτων. Κατὰ τὸν βον αἰῶνα π. Χ. ἡ πόλις αὕτη κατὰ τὸν Πausανίαν προσεφέρθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ὡς δῶρον εἰς τοὺς Χίους, ὡς ἀνταλλαγμα τῆς παρ' αὐτῶν παραδόσεως τοῦ Πακτύου «τὸ δὲ χωρίον ἔστιν ὁ Ἀταρνεύς, ὁ Χίων μισθός, ὃν παρὰ τοῦ Μήδου λαμβάνουσιν ἄνδρα ἐκδόντες ἰκέτην Πακτύην τὸν Λυδόν». Ἐκτοτε ὁ Ἀταρνεύς κατέστη κτῆμα καὶ ἀποικία τῶν Χίων, μέχρις ὅτου ὁ στρατηγὸς Δερκυλλίδας ἐκυρίευσεν αὐτὴν «ἀπὸ τοὺς κρατοῦντας Χίους φυγάδας» κατόπιν ὀκτώ μηνῶν πολιορκίας, τὸ 398 π. Χ., ὅστις διώρισε καὶ «ἐπιμελητὴν» αὐτοῦ τὸν Δράκοντα Πελ-

ληνέα. Μετὰ ταῦτα ὡς δυνάστην τῆς πόλεως ταύτης γνωρίζομεν τὸν Εὐβουλον καὶ κατόπιν τὸν εὐνοῦχον καὶ φιλόσοφον Ἑρμείαν, (350 π. Χ). Ὁ Ἑρμείας ὑπῆρξε συμμαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ κατόπιν συνεδέθησαν καὶ διὰ συγγενικῶν δεσμῶν. Κατὰ τὸ 346 π. Χ. ὁ Ἀριστοτέλης μετὰ τοῦ Ξενοκράτους ἦλθον εἰς Ἀταρνέα καὶ διέμειναν ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη διδάσκοντες, μέχρις ὅτου Μένων ὁ Ρόδιος συνέλαβε τὸν Ἑρμείαν καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸν Δαρειὸν, ὅστις καὶ τὸν ἐφόνευσε. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Ἀριστοτέλης ἔκτισε πρὸς τιμὴν του κενοτάφιον.

Πρὸς βορρᾶν τοῦ νῦν Δικελί, εἰς ἀπόστασιν μίας ὥρας καὶ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῆς ἀπὸ Πέργαμον εἰς Κυδωνίας καὶ Δικελί ἀγοῦσης, ὑπάρχει λόφος τις, ἰδιοκτησία του κ. Ἡλιοπούλου, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Καλέ-ἀγιλί, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως, ἣτις ὑπολαμβάνεται ὡς ὁ Ἀταρνεύς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης ἐνεργήθησαν κατὰ καιροὺς διάφοροι μικραὶ ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τῶν Conze, Schazmann, von Prinz καὶ Rodenwaldt καὶ κατὰ τὸ 1911 συστηματικώτεροι ὑπὸ τῶν κ. P, Schazmann καὶ G. Darier, ὅπου ἀνεκαλύφθησαν τὰ τεῖχη τῆς Ἀκροπόλεως καὶ διάφορα ἀγγεῖα μὲ κοσμήματα. Συμφώνως πρὸς ταῦτα ὁ οἰκισμὸς οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῇ τῆς 2ας π. Χ. 100)ρίδος. Ὁ κ. Δαϊρ-φελδ ὁμως ἀμφιβάλλει ἂν πρέπει νὰ ὀνομασθῇ ἡ πόλις αὕτη τοῦ Ἀταρνέως. Κατὰ τὴν γνώμην του λοιπὸν ἡ πόλις αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν ΝΕΟΝ ΑΤΑΡΝΕΑ, ὅπου ὑπῆρχε καὶ τὸ τοῦ «Ἑρμείου

τυραννεῖον» ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν κατόπιν Ἄτ-
ταλείαν.

Νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης γνωρίζομεν χαλ-
κᾶ ἀπὸ τοῦ 2ου αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς, τὰ ὁποῖα φέ-
ρουσι κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ πρόσθιον ἵππου
μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΤΑΡ.

Γοῦ

ΚΑΝΗ, ΜΥΡΙΝΗ, ΓΡΥΝΙΟΝ, ΑΤΤΕΑ, ΠΕΡΠΕΡΙΝΗ, ΤΡΑΡΙΟΝ
ΚΑΙ ΓΑΜΒΡΙΟΝ

Ἡ ΚΑΝΗ ἢ Κάναι κεῖται ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου
χερσονήσου, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Ἄτζανός
καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως ὀρθοέζαστρο, ὅπου ὑπάρ-
χουσι καὶ ἐρείτια. Ἡ πόλις αὕτη ἦτο «πολίχνιον
Λοκρῶν τῶν ἐκ Κύθου, κατὰ τὰ ἄκρα τῆς Λέσβου
τὰ νοτιώτατα κείμενον» (Στραβ. γ' 1,68). Ἡ χερ-
σονήσος Κάνη ἀρχικῶς ἦτο σχεδὸν νῆσος καὶ
μόνον Ν. Α. αὐτῆς συνεδέετο διὰ σειρᾶς ὑψωμά-
των στενῶν καὶ χαμηλῶν μετὰ τῆς ξηρᾶς πρὸς τὴν
Ἐλαίαν. Ὁ ἰσθμὸς οὗτος διειμήθη ὑπὸ τῶν ὑδά-
των τοῦ Καΐκου, ὅταν ἡ εἴσοδος τοῦ βορείου κόλ-
που ἐκλείσθη καὶ ἡ ἐπιφάνεια ἀνέβαινεν ὑψηλότε-
ρον τῆς σχηματισθείσης οὕτω λίμνης. Ὁ Κάϊκος
τότε ἐσχημάτισε νέαν κοίτην καὶ νέον στόμιον τὸ
ὁποῖον ἔχει καὶ τώρα. Ἡ πρώτη αὐτοῦ κοίτη ἦτο
βορειότερον τῆς σημερινῆς μεταξὺ τῆς παλαιότε-
ρας καὶ τῆς νέας Τευθρανίας (Κάλαργα) ὅπου καὶ
τώρα ὑπάρχει αὕτη, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Α-
σμάκι.

Τὸ δὲ κλείσιμον τοῦ βορείου κόλπου ἐγένετο
βαθμηδὸν διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅστις ῥέει μετὰ τὸ
Καλὲ-Ἀγίλι καὶ τοῦ ἀγ' Ἰωάννου (Δεμετζῆ-πο-

γὰς) ὅστις τώρα, μὲ τὸ κλείσιμον, ἐκβάλλει πρὸς νότον εἰς τὸν Κάϊκον. Ἡ ἀρχικῶς αὕτη νήσος καὶ κατόπιν χειρσόνησος φαίνεται ἐκ Μυτιλήνης ἰδίως ἀπὸ ὑψωμά τι ὡς ἐκ Κιοσκίου ἢ ἐξ Ἀκλειδιοῦ. Τὸ τμήμα ἐκεῖνο τὸ ἀπὸ Δικελὶ μέχρι τῶν νησίδων τῶν Ἀργυνουσσῶν καὶ πέραν ἀκόμη, τὸ ὁποῖον εἰσχωρεῖ εἰς τὴν θάλασσαν εἶνε ἡ δυτικὴ πλευρὰ αὐτῆς· τὸ δὲ ἐπ' αὐτῆς σκοτεινὸν ὄρος εἶναι ἡ Κάνη (διότι οὕτω ὀνομάζεται καὶ τὸ ὄρος) ἢ Καρὰ-δαγ (μαῦρον ὄρον).

Ἡ ΜΥΡΙΝΗ ἢ Μύρινα κεῖται ἐντὸς τοῦ Ἐλαϊτῶν κόλπου κατὰ τὴν σημερινὴν τοποθεσίαν Καλαβάκ-σεράϊ, πλησίον τοῦ χωρίου Σακράη. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἀνήκει εἰς Ἀμαζόνα τινα Μυρίνην ὡς τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Όμηρος (Μ. Β. 813-815).

Ἡ Μυρίνη ἦτο πόλις λίαν σημαντικὴ, πλουσία καὶ κέντρον τῶν πέριξ πόλεων. Εἰς ταύτην μεταξὺ ἄλλων κτιρίων ὑπῆρχον καὶ οἱ Βωμοὶ τῶν δώδεκα Θεῶν, κτίρια θαυμαζόμενα διὰ τὴν γάρην καὶ κομψότητα αὐτῶν.

Ὡς τοιοῦτον κέντρον καὶ ὡς ἐστία τῶν Ἐθνικῶν, ἡ πόλις αὕτη κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους κατέλαβεν ἀξιόλογον θέσιν. Οἱ πλείστοι τῶν βωμῶν μετεβλήθησαν εἰς Ἐκκλησίας. Κατόπιν ἐγένετο ἔδρα Ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν ὀμώνυμον τῆς πόλεως τίτλον, ἡ ὁποία κατετάσσετο μεταξὺ τῶν πρώτων τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἡ Ἐπισκοπὴ αὕτη διετηρήθη μέχρι τοῦ 13ου π. Χ. αἰῶνος (1).

(1) Ὁ Ἐπισκοπικὸς οὗτος τίτλος «Μυρίνης» διετηρήθη μέχρι σήμερον, ὅστις δίδεται ἐπὶ φιλῶ ὀνόματι εἰς Ἐπισκόπους τοῦ ἀγ. Ἐφέσου. Τὸν τίτλον τοῦτον φέρει ἡδὴ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος κ. Ἀλεξ. Δηλανᾶς, ἀνὴρ ἀνταποκρινόμενος εἰς τὸν ἱστορικόν

Νομίσματα αὐτῆς γνωρίζομεν ἀπὸ τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος, ἅτινα φέρουσι τὰς κεφαλὰς Ἀπόλλωνος, Ἀθηνᾶς, εἰκόνας τοῦ Γρυνείου Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΜΥΡΙΝΑΙΩΝ.

ΤΟ ΓΡΥΝΕΙΟΝ κεῖται μεταξύ τῆς Ἐλαίας καὶ τῆς Μυρίνης ἐπὶ τῆς σημερινῆς θέσεως Τσιφουτ - Καλεσί. Ἦτο μᾶλλον «πολίχνιον Μυριναίων» με λιμένα ἀξιόλογον. Ἐνταῦθα ἐτιμάτο κατ' ἔξοχὴν ὁ Ἀπόλλων καὶ ἦτο διάσημος πόλις διὰ τὸ ἐν αὐτῇ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ διὰ τὸν πολυτελέστατον ναὸν αὐτοῦ, ὅστις ἦτο ἐκτισμένος ὀλόκληρος ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον. Τὴν πόλιν ταύτην λέγεται ὅτι ἴδουσεν ὁ υἱὸς τοῦ Τηλέφου Γοῦνος. Κατὰ τοὺς περσικοὺς χρόνους (5ος π. Χ. αἰὼν) ἡ Μυρίνη καὶ τὸ Γρύνειον διετέλουσιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Γογγύλου «προσεχώρησαν δὲ αὐτῷ καὶ Γοργίων καὶ Γόγγυλος, ἀδελφοὶ ὄντες, ἔχοντες ὁ μὲν Γάμβριον καὶ Παλαιογάμβριον, ὁ δὲ Μύριναν καὶ Γρύνειον· δῶρον δὲ καὶ αὐταὶ αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως Γογγύλου».

Τὰ νομίσματα αὐτῆς φέρουσι κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ ὄστρακον θαλασσίου μυδὸς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΓΥΡΝΗΩΝ.

Ἡ ΑΤΤΕΑ κεῖται μεταξύ τῆς Ἡρακλείας καὶ τοῦ Ἀταρνέως ἦτοι ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἐπαύλεως Ἡλιοπούλου καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παρὰ τὸ χωρίον Μακαρονία. Αἱ περὶ τῆς πόλεως ταύτης εἰδήσεις ἐλλείπουσι. Φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ἦτο πόλις ἀκμαία καὶ ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν, ιδί-

τοῦτον τίτλον καὶ λόγῳ σοβαρᾶς μορφώσεως καὶ λόγῳ σεμνότητος καὶ αὐστηρότητος ἡθῶν. Κατὰ τὸν διωγμὸν τῆς Περγάμου ὑπέστη καὶ οὗτος πλείστα δεινά.

ως κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καθότι εἶχε καὶ
 συμμαχικὰ νομίσματα μετὰ τῆς Ἐφέσου.

Τὰ νομίσματα αὐτῆς φέρουσι τύπους τοῦ Ἀ-
 σκληπιοῦ, Ἀφροδίτης, ἀετῶν, ρωμαίων ἐρχόν-
 των μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ΑΤΤΑΙΩΝ, ΙΕΡΟΣ
 ΔΗΜΟΣ καὶ ΤΥΧΗΠΟΛΕΩΣ.

Ἡ ΠΕΡΠΕΡΙΝΗ καὶ τὸ ΤΡΑΡΙΟΝ κεῖν-



Ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Περπερίνη
 ται «ἐν τῇ μεσογαίᾳ», ΒΔ. τῆς Περγάμου εἰς τὴν
 περιοχὴν τοῦ Κοζάκι (1). Εἰς τὴν περιοχὴν ταύ-

(1) Τὸ Κοζάκι εἶναι σύνολον τουρκικῶν χωρίων διεσχορπισμέ-
 νων ἐπὶ καταφύτων, ὄρεισμάτων καὶ ὄψηλῶν τοποθεσιῶν, 1000
 περίπου μέτρων Ἀἰ μαγευτικαὶ αὐταὶ Ἀνατολικά τοποθεσίαι συγ-
 κρίνονται ἴσως καὶ ὑπερτεροῦν καὶ αὐτῶν τῶν φημισμένων Ἑλβετικῶν.

την ὑπάρχουσι πλείσται ἀρχαιότητες, ἐκ τῶν ὁποίων ὠνομάσθησαν καὶ τὰ χωρία Ἀσσάρ-κιοῖ (ἀρχαῖον χωρίον,) Ἀσσάρ-καγιὰ (ἀρχαία πέτρα) κ. ἄ. Καὶ ἡ μὲν Περπερίνη τοποθετεῖται παρὰ τὸ χωρίον Ἀσαγι-βέκ-κιοῖ, τὸ δὲ Τράριο παρὰ τὸ Ἀσσάρ-καγιὰ. Κατὰ τὸν Στράβωνα πέριξ τῶν πόλεων τούτων ὑπάρχουσι «καὶ ἄλλαι τοιαῦται κατοικίαι». Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τοῦ Καζάκι τοποθετεῖται καὶ ἡ ΑΣΤΥΡΑ, ἴσως παρὰ τὸ Βε-



Λαξευτοὶ τάφοι Περπερίνης

ἴλερ χωρίον, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ τὸ «ἄλσος τῆς Ἀστυρινῆς Ἀρτέμιδος ἅγιον». Πέριξ τῶν πόλεων τούτων ὑπῆρχε πλούσιον μεταλλεῖον χαλκοῦ καὶ λουτρὰ τῶν ὁποίων λείψανα σώζονται μέχρι σήμερον.

Αἱ πόλεις αὗται ἤκμασαν καὶ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Ἡ Περπερίνη ἦτο ἕδρα Ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν ὁμώνυμον τίτλον «Περπερίνης» καὶ

ἦτο 36ος Ἐπισκοπικὸς θρόνος τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἐπὶ Λέοντος Σοφοῦ ἔγεινε 32ος.

Τὰ νομίσματα Περπερίνης φέρουσι τύπους τοῦ Διονύσου, τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ΠΕΡΠΕΡΗΝΩΝ.

ΤΟ ΓΑΜΒΡΙΟΝ κεῖται πρὸς Α. τῆς Περγάμου παρὰ τὸ τουρκικὸν χωρίον Πρόργιατζίκι. Καὶ περὶ τῆς πόλεως ταύτης οὐδὲν περιπλέον γνωρίζομεν, οὔτε καὶ περὶ τοῦ ΠΑΛΑΙΟΓΑΜΒΡΙΟΥ, τὸ ὁποῖον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἔκειτο ἐκεῖ ποῦ πλησίον τοῦ Γαμβρίου. Ἄρχων αὐτῶν κατὰ τοὺς περσικοὺς χρόνους (5ος π. Χ. αἰῶν) ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς τοῦ Γογγύλου Γοργίας. Ὅτε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν διήλθε καὶ διὰ τῆς πόλεως ταύτης, ὅπου καὶ διεκέλευσε ὡς λέγεται. Ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου πρὸ ἐτῶν ἀξιόπιστος πολίτης Κινικίου διεβεβαίωσεν ἡμῖν ὅτι εἶδεν ἐπιγραφὴν ἐκ τῆς ὁποίας ἠδυνήθη νὰ ἀναγνώσῃ τὰ ἑξῆς:

Τύχη Ἀγαθῇ

Ἀλεξάνδρου βασιλεύοντος ἐπὶ ἑνδεκαίου.....

Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἀνεκαλύφθησαν πλεῖστα χρυσᾶ νομίσματα μικροῦ ἰδίως σχήματος, τὰ ὁποῖα φέρουσι κεφαλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ προτομὴν Ταύρου ἢ ἀστέρα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΓΑΜ. Ἐπίσης ἐπὶ τόπου σώζονται, ἰδίως εἰς τὰ τζαμιά τοῦ χωρίου, διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ ἀντικείμενα χριστιανικῆς ἐποχῆς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων ἤκμαζον αἱ πόλεις αὗται.

* *

ΤΟΙΑΥΤΗ εἶναι ἐν ὀλίγοις καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἡ ἱστορία τῶν περιφανῶν τούτων αἰολι-

κῶν πόλεων τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου. Αἱ πόλεις αὗται δὲν ἠρευνήθησαν, δὲν ἐμελετήθησαν εἰσέτι, ἐκτὸς τινῶν μόνον καὶ τούτων ὅλως ἀτελῶς. Ἡ ἔρευνα μιᾶς ἐκάστης αὐτῶν εἶναι καθαρῶς ἔργον ἐπιστημονικόν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ἱστορικαὶ αὐτῶν πηγαὶ εἶνε μᾶλλον ἀσαφεῖς καὶ βραχεῖαι, πολλῶν δὲ τούτων καὶ ἔλλιπεις, ἀπαιτοῦνται πρωτίστως συστηματικαὶ ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαί, ἵνα δι' αὐτῶν ἐξαχθῶσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὅσα μνημεῖα καὶ ἐρεῖπια διέφυγον τὴν μανίαν τῶν ποικίλλων καταστροφῶν εἴτε κατακτητῶν εἴτε καμινευτῶν, εἴτε κιστῶν, εἴτε φανατικῶν Τούρκων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν δυνηθῆ ἢ Ἐπιστήμη νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, ἔστω καὶ μὴ τελείαν, χάριν τῆς μεγάλης ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡμῶν ἔθνους.

Ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ αὕτη τῆς Περγάμου, εἶναι πλήρης ἀρχαιολογικοῦ πλούτου. Πολλὰ πόλεις ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς, μένουσιν εἰσέτι ὑπὸ τὴν γῆν. Πολλῶν πάλιν, τῶν ὁποίων σώζονται τὰ ἐρεῖπια, ἀγνοοῦμεν τὰ ὀνόματα. Εἰς ἕκαστον βῆμα αὐτοῦ ἀπαντᾷ τις καὶ διαφόρους ἀρχαιότητας ἰδίως τῶν χριστιανικῶν χρόνων, αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ ἐξαφανίζονται καὶ καταστρέφονται μέχρι σήμερον ὑπὸ τὰ ὄμματα καὶ τῇ ἐπινεύσει αὐτῶν τῶν ἀρχῶν.

Διότι τὶ καλόν, τὶ εὐγενὲς δύναται τις νὰ ἀναμένῃ ἀπὸ μίαν τοιαύτην νεοτουρκικὴν κυβέρνησιν, ἣτις χαρακτηρίζεται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἀπὸ ἀσέβειαν πρὸς πᾶν ἀνθρώπινον δίκαιον;

ΜΕΡΟΣ Γ΄.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ

Αἱ σημεριναὶ πόλεις καὶ τὰ χωρία ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄνω ἀναφερομένας ἀρχαίας πόλεις.—Ὁμογενὴς πληθυσμὸς.—Κοινοτικὴ ἀνάπτυξις.—Ἐκπαίδευσις.—Ἐμπόριον.—Γεωργία.—Βιομηχανία.

Αο

ΠΑΣΑΙ αἱ ἀνωτέρω Αἰολικαὶ πόλεις κατόπιν μακροῦ, πολυκυμάντου καὶ ἐνδόξου σταδιοδρομίας, ἣτις ὑπῆρξε σημαντικωτάτη διὰ τὴν καθόλου ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Χριστιανικῆς Θρησκείας μέχρι τοῦ 14ου μ. Χ. αἰῶνος, ἐξηφανίσθησαν ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἰδίως ὅτε ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ Ταμερλάνος (1402) τοῦ ὁποίου πρόγραμμα ἦτο αἱ λεηλασίαι καὶ αἱ καταστροφαὶ παντὸς Χριστιανικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ.

Ἐκτοτε αἱ πόλεις αὐταὶ μένουσιν ἄλλαι κατερειπωμέναι, ἄλλαι δὲ τελείως ἐξηφανισμέναι οἱ δὲ ἐκ τῶν διασωθέντων κατοίκων ἄλλοι μὲν ἐξιλαμίσθησαν, ἄλλοι δὲ ἔφυγον μακρὰν αὐτῶν καὶ ἄλλοι παρέμειναν καὶ προσελήφθησαν ὡς δοῦλοι, ὡς ἔλλωτες πλουσίων ἀγάδων καὶ κτηματιῶν τούρκων, χάριν τῶν ἀπεράντων αὐτῶν γαιῶν (τσιφλίκια). Οἱ οὕτω προσληφθέντες παρὰ τοῖς ἐγγχωρίοις τούρκοις, κατώρθωσαν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὸν οἰκογενειακὸν αὐτῶν βίον νὰ διαφυλάξωσιν ἔστω καὶ ὑπὸ πολλῶν κινδύνων περιστοιχιζόμενοι.

Ἐπίσης κατώρθωσαν πολὺ ταχέως, ἔνεκα τῆς φιλεργίας αὐτῶν νὰ ἀποκτήσωσι καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν καὶ οὕτω ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπο-

κτῶντες καὶ σχετικὰς ἐλευθερίας νὰ ἀποτελέσωσι συνοικισμοὺς εἴτε ἰδιαιτέρους εἴτε ἐντὸς τῶν τουρκικῶν χωρίων ὑπὸ τὴν προστασίαν καλῶν Τούρκων καὶ οὕτω ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος ἤρχισαν πάλιν νὰ ἀναφαίνωνται ἑλληνικαὶ κοινότητες καὶ χωρία ὡς ἡ τῆς Περγάμου, ἡ τῆς Καλάργης, ὁ τοῦ Τσανδαρλῆ καὶ κατόπιν ἄλλαι μικρότεραι, αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς προσελεύσεως καὶ ἄλλων ὁμογενῶν ὡς Λακεδαιμονίων, Μακεδόνων, Ἡπειρωτῶν, Λεσβίων, Χίων καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος καταγομένων προήχθησαν καὶ ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέρας προοδευτικὰς Κοινότητας, περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω.

Ἡ Ἐπαρχία τῆς Περγάμου συνορεύεται πρὸς Β. μετὰ τὴν Ἐπαρχίαν Κυδαγιῶν, πρὸς Α. μετὰ τὴν Ἐπαρχίαν Σόματος καὶ Κιρκιζατσίου, πρὸς Ν. μετὰ τὴν Ἐπαρχίαν Μαινεμένης καὶ Μαγνησίας καὶ πρὸς Δ. μετὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Καϊκου ποταμοῦ (Βακίρτσαϊ) ὅστις ἐκπηγάζει ἀπὸ τὸ ὄρος Τμῶλον καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὸ Τσανδαρλῆ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὑπὸ πλεον τῶν τριάκοντα παραποτάμων καὶ χειμάρρων ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ὀνομασιώτεροι εἶνε ὁ Σελινοῦς (ποκλου-τσαϊ), ὁ Κήτειος (Κηστὲλ-τσαϊ), ὁ Εὐηνος (οὐζοῦν Καραγάτσο-τσαϊ ἢ Ἰνγκιλ-τσαϊ) ὁ τοῦ Ἀγισματίου καὶ ὁ Καρα-δερές.

Τὰ σπουδαιότερα ὄρη αὐτῆς εἶναι τὸ Γκεϊκλῆ 800 μ. ὕψους, τὸ Ἀσπορηνὸν (Γιουν-δὰγ) 1100 μέτρων ὕψους, τὸ Τσάμ-Χαβλῆ (Κοζάκι) 1050μ. ὕψους, τὸ Γκαϊλατσικ 1250μ. ὕψους, τὸ Καρα-δὰγ (Κάνη) 750 μ. ὕψους, ἅπαντα διακλαδώσεις τοῦ Πηνδάσου (Μάδαρα-δὰγ). Ἡ ἔκτασις αὐ-

τῆς εἶναι 2800 περίπου τετρ. χιλιόμε. Κέκτηται ἀρκετὰ ἀνεκμετάλλευτα μεταλλεῖα καὶ ἀπέραντα καὶ πλούσια δάση, τὰ ὁποῖα εἶνε τόσον ἀπεριποίητα, ὅσον καὶ ἐγκαταλελειμμένα. Ἐπίσης κέκτηται καὶ πολλὰ λουτρὰ θερμὰ ἐκ τῶν ὁποίων τὸ περιφημότερον εἶνε τὰ «Πασᾶ-Λίτζα».

Ὁλόκληρος ἡ ἐπαρχία περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῆς Περγάμου, 212 χωρία, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 7 εἶναι καθαρῶς Ἑλληνικά, 16 δὲ ἐξ αὐτῶν κατοικοῦνται καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνέρχονται εἰς 70 χιλ. ἐκ τῶν ὁποίων 25 χιλ. Ἑλληγες, 1200 Ἀρμένιοι καὶ 800 Ἑβραῖοι, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται ἰδίως εἰς τὴν Γεωργίαν, Κτηνοτροφίαν καὶ Ἐμπόριον τὸ ὅποτον διεξήγετο κυρίως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς χεῖρας. Τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι ὑγιεινότερον καὶ μόνον εἰς ὠρισμένα μέρη τῶν παραλίων αὐτῆς ὑπάρχει πικρὸς συνεπειὰ τῶν λιμναζόντων ὑδάτων, τὸ δὲ ἔδαφος εἶναι εὐφορώτατον καὶ ἀνεκμετάλλευτον.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Περγάμου εἶναι Καῖμακαμίλι (ὑποδιοίκησις) δευτέρας τάξεως καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς 7 ναχιέδες (δήμους) ἐκτὸς τῆς Περγάμου ἥτοι 1) τοῦ Ἀγιασματίου, 2) τοῦ Δικελί, 3) τοῦ Τσανδαρλή, 4) τοῦ Κλησέ-κιοῖ, 5) τοῦ Κινικίου, 6) τοῦ Ζάναζ καὶ 7) τοῦ Κοζάκι.

Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν Νομαρχίαν Ἀϊδινίου (Σμύρνης) ἐξαρτωμένη ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν Νομαρχίαν. Στρατιωτικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ Σώματος τοῦ 4ου στρατ. σώματος τῆς Σμύρνης. Ἡ Πέργαμος ἀποτελεῖ τὸ 2ον ἐφεδρικόν τάγμα τοῦ συντάγματος τούτου.

Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἐφέσου, ἡ ὁποῖα ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον τμήμα

τῆς εὐρείας καὶ ἱστορικῆς ταύτης ἐπαρχίας, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ 1897 διακυβερνᾷ Ἰωακεῖμ ὁ Εὐθυβούλης ἐκ τῶν διακεκριμένων Ἱεραρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας λόγῳ ἀξίας καὶ καταγωγῆς.

Ἡ Α. Σ. ὁ Γέρον ἅγιος Ἐφέσου Κύρ. Ἰωακεῖμ, διακρίνεται ἐπὶ συναίσει καὶ σωφροσύνη καὶ τυγχάνει ἐκ τῶν Μητροπολιτῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δρῶσι πάντοτε ὅλως ἀθορῶδες, ἀλλ' ἐθνικῶς ὑπὲρ τῶν γενικῶν ἡμῶν συμφερόντων. (1)

Ἡ συγκοινωνία τῆς Περγάμου μετὰ τῶν πέραξ χωρίων τῆς, εἶναι λίαν δυσάρεστος. Πρὸ τινων ἐτῶν μόλις κατωρθώθη νὰ ἐπισκευασθῇ ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς Δικελί, Κινίκιον καὶ Σόμα. Αἱ ἀποστάσεις μετὰ τὴν Περγάμου καὶ τῶν πόλεων μετὰ τὴν ὁποίαν συγκοινωνεῖ καὶ μετὰ τῶν πέραξ κυριωτέρων χωρίων εἶνε αὗται:

Πέργαμος—Μαινεμένη 70 χιλιόμ., Πέργαμος—Κλησέκιοι 35 χιλιόμ. Πέργαμος—Τσανδαρλῆ 34 χιλιόμ., Πέργαμος—Δικελί 28 χιλιόμ., Πέργαμος—Κυδωνία 85 χιλιόμ., Πέργαμος—Κινίκιον 18 χιλιόμ., Πέργαμος—Σόμα 43 χιλιόμ., Πέργαμος—Παλουκεσὲρ—Πάνορμος 183 χιλιόμ.

Ἡ ἐπαρχία Περγάμου ἔχει καὶ τοὺς ἐξῆς λιμένας: Δικελί, Μακαρονίας, Καπακούμ, Ἀγιασματίου, Ἀτζανός, Τζανδαρλῆ καὶ Κλησέ-κιοῖ. Πάντων τούτων ὁ σπουδαιότερος καὶ ἄξιος λόγου εἶναι ὁ τοῦ Δικελί, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξάγονται τὰ

(1) Κατὰ τὸν Νεοτουρκικὸν διωγμὸν ἡ Α. Σ. εἰρήσκετο εἰς Ἀδραμύττιον, κατὰ θεῖαν τινα ἰσως τύχην, ὅπου ἐπέπρωτο καὶ οὗτος νὰ ἠποστῇ μετὰ τοῦ ποιμνίου του τοὺς ἐξευτελισμοὺς καὶ τὰ μαρτύρια ἐκεῖνα τῶν Νεοτουρκικῶν ληστρικῶν συμμοριῶν τοῦ Τάλαάτ, Ἐμβέρ, Ραχηῆ καὶ Σιάς.

πλείστα τῶν ἐμπορευμάτων καὶ εἰσάγονται ὅλα σχεδὸν τὰ διὰ θαλάσσης ἀποστελλόμενα.

Καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν ὑπάρχουσιν ἄφθονα καὶ ἄριστα ὕδατα πόσιμα. Πλέον τῶν 1000 πηγῶν ὕδατος ὑπολογίζονται καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν.

Βον

Ἡ ΚΟΙΝΟΤΗΣ τῆς ΠΕΡΓΑΜΟΥ ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος. Κατὰ τὸ 1545 ἐκτίσθη καὶ ὁ πρῶτος Χριστιανικὸς ναὸς τῆς νεωτέρας πλέον Περγάμου, τῶν ἁγίων Θεοδώρων, ὅστις τότε ἦτο μὲ «δῶμα».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Κοινότης μόλις ἠριθμεῖ περὶ τὰς 100 οἰκογενεάς, λείψανα τῆς πρὸ 1402 καταστροφῆς αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ εὐφύσους καὶ ἰσχυροῦ Τοπάρχου τῆς Περγάμου Καραοσμάνογλου, αὐτὴ ἠϋξήθη εἰς 400 καὶ πλέον οἰκογενεάς.

Περὶ τοῦ Καραοσμάνογλου πολλὰ τὰ καλὰ λέγονται. Οὗτος συνέστησεν ἐν Περγάμῳ τὴν πρωτότυπον καὶ ὠραίαν πανήγυριν τοῦ ἁγ. Γεωργίου (23 Ἀπρ.) χάριν τῶν Χριστιανῶν του. Οἱ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του Ἕλληνες ἀπελάμβανον ἰδιαιτέρας εὐνοίας καὶ τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων μὲ τοὺς Τούρκους. Πανταχόθεν προσήρχοντο εἰς τὴν ἐπαρχίαν του ὁμογενεῖς, διότι εὔρισκον ἄσυλον. Ἡ φήμη κατέστησεν αὐτὸν γνωστὸν καθ' ὅλον τὸν τότε Ἑλληνισμόν τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ τότε προσερχόμενοι ἄποικοι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον Πελοποννήσιοι καὶ Μακεδόνες, οἱ ὅποιοι ἔνεκα τῶν τυραννιῶν καὶ βασάνων τῶν διοικητῶν αὐτῶν, οὔτινες κατ' οὐδὲν διέφερον τῶν

σημερινῶν νεοτούρκων, ἠναγκάζοντο νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ πάντα καὶ νὰ φεύγωσι μακρὰν τῶν πατρίδων αὐτῶν εἰς ἄλλας πόλεις διὰ νὰ εὕρωσιν ἄσυλον. Πρὸ τοῦ 1821 ὁ πληθυσμὸς τῆς Περγάμου ἠϋξήθη ἔτι περισσότερον. Κατὰ τὸ 1816-17 νέα πολυπληθῆς ἀποικία Μακεδόνων, φεύγουσα τὰς παντοίας καταπιέσεις καὶ φορολογίας τοῦ Τοπάρχου αὐτῶν, ἔφθασε διὰ Κυδωνιῶν εἰς Πέργαμον, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν νεαροῦ τινος Μακεδόνο, ὅστις προτοῦ νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του, λέγει πρὸς αὐτούς: «Διατὶ ἐπὶ πλέον νὰ μένωμεν εἰς τὸν βάρβαρον τοῦτον τόπον; Ἄς φύγωμεν, φίλοι μου· θὰ βαδίσω ἐπὶ κεφαλῆς σας ἄς ὑπάγωμεν πλησίον τοῦ Καραοσμάνογλου πιθανόν εἰς εὐτυχεστέρας ἡμέρας νὰ ἐπανίδωμεν τὰς ἐστίας μας». (1) Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἀποικοὶ καθὼς ἀπεβιάσθησαν εἰς τὰς Κυδωνίας ἐπωδύροντο διότι ἐνεθυμοῦντο τὰς ἐγκαταλειφθείσας κατοικίας καὶ περιουσίας των. Ὁ νεαρὸς ἀρχηγὸς παρηγορῶν τοὺς μέλλοντας τούτους Περγαμηνοὺς ἔλεγεν: «τὶ κλαίετε; ἐδῶ θὰ ἀποθάνωμεν, ἰδοὺ ἡ πατρίς μας» καὶ ἐδείκνυε τὰ ὄρη τῆς Περγάμου, τὰ ὁποῖα τώρα ἐπέπρωτο νὰ ἐγκαταλείψωμεν ὅλοι ὁμοῦ τόσον σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως καὶ νὰ τραπῶμεν, ὡσεὶ καταδιωκόμενοι ὑπὸ Ἐρινύων, μακρὰν αὐτῶν, ὑπεράνω τῶν ὁποίων τώρα πτερογίζουσιν μόνον αἱ ψυχαὶ τῶν ἐνδόξων Ἀτταλιδῶν τοῦ ἱεροῦ Ἀντίπα καὶ τῶν πατέρων μας μὲ μεγάλην λύπην ἐπὶ τῇ ἀγρία καὶ βαρβάρῳ ἐκδιώξει ἡμῶν ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ἐκείνην τῆς

(1) «Κυδωνιακαὶ Μελέται» I. Ἀποστολάκη σελ. 85.

παλινοστήσεως εἰς τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν τόπους.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραοσμάνογλου (1791) ἡ Πέργαμος ἔγινεν ἔδρα δήμου (μουδουριέτ).

Κατὰ τὸ 1821 ἡ Πέργαμος θὰ κατετρέφετο, ἂν ἐγκαίρως δὲν ἐπρολάμβανον τὴν σφαγὴν μὲ ἔνοπλον σῶμα οἱ τοῦρκοι ἀγᾶδες Νιδελόγλους καὶ Χ' Χαλβατζῆς, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐφύλαττον τὰς Ἑλλην. συνοικίας.

Κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 21 ἡ Πέργαμος μὲ ὄλην τὴν μαύρην ἐκείνην δουλείαν ἔσπευσεν ὅπως καὶ αὕτη προσφέρει θυσίας εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα, ἀποστείλασα τὸν ἐκ τῆς συνοικίας ἀγ. Παρασκευῆς ἥρωα Καπετὰν Κριτσιώτην, ἐπὶ κεφαλῆς Περγαμνοῦ σώματος καὶ τοὺς θεῶν γιόν Γκέραλην καὶ Ἀναστ. Ἀνδρεογλοῦν, οἱ ὁποῖοι μετὰ 300 ὀπλιτῶν ἐκ Περγάμου καὶ τῶν περὶ ξ χωρίων ἐπολέμησαν καὶ εἰς τὰ Δερβενάκια.

Μετὰ τὸ 1821 ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ηὔξθη ἔτι περισσότερον διὰ τῆς προσελεύσεως καὶ ἄλλων μεταναστῶν ἐκ Μυτιλήνης, Χίου, (1) Ἡπείρου καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος.

Ἰδρῦθη καὶ ἕτερα Ἐκκλησία ἡ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἥτις κατὰ τὸ 1836 ἐπισκευασθεῖσα μεγαλοπρεπῶς κατέστη καὶ ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Κοινότητος. Κατὰ τὴν πρώτην ἴδρυσιν αὐτῆς συνεβοήθησαν καὶ αἱ γυναῖκες ἰδίως εἰς τὴν διὰ τῆς ράχεως αὐτῶν μεταφορὰν λίθων. Κατὰ τὴν ἐπισκευὴν ταύτης προσέφερον χρηματικὰ βοηθήματα καὶ τοῦρκοι. Εἰς μάλιστα ὁ Τσετμῆ-Ἀλῆς προσέ-

(1) Ἐκ Χίου τότε ἔφθασαν καὶ ἐκτουρκισθεῖσαι Ἑλληνίδες, τῶν ὁποίων τέκνα ὑπάρχουσι μέχρι σήμερον ἐν Περγάμῳ, ὡς ὁ τέω δῆμαργος Σακιζλῆ Ἀμέτ, ὁ Χαφισελίμ κ. ἄ.

φερεν ἐκτὸς τῆς δωρεᾶς καὶ 36 γρ. ὡς δάνειον.

Ἀπὸ τοῦ 1823 γνωρίζομεν καὶ τὸν πρῶτον κληρικὸν Ἄρχιερ. Ἐπιτρόπον τὸν Οἰκονόμον Χ' Παπαῦ Σταμάτην (1) τοῦ ὁποίου ἡ δρασίς ὑπῆρξεν ἐθνικωτάτη, μέχρι τοῦ 1852. Ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ἐπιρροή αὐτοῦ ἦτο τοσαύτη ἐπὶ τῶν ἀρχῶν, ὥστε διὰ μόνων τῶν χαιρετισμῶν ἢ καὶ διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερατικοῦ του κομβολογίου ἀπεφυλακίζοντο διάφοροι κατάδικοι καὶ ἐλάμβανον πέρασ πάσης φύσεως ὑποθέσεις. Τὴν ἰσχὺν ταύτην ὄφειλεν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἰδιαίτερόν τι φρομάνιον συνελεία τοῦ ὁποίου ἀπελάμβανεν καὶ ἰδιαίτερου σεβασμοῦ καὶ τιμῶν παρὰ τοῖς τούρκοις, ἰδίως παρὰ τοῦ Μουφτῆ.

Κατόπι τούτου ἐρχονται κατὰ σειρὰν οἱ ἑξῆς:

- | | | | |
|----|----------------------|---------|-----------|
| 2) | Ἄρχιμ. Στέφανος | ἀπὸ τοῦ | 1852-1863 |
| 3) | » Ἀγαθάγγελος | » » | 1863-1873 |
| 4) | Οἰκον. Παπαῦ-Γεώργης | » » | 1873-1878 |
| 5) | Παπαῦ Χριστόδουλος | » » | 1878-1880 |
| 6) | Ἄρχιμ. Γρηγόριος | » » | 1880-1883 |
| 7) | Παπαῦ Ἀθανάσιος | » » | 1883-1884 |
| 8) | Παπαῦ Ἀθανάσιος (2) | » » | 1885-1886 |

(1) Οὗτος κατήγετο ἐκ τοῦ Καταρράκτου τῆς Χίου. Ἡ σύζυγος καὶ ἡ κόρη αὐτοῦ αἰχμαλωτισθεῖσαι ὑπὸ τῶν τούρκων μετεφέρθησαν εἰς Πέργαμον, ὅπου ἡ μὲν κόρη ἀπηλευθερώθη ἀπέναντι χρημάτων ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Μακροπούλου, ἡ δὲ σύζυγος ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ ἐκ Ζάναξ Χ' Ρουσίτ Ἀγᾶ. Ταῦτα καθὼς ἔμαθεν ὁ πατὴρ ἐφθασέν εἰς Πέργαμον καὶ ἀμέσως ἐξηγόρασε τὴν αἰχμάλωτον σύζυγόν του ἀντὶ 3000 γρ. Μετὰ ταῦτα ἐγκατεστάθη εἰς Πέργαμον. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1856.

(2) Πατὴρ τοῦ βέκτου Οἰκονόμου κ. Γεωργίου Παπαδοπούλου, ἐφημερίου ἐκ Περγᾶμου κατὰ τὸ 1909—1910 καὶ κατόπιν Ἄρχιερ. Ἐπιτρόπου διαφόρων Κοινοτήτων τῆς ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἦδη τυγχάνει Πρόεδρος τῆς ἐν Μυτιλήνῃ Ἐπιτροπῆς τῶν προσφύγων τῆς Ἐπαρχίας Περγᾶμου.

- 9) Ἀρχιμ. Διονύσιος » » 1886-1888
 10) Ἐξαρχος Ἰωαννίκιος » » 1888-1889
 11) Οἰκονόμος Λεόντιος » » 1889-1894
 12) Οἰκ. Εὐάγγ. Κολυβᾶς(1) » » 1894-1904
 13) » » Πετρίδης » » 1904-1905
 14) » Ἀλκ. Χερουβιμίδης » » 1905-1907
 15) Ἀρχ. Ἰωάν. Αὐγερινός » » 1907-1911
 16) Οἰκ. Δ. Παπαϊωάννου » » 1911-1912
 17) Ἀρχ. Ἀνθ. Ἀμηροῦ » » 1912-1913
 18) Πρωτοσύγκελος Βασ. Παπαδόπουλος ἀπὸ
 7ριον-10μβριον 1913 καὶ

19) Οἰκονόμος Ἰγνάτιος Γουναρόπουλος, Περγαμηνός, ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου 1914 μέχρι τῆς ἐκδιώξεως, ὑπὸ τῆς Νεοτουρκικῆς Κυβερνήσεως, τῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου. Ἡ Πέργαμος κεῖται ἐπὶ λαμπρᾶς τοποθεσίας. Στέφεται πανταχόθεν ὑπὸ πλουσίων ἐδαφικῶν καλλονῶν. Τὰ θαυμάσια αὐτῆς ἀμπέλια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπὶ 4 μῆνας (ἀπὸ Μαΐου μέχρι 7βριου) οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων παρεθέριζον, διάγοντες βίον ἀπλοῦν καὶ φυσικόν, ἦσαν ἀπαράμιλλα. Ἡ ἀγορὰ αὐτῆς ἦτις εἶναι εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ διηρημένη κατὰ τμήματα, παρουσιάζει πρωτοφανὲς φαινόμενον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Τὴν Δευτέραν, ἡμέραν ἀγορᾶς (παζάρι) κατὰ τὴν ὁποίαν κατέρχονται οἱ πλεῖστοι χωρικοὶ τῶν πέριξ χωρίων, παρουσιάζε θέαμα μεγαλοπρεπές, τὸ ὁποῖον μᾶς ὑπενθύμιζεν οὕτω τὰς πολυπληθεῖς συγεντροώσεις εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀκροπόλεως.

(1) Ὁ λόγιος καὶ εὐφραδῆς Ἀρχιερ. οὗτος Ἐπίτροπος, ὁ πνευματώδης καὶ περὶ τοὺς Κολυβᾶς ἀπέθανε μετὰ 10ετῆ ἐθνωφελῆ δράσιν.

Ἡ ὅλη ἡ πόλις διαχωρίζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Σελινοῦντος εἰς δύο μεγάλας συνοικίας τὴν Ἑλληνικὴν μὲ τὴν Ἀρμενικὴν καὶ τὴν Τουρκικὴν μὲ τὴν Ἑβραϊκὴν, αἱ ὁποῖαι συγκοινωνοῦν διὰ γεφυρῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ συνοικία κατεῖχε τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι τοῦ ποταμοῦ.

Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς πρὸ τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ἑλλήνων ἦτο 8 χιλ. Ἑλληνας, 11 χιλ. Τοῦρκοι, 300 Ἀρμένιοι καὶ 700 Ἑβραῖοι, ἦτοι τὸ ὅλον 20 χιλ. Ἡδη ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν βρωμερῶν καὶ κτηνανθρώπων Βοσνίων καὶ μουσουλμάνων χωρίων τινῶν τῆς περιφέρειας Θεσσαλονίκης ἀνέρχεται εἰς 30 χιλ. Πάντες οἱ τοποθετηθέντες οὔτοι, ἐκτὸς τῶν διαφόρων καταστημάτων τὰς ὁποίας ἐπέφερον καθ' ὅλην τὴν πόλιν, διάγουσι βίον κτηνώδη καὶ κυνικόν.

Ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη Κοινότης, ὁ τηλαυγῆς οὗτος φάρος τῆς περιχώρου Περγάμου, ἦτο μία ἀπὸ τὰς πρώτας καὶ πλέον προοδευτικὰς Κοινοτήτας τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἡ κοινοτικὴ αὐτῆς ἀνάπτυξις ἦτο σημαντικὴ καὶ ὅλον ἐν προήγετο, παρ' ὅλας τὰς ἀντιξόους περιστάσεις, παρ' ὅλην τὴν ἔλλειψιν καὶ τῆς κατὰ ξηρὰν καὶ τῆς κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίας.

Ἐκτὸς τῶν δύο ἀνωτέρω Ἐκκλησιῶν εἶχε καὶ τὰς ἑξῆς μικρὰς Ἐκκλησίας, τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς καὶ τοῦ Ἀγ. Ἀντίπα καὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως παρεκκλήσια, τῆς Ἀγ. Καστριανῆς καὶ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου (τοῦ βουνοῦ).

Τὸ κοινὸν ταμεῖον τῶν ἱερῶν Ἐκκλησιῶν ἐκτὸς τῆς κατ' ἔτους διανομῆς κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα χρηματικῶν βοηθημά-

των εἰς ἀπόρους χριστιανικὰς οἰκογενείας, συνετήρει πυροσβεστικὴν ἀντλίαν μετὰ 12 μελοῦς πυροσβεστικοῦ σώματος, τῷ ὁποίῳ ἡ δρᾶσις ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη εἰς στιγμὰς φοβερᾶς πυρκαϊῶν, αἱ ὁποῖαι ἠπειλήσαν διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως.

Οἱ ἱερεῖς τῆς Κοινότητος ἦσαν 4 μεθ' ἑνὸς ἱεροδιακόνου.

Τὰ σχολεῖα αὐτῆς κατεῖχον μὲ τὴν μικρὰν βιβλιοθήκην(1) καὶ τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον περιβλεπτον θέσιν καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Ἐφέσου. Ἡ πρὸς αὐτὰ στοργὴ τῶν κατοίκων ἦτο ἀξία παντὸς ἐπαίνου.

Τὸ Νηπιαγεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο τμήματα μετὰ 200 μαθητῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ μὲ δύο διδασκαλίσσας. Τὸ Παρθεναγωγεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἕξ τάξεις μετὰ 180 μαθητοῦν καὶ μὲ πέντε διδασκαλίσσας. Τὸ Ἀρθροναγωγεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὀκτὼ τάξεις μετὰ 235 μαθητῶν, μέθ' ἑπτὰ διδασκάλων καὶ ἑνὸς παιδονόμου. Ἐσχάτως ἀπεφασίσθη ὅπως ἰδρυθῆ τέλειον ἡμιγυμνάσιον. Τὸ Νοσοκομεῖον, τὸ νεόδμητον καὶ ὠραῖον, εἶχε δώδεκα κλῖνας μὲ νοσοκομιακὴν ὑπηρεσίαν καλήν. Οἱ κατ' ἔτος νοσηλευόμενοι ἀνήρχοντο ἀπὸ 70—80.

Υπῆρχον καὶ διάφοροι σύλλογοι, ἡ ὑπαρξίς τῶν ὁποίων ἐτίμα τὸ προοδευτικὸν τῶν κατοίκων ἰδίως τῆς νεολαίας τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις πάντοτε ἐπρωτοστάτει εἰς πᾶν καλὸν καὶ ἱερόν.

Ταῦτα ἦσαν τὰ ἐξῆς:

(1) Ἐκτὸς τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἰδιωτικαὶ καθαρῶς ἐπιστημονικαί, εἰς τὰς ὁποίας εὑρισκόμεναι ὅλους τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς. Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ αὐτῶν κατεῖχεν ἡ τοῦ κ. Γεωργ. Ράλλη ἐκ 2 1)² χιλ. τόμων.

1) Τὸ τοῦ Ὑδραγωγείου, σωματεῖον εὐεργετικώτατον, τὸ ὁποῖον διετῆρει πλεόν τῶν 60 βρύσεων.

2) Τὸ τοῦ Ἀττάλου. 3) Τὸ τῆς Ὀμονοίας. (1) Τὰ δύο ταῦτα σωματεῖα ἀπὸ κοινοῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἴδρυσιν μεγάλου μαρμαρίνου κοινοτικοῦ λουτροῦ, εὐεργετικωτάτου ἀπὸ ἠθικῆς ἰδίως ἀπόψεως.

4) Τὸ τῆς Ἀγ. Καστριανῆς, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς ἄλλων κοινοφελῶν ἔργων, διωργάνωνε κατ' ἔτος καὶ ἀθλητικοὺς ἀγῶνας.

5) Τὸ τοῦ Ἀγ. Ἀντίπα, τὸ ὁποῖον ἠρίθμει καὶ περὶ τὰς 500 κυρίας ὡς μέλη αὐτοῦ μὲ εὐρὺν σκοπὸν καὶ ἀξιόλογον λόγῳ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἐπιβολῆς.

6) Τὸ τῆς Παλλάδος Ἀθηνῶς, ἀποτελοῦμενον ἀπὸ Ἰδας ἰδίως καὶ τῆς σωματεῖα τῶν συντεχνιῶν ἤτοι τῶν παντοπωλῶν, τῶν ὑποδηματοποιῶν, τῶν ὑφασματοπωλῶν καὶ τῶν κτιστῶν, πάντα εὐεργετικά διὰ τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν τῆς Κοινότητος.

Ὁ Κοινοτικὸς προϋπολογισμὸς τῆς Κοινότητος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνήρχετο, κατὰ μέσον ὄρον εἰς 1600 λίρ. ἤτοι Σχολείων 900 λ. τουρκ. Ἐκκλησιῶν 550 καὶ Νοσοκομείου 150.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ Κοινότης ὠρισμένους πόρους δὲν εἶχε, ἐκτὸς ἐλαχίστων τοιούτων. Οὐτε ἀφιερώσεις πλουσίων ὁμογενῶν. Τὸ δὲ ποσὸν τοῦτο, τὸ μέγα ἀληθῶς διὰ μίαν Κοι-

(1) Μεσὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἐπληροφόρηθην ὅτι ἡ «Ὁμόνοια» ἀνευστῆθη ἐν Ἀμερικῇ πρό τινος καιροῦ παρά τῶν ἐκεῖ Περγαμηγῶν παρά τοῦ ὁποῖου ἦδη οἱ ἀνευ Πατρίδος Περγαμηγοὶ ἀναμένουσι πολλὰ τὰ καλά.

νότητα, οὐχὶ πλουσίαν, κατεβάλλετο διὰ τῆς πεντάρας τοῦ φιλοτίμου Περγαμηνοῦ λαοῦ.

Ἐργοστάσια εἶχε δύο ἀτμοκίνητα (ἐλαιοτριβείον, ἀλευροποιεῖον καὶ τοῦ βάμβακος) τῶν Θεοδ. Στεφανίδου καὶ Κομματοπούλου—Τσαμουρτζή, ἐν ἀτμοκίνητον ζαχαροπλαστικῆς τοῦ Νικ. Πριμικυροπούλου, ἐν μὲ κάξι (ἀλευροποιεῖον τοῦ Τσιβουκτσῆ-Βαλσάμη καὶ ἐν ὑδροκίνητον (ἀλευροποιεῖον) τοῦ Χρ. Κασκασιάδη.

Σαπωνοποιεῖα μὲ ἀρκετὴν ἐξαγωγήν τοῦ Γεωρ. Τσαξωρίδου, Παναγ. Σάββα καὶ Δημ. Κουκουρίμπα.

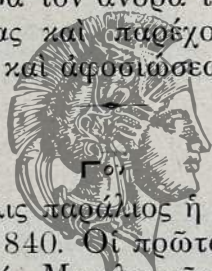
Ὁ Περγαμηνὸς λαὸς διακρίνεται ἐπὶ εὐνομία καὶ σεβασμῶ πρὸς τὰς ἀρχάς καὶ τοὺς πολιτικοὺς θεσμοὺς. Οὐδέποτε ἔδιδεν εἰς τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν αἰτίαν παραπόνων. Μετὰ τῶν συνοίκων λαῶν ἰδίως μετὰ τῶν τούρκων διετέλου πάντοτε ἐν ἀρμονίᾳ καὶ συνεργασίᾳ. Μικρὰ νέφη διαταράξεως τῶν σχέσεων τούτων ἀνεφάνησαν μετὰ τὴν ἴδρυσιν παραρτήματος τοῦ νεοτουρκικοῦ κομιτάτου.

Ἡ φιλεργία τῶν κατοίκων, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν, ἡ ἔμμονή εἰς τὰ πατροπαράδοτα ἦθη, προεφύλαξαν αὐτοὺς μέχρι τῶν διωγμῶν αὐτῶν ἀπὸ πάσης κοινωνικῆς διαφθορᾶς. Τὰ σεμνὰ ἀνατολικά ἦθη καὶ ἔθιμα δὲν ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὸν λεγόμενον πολιτισμὸν τῆς Δύσεως. Ἡ Πέργαμος μετὰ τῶν περιχώρων διετέλεσε, τύχη ἀγαθῆ, μέχρι τῆς χθὲς ἀμιγῆς παντὸς ξενικοῦ ἢ φυλετικοῦ στοιχείου, καθαρῶς τηροῦσα τὸν Ἑθνικὸν καὶ Ἑλληνοπρεπῆ χαρακτῆρα της, ὅστις εἰς ἄλλα κέντρα τείνει πρὸς ἐκμηδένισιν.

Ἡ Περγαμηνὴ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰ

οικιακά της καθήκοντα, εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της καὶ εἰς τὴν ἀπόλυτον καθαριότητα τῆς οἰκίας της, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ἔργα εἰς τὴν ὑφαντικὴν, εἰς τὰ χειροτεχνήματα, τὰ ὁποῖα πλειστάκις ἔθαυμάσθησαν ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαϊοὺς ἐπισκέπτας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὁμογενεῖς τοιούτους μεγαλουπόλεων καὶ ἰδίως εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς Ἑλληνικῆς μορφώσεώς της. Εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν βαθμίδα εὐρίσκεται καὶ ἡ Κινικιώτισσα καὶ ἡ Δικελιώτισσα. Ἡ χωρικὴ εἶναι πρότυπον πιστῆς συζύγου, ἀληθῆς ἀπόγονος τῶν παλαιότερων Ἑλληνίδων, βοηθοῦσα τὸν ἄνδρα της εἰς τὰς γεωργικὰς του ἐργασίας καὶ παρέχουσα ἑαυτὴν ὑπόδειγμα λιτότητος καὶ ἀφοσιώσεως.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΚΕΛΙ. Πόλις παράλιος ἡ ὁποία ἰδρύθη ἀκριβῶς κατὰ τὸ 1840. Οἱ πρῶτοι αὐτῆς οἰκισταὶ ἦσαν Περγαμηνοί, Μυτιληναῖοι καὶ Κυδωνεῖς. Χάρις εἰς τὸν λιμένα αὐτοῦ προήχθη ταχέως καὶ οὕτω κατέστη ἐπίνειον τῆς Περγάμου.

Κάτοικοι: 4 χιλ. Ἕλληνες, 500 Τοῦρκοι καὶ ὀλίγοι Ἀρμένιοι, οἱ ὁποῖοι ἠσχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Σήμερον μετὰ τῶν τοποθετηθέντων μουσουλμάνων ἀνέρχονται εἰς 8 χιλ. οἱ Τοῦρκοι.

Ἡ νεαρὰ καὶ φιλοπρόοδος αὕτη Κοινότης, εἶχε καλῶς κατηρητισμένον σχολεῖον (ἀνάμικτον) με 7 τάξεις, με 200 μαθητὰς καὶ μαθητριάς, με 3 διδασκάλους καὶ 3 διδασκαλίσας. Τὸ νηπιαγωγεῖον ἦτο διηρημένον εἰς δύο τμήματα με 120 μαθητὰς.

Ἐκκλησίαι: Ἡ τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς καὶ ἡ τοῦ

Ἅγ. Δημητρίου. Παρεκκλήσια: Τῆς Παναγιού-
δας, τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ, τῶν Ἅγ. Κων)τίνου καὶ
Ἑλένης, τῶν Ἅγ. Ἀναργύρων καὶ τῶν Ταξιαρ-
χῶν. Ἱερεῖς δύο. Σύλλογοι: ὁ «Ἄταρνεὺς»
φιλεκπαιδευτικὸς καὶ τῶν κυριῶν «τῶν Μυρο-
φόρων» θρησκευτικὸς.

Ὁ Κοινοτικὸς προϋπολογισμὸς ἀνήρχετο εἰς
500 λίρ. τουρκ. Ἔργοστάσια: 1 ἀτμοκίνητον καὶ 2
μὲ κάζι, (Ἄλευροποιεῖα καὶ ἐλαιοτριβεῖα) τῶν κ.
Πανταζοπούλου, Παρ. Σεβαστέλλη καὶ Ἐμμ.
Καλδῆ.

ΙΣΜΑ-Ι-ΛΑΡ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι πολὺ
ἀρχαιότερον τοῦ Δικελί. Ἀπέχει 1)2 ὥραν αὐτοῦ.
Κάτοικοι 400. Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 500
τουρκοὶ. Ἐκκλησία: τῆς Ἁγίας Τριάδος μεθ'
ἑνὸς ἱερέως. Κοινοτικὸς προϋπολογισμὸς 50 λίρ.

ΑΤΖΑΝΟΖ. Παράλιον χωρίον κείμενον πρὸς
Ν. τοῦ Δικελί εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας. Κάτοικοι
850, ἀσχολούμενοι μᾶλλον εἰς τὴν καλλιέργειαν
τῆς ἐλαίας. Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 2000
τουρκοὶ. Ἐκκλησία: τοῦ Ἅγ. Χαρολάμπους
καὶ τὰ παρεκκλήσια ἁγ. Παρασκευῆ καὶ ἁγ.
Ἀθανάσιος, μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Τὸ σχολεῖον ἀ-
πετελεῖτο ἐκ 4 τάξεων (ἀνάμικτον) μὲ 90 μαθητάς,
ἑνὸς διδασκάλου καὶ μιᾶς διδασκαλίσσης. Αἱ Κοι-
νοτικαὶ δαπάναι ἀνήρχοντο εἰς 130 λίρ. τουρκ.
Ἡ Κοινότης ἐξ ἰδίων της συνετήρει τὸ ὑδραγω-
γεῖον, τοὺς δρόμους καὶ τοὺς φανούς τῶν συνοι-
κιῶν.

ΚΑΠΑΚΟΥΜ. Κεῖται μετὰξὺ Μακαρονίας καὶ
Δικελί. Καθαρῶς Ἑλλ. χωρίον. Κάτοικοι 760. Ἄντ'
αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1000 τουρκοὶ. Ἐκκλησί-
αι: τοῦ ἁγ. Γεωργίου καὶ τὸ παρεκκλήσιον

ἀγ. Παρασκευῆ, μεθ' ἑνὸς ἱερέως τοῦ εὐπαι-
 δεύτου καὶ δραστηρίου ἱερομονάχου κ. Εὐαγγ.
 Κολυβᾶ, εἰς τὸν ζῆλον τοῦ ὁποίου ἢ κοινότης
 αὕτη ὄχι μόνον ὄφειλε τὴν βελτίωσιν πολλῶν κα-
 κῶς ἐχόντων, ἀλλ' ἐὰν δὲν ἐπήρχετο ὁ διωγμός, θὰ
 ἐπισκευάζοντο οἱ δρόμοι τοῦ χωρίου, θὰ ἐτοποθε-
 τοῦντο εἰς τὰς συνοικίας φανοί, θὰ ἐπεσκευάζετο
 ὁ ναὸς καὶ θὰ κατηρτίζετο τὸ σχολεῖον ὅπερ καὶ
 τὸ σπουδαιότερον. Τὸ σχολεῖον ἀπετελεῖτο ἐκ 4
 τάξεων μὲ 78 μαθητὰς καὶ δύο διδασκάλους (με-
 τὰ τοῦ ἱερέως). Κοινοτικαὶ δαπάναι 100 λ. τουρκ.

ΜΑΚΑΡΟΝΙΑ. Τὸ ὠραιότατον, κατάφυτον
 καὶ παράλιον τοῦτο χωρίον εἶναι ἰδιόκτητον τῶν
 ἀδελφῶν Ἡλιοπούλου. Ἡ οὕτως εἰπεῖν μι-
 κρὰ αὕτη δημοκρατία, ἢ διεθνομένη κυρίως ὑπὸ
 τοῦ πατριωτικοῦ κ. Ἡλία Ἡλιοπούλου, ἠπροξέ-
 νου τῆς Ἀγγλίας ἐν Κυδωνίαις—Περγάμου ὄχι
 μόνον ἦτο Γεωργικὸς σταθμὸς πρώτης τά-
 ξεως ἀλλὰ καὶ ποικιλοτρόπως ἔδρασε καθ' ὅλην
 τὴν περιοχὴν Περγάμου—Κυδωνιῶν διὸ καὶ ἐνο-
 μίζετο ὑπὸ τῆς Τουρκ. Κυβερνήσεως ὡς κέντρον
 Ἑλλ. προπαγάνδας. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Κυβέρνησις
 πάντοτε ἐφρόντιζε νὰ ἐκμηδενίσῃ ταύτην. Κατὰ
 τὸ 1893 ἠθέλησε νὰ ἐγκαταστήσῃ μετανάστας, διὸ
 καὶ ἀπεβίβασεν ἀρκετοὺς τοιοῦτους, τοὺς ὁποίους
 κατοπιν ἠναγκάσθη ἡ ἰδία πάλιν δι' ἐνόπλου στρα-
 τιωτικῆς ἐπεμβάσεως νὰ ἐκδιώξῃ ἅμα ὡς κατῆλ-
 θον πρὸ αὐτῆς δύο Ἀγγλικά πολεμικά. Κάτοικοι
 200, ἀσχολούμενοι εἰς γεωργικὰ ἔργα. Ἐκκλησῖαι:
 τοῦ ἀγ. Σπύριδωνος, τοῦ ἀγ. Δημητρίου,
 τῆς ἀγ. Παρασκευῆς καὶ τὰ παρεκκλήσια Προ-
 φήτης Ἡλίας καὶ δύο τοῦ ἀγ. Ἰωάννου,
 μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Τὸ σχολεῖον εἶχεν 25 μαθητὰς

μὲ ἓνα διδάσκαλον. Κοινοτικάι δαπάναι 80 λ. τ., αἱ ὅποιαι κατεβάλλοντο ὑπὸ τῶν κ. ἀδελ. Ἡλιοπούλου. Ἐργοστάσιον ἀτμοκίνητον ἀλευροποιείας.

ΑΓΙΑΣΜΑΤΙ. Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται μεταξὺ τῶν Κυδωνιῶν καὶ τῆς Μακαρονίας. Οἱ τοῦρκοι αὐτοῦ εἶνε οἱ φανατικώτεροι καὶ πλουσιώτεροι τῆς περιχώρου. Τὸ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μῖσος αὐτῶν εὐρίσκεται εἰς μέγαν βαθμόν. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε τὸ κέντρον τῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων νεοτουρκικῶν ἐνεργειῶν. Εἰς τὴν πυρπόλησιν τῶν Κυδωνιῶν τοῦ 1821 ὄχι μόνον συνετέλεσαν ἀλλὰ καὶ συμμετέσχον. Ἀλλὰ μήπως καὶ σήμερον ἀκόμη αἱ Κυδωνίαι δὲν διατρέχουν τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων ἐκ τῶν ἀσπόνδων τούτων διωκτῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Κάτοικοι 900, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας. Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1000 τοῦρκοι. Ἐκκλησίαι: τῆς ἁ γ. Παρασκευῆς καὶ τὰ παρεκκλήσια ἁ γ. Δημήτριος καὶ ἁ γ. Ἰωάννης μεθ' ἐνὸς ἱερέως. Τὸ σχολεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4 τάξεις μὲ 65 μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ ἐνὸς διδασκάλου. Σωματεῖον ἢ «Ὁμόνοια μὲ φιλεκπαιδευτικὸν σκοπόν. Κοινοτικάι δαπάναι λ. τουρκ. 75.

ΤΣΑΝΔΑΡΛΙ. Χωρίον παράλιον μὲ δύο λιμένας καὶ μὲ κλίμα ὑγιές. Κάτοικοι 1500 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀλιεῖαν. Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 2500 μουσουλμᾶνοι. Ἐκκλησίαι: Ἄγ. Γεώργιος καὶ τὰ παρεκκλήσια Ἄγ. Νικόλαος καὶ Ἄγ. Παρασκευῆ μεθ' ἐνὸς ἱερέως τοῦ λογίου Γεωργ. Φραγάκη, ὅστις ἦτο καὶ Ἄρχιερ. Ἐπίτροπος. Σχολεῖα: Ἀρρεναγωγεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ 100 μαθητὰς καὶ δύο διδα-

σκάλους. Παρθεναγωγεῖον ἐκ 3 τάξεων μὲ 75 μαθητρίας καὶ μίαν διδασκάλισσαν. Σωματεῖον φιλεκπαιδευτικὸν ὁ « Ἀρκεσίαιος ». Ἡ φιλοπρόδος αὕτη κοινότης ἐδαπάνη διὰ τὰς κοινοτικάς της ἀνάγκας 200 λ. Τ. Ἐτησίως παράγει 20 ἑκατ. ὀκάδ. ἄλας. Ἀτμοκίνητον ἐργοστάσιον τὸ τοῦ κ. Μιχ. Ὑψηλάντου.

ΚΛΗΣΕ-ΚΙΟ·Ι. Ὁ Ἑλληνικὸς αὐτοῦ συνουρισμὸς ἐκ Περγαμηνῶν, Μυτιληναίων καὶ Θεσσαλομαγνήτων ἤρχισε πρὸ 60 ἐτῶν. Κάτοικοι 900, οἱ ὅποιοι ἠσχολοῦντο ἰδίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας καὶ βαλανιδέας. Κατ' ἔτος παράγει πλεον τῶν 15 χιλ. κανταριῶν βαλανίδι καὶ πλεον τῶν 300 χιλ. ὀκάδων ἐλαίου. Ἀπὸ αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1500 μουσουλμάνοι.

Ἐκκλησία: Ἡ τῶν Ἀγ. Κων. Ἡρίνου καὶ Ἐλένης μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ 80 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον. Κοινοτικαὶ δαπάναι λ. ιουρ. 80.

Ἐργοστάσια (ἐλαιοτριβεῖα) δύο τῶν κ. Κ. Φίλιου, Ι. Ράλλη, (ἀτμοκίνητον) καὶ Παπλαδέλι (μὲ κάξι).

ΣΑΚΡΑΝΙ. Κεῖται πολὺ πλησίον τοῦ Κλησεκιοῦ. Κάτοικοι 130. Κατὰ τὸν νεοτουρκικὸν διωγμὸν ὑπέστησαν συμφορὰς φορικῶδεις, αἱ ὁποῖαι ἐνέχουν ἀφαντάστους τραγικότητος. Οὔτε αὐτὰ τὰ νήπια ἐσεβάσθησαν τὰ ἄγρια ὄργανα τῶν νοθογενῶν νεοτούρκων. Πολλὰ τούτων ἐπασάλωσαν! Οἱ Ἐθνικοὶ μάρτυρες ἀνέρχονται εἰς 30.

ΚΑΛΑΡΓΑ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε σύγχρονον τῆς Περγάμου. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ εἶναι λείψανα τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς χώρας ταύτης. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας τῆς Περγάμου. Κάτοι-

κοι 500, ασχολούμενοι εις την γεωργίαν. Χωρίον καθαρῶς Ἑλληνικόν.

Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 800 μουσουλμάνοι. Ἐκκλησῖαι: Ἡ τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ καὶ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ, μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων με 45 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον. Κοινοτικαὶ δαπάναι λ. τουρ. 100. Ἡ κοινότης δι' ἰδίων ἐξόδων της διετῆρει καὶ νυκτοφύλακα.

ΣΑΤΣΙΦΛΙΚΙ. Ἀπέχει τῆς Καλάργης 20 λεπτά. Κάτοικοι 100. πάντες γεωργοί. Χωρίον καθαρῶς Ἑλληνικόν.

ΚΑΤΩ-ΚΙΡΚΛΑΡ. Τὸ χωρίον τοῦτο λέγεται ὅτι εἶναι ἀρχαιότερον τῆς Καλάργης. Κάτοικοι 70. Πρὸ 30 ἐτῶν ἦσαν 160.

ΣΑΝΤΖΙΔΕΣ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι 200 περίπου ἐτῶν. Κατ' ἀρχὰς ἤρριθμει ὀλίγας οἰκογενείας. Πρὸ τοῦ 21 ἐγκατεστάθησαν καὶ Πελοποννήσιοι. Χωρίον καθαρῶς Ἑλληνικόν. Κάτοικοι 1000 ασχολούμενοι εις την γεωργίαν, ἰδίως εις την καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας. Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1600 μουσουλμάνοι. Ἐκκλησῖαι: Ἡ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου καὶ τὰ παρεκκλήσια τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου καὶ τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς μεθ' ἑνὸς ἱερέως.

Σχολεῖα: Ἀρρεναγωγεῖον ἐκ 4 τάξεων με 60 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον. Παρθεναγωγεῖον ἐκ δύο τάξεων με 35 μαθητρίας καὶ μίαν διδασκάλισσαν. Κοινοτικαὶ δαπάναι 100 λ. τουρ. Ἐργοστάσια ἀτμοκίνητα τῶν ἀδελφῶν Ἀγάλια καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἐγγλεζοπούλου. (Ἐλαιοτριβεῖα).

ΚΙΝΙΚΙΟΝ. Πρὸ 200 ἐτῶν ὀλίγον κατωτέρω τοῦ Κινικίου ὑπῆρχε τὸ χωρίον Χάλ-κιοὶ τοῦ

ὁποίου οἱ κάτοικοι ὡς ἐκ τῶν πλημμυρῶν τοῦ παραρρέοντος χειμάρρου Καρὰ-δερέ, ἠναγκάσθησαν νὰ κτίσωσιν ἄλλο χωρίον, τὸ Κινίκιον, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τοῦ ἀστρνομικοῦ σταθμοῦ, Κονάκι ὠνομαζομένου τουρκιστί, ὅπου ὑπῆρχεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Μετὰ τὴν ἴδρυσίν του ἤρχισε καὶ ὁ ἐκ Περγαμηνῶν, Μυτιληναίων καὶ ἰδίως Πελοποννησίων Ἑλληνικὸς συνοικισμὸς αὐτοῦ. Κάτοικοι 3100. (Τουῖρκοι 4 χιλ. καὶ Ἀρμένιοι 500) ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν (ἰδίως ἀμπελοφυτεῖαν) καὶ εἰς τὸ Ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένον ἰδίως ἀπὸ ἐξαγωγικῆς ἀπόψεως. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 4 χιλ. μυσουλμᾶνοι. Καὶ ἀπὸ κοινοτικῆς ἀπόψεως δὲν ὑστέρει ἡ Κοινότης αὕτη. Εἶχε νοσοκομεῖον καὶ πλῆρη ἀστικὴν σχολήν, ἐκτὸς τοῦ ματοῦνησιαγωγείου ἐξ 150 μαθητῶν μετὰ μιᾶς διδασκαλίσεως καὶ μιᾶς ἐντοπίας ὡς βοηθοῦ. Ἡ ἀστικὴ σχολὴ ἦτο ἀπὸ 6 τάξεις μετὰ 120 μαθητῶν καὶ μετὰ 5 διδασκάλους. Τὸ Παρθεναγωγεῖον ἦτο ἐκ 4 τάξεων μετὰ 80 μαθητῶν καὶ μετὰ 3 διδασκαλίσσας.

Ἐκκλησίαι: Ἡ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου καὶ ἡ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, μετὰ δύο ἱερέων καὶ ἐνὸς διακόνου. Ἀρχ. Ἐπίτροπος ἀρχ. Νικόδημος Κουκουζέλης. Αἱ κοινοὶ δαπάναι ἀνέρχοντο εἰς 650 λ. τουρ.

Ἐργοστάσια ἀτμοκίνητα: Τοῦ Ἀρ. Νικολάου, τοῦ Ἀθ. Γρατᾶ καὶ Δημ. Νικήτα (ἐκκοκιστικὰ τοῦ βάμβακος καὶ ἀλευροποιεῖα.)

ΠΟΡΓΙΑΤΖΙΚ. Ἀπέχει 1)4 τῆς ὥρας τοῦ Κινικίου. Κάτοικοι 100. Ἀτμοκίνητον ἐργοστάσιον (τοῦ βάμβακος) τοῦ Ν. Μακροπούλου.

ΚΑΣΙΚΤΣΗ. Κάτοικοι 250 ἀσχολούμενοι καὶ

εἰς τὴν αἰγοτροφίαν. Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 400 μουσουλμᾶνοι. Οἱ πλεῖστοι τούτων κατάγονται ἐκ Μυτιλήνης. Σχολεῖον μετὰ 30 μαθητῶν καὶ ἐνὸς διδασκάλου. Κοῖνοι δαπάναι 30 λ. τουρ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΧΩΡΙΟΝ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι καθαρῶς Ἑλληνικόν διὸ καὶ οἱ Τοῦρκοι ὠνόμαζον αὐτὸ Γκιαβουρ-κιοϊ (χωρίον ἀπίστων). Κάτοικοι 860 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν. Οἱ πλεῖστοι σχεδὸν κατάγονται ἐκ Φίλιας τῆς Μυτιλήνης. Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1200 μουσουλμᾶνοι. Ἐκκλησία: Τῶν Ἀγ. Κων(στίνου καὶ Ἑλένης μεθ' ἐνὸς ἱερέως. Σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ δύο διδασκάλους καὶ μὲ 85 μαθητάς. Ἡ κοινότης αὕτη εἶναι μόλις 80 ἐτῶν. Συντηρεῖ ἐξ ἰδίων τῆς τοῦς δοόμοις καὶ τοῦς φανοῦς τῶν συγκοιτων. Αἱ κοινετικαὶ δαπάναι ἀνερχονται εἰς 175 λ. τουρ.

ZANAZ. Ἀπέχει 1)2 ὥραν τοῦ Χο(χ)ωρίου. Κάτοικοι 100.

ΚΙΟΣΠΕΤΛΙ. Κάτοικοι 300, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, ἰδίως εἰς τὴν καπνοφυτεῖαν. Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 500 μουσουλμᾶνοι. Οἱ φιλόθρησκοι καὶ φιλότιμοι οὔτοι χωρικοὶ περιστοιχιζόμενοι ὑπὸ 2000 Τοῦρκων, ἕνα πόθον εἶχον πῶς νὰ ἀποκτήσουν Ἐκκλησίαν, ἱερέα καὶ Σχολεῖον, ἅτινα ἐστεροῦντο. Πρὸ 4 ἐτῶν ἐκτίσθη ἀνάλογος Ἐκκλησία τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας. Κατόπιν συνεστήθη καὶ τὸ Σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοίτουν 30 μαθηταί, τῶν ὁποίων διδάσκαλος ἦτο ὁ ἱερεύς. Εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν ἔργων τούτων τὰ μέγιστα συνετέλεσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ χωρίου τούτου κύριοι Ἐμμ. Χατζηγεωργίου καὶ Γεώργ. Κ. Χονδροονίκης, οἱ ὁ-

ποιοι ἂν δὲν ἐπήρχετο ὁ διωγμός θὰ ἐφρόντιζον περὶ ὄλων τῶν κοινοτικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν. Διὰ τὰς κοινοτικὰς δαπάνας κατ' ἔτος ἔδαπανῶντο 60 λ. τουρ.

ΑΛΗ-ΒΕ-Ι-ΛΙ. Ἀπέχει ὀλίγα λεπτὰ τοῦ Κιοσπεϊλί. Κάτοικοι 40.

ΣΑΡΑΤΣΙΛΑΡ. Παρὰ τὸ Κιοσπεϊλί. Κάτοικοι 100.

ΠΟΥΡΟΥΤΖΕ-ΚΙΟ-Ι. Παρὰ τὸ Χο)χώριον. Κάτοικοι 80.

ΑΓΙΑΣ-ΚΙΟ-Ι. Παρὰ τὸ Χο)χώριον. Κάτοικοι 100.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὁμογενῶν πάντων τῶν χωριῶν, ὑπάρχουσι καὶ περὶ τὰς 100 οἰκογενεῖας, διεσχορπισμένοι εἰς τὰ διάφορα τουρκικὰ χωρία, ἐπαγγελλόμενοι τὸν μελωδρὸν, τὸν κηπουρὸν καὶ τὸν παντοπώλην.



Δον

ΓΕΩΡΓΙΑ—ΕΜΠΟΡΙΟΝ—ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Ἡ ἀπέναντι τῆς νήσου Μυτιλήνης ἐπαρχία τῆς Περγάμου ἔχουσα 213 χωρία εἶναι μία ἀπὸ τὰς εὐφωροτέρας ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἀϊδινίου. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα γράφει ὁ Max Collignon ὡς ἐπιτοχὴ τῆς Περγάμου ἦτο τὸ πλουσιώτερον μέρος τῆς ἀρχαίας Μυσίας.

Ὁ Κάϊκος ποταμὸς (Βουνὰρ-τσάϊ) δύναται νὰ θεωρηθῆ διὰ τὴν Πέργαμον ὡς ὁ Νεῖλος διὰ τὴν Αἴγυπτον. Περιβρέχει τὰς περιφερείας (Κιοκ-Ἀγάτς, Σόμα καὶ ὄλην τὴν πεδιάδα τῆς Περγάμου καὶ ἐκβάλλει μεταξὺ Τσανδαρλῆ καὶ Αλισίκιοι. Ἐκατὸν χιλιόμετρα ὑπολογίζεται τὸ μῆκος τοῦ πο-

ταμοῦ, ἔνδεκα δὲ παραπόταμοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Καΐκου καθιστοῦν τὰς περιβρεχομένας γαίας γονίμους. Δυστυχῶς ἔνεκεν ὀλιγορίας τῆς κυβερνήσεως καταστρέφονται 200,000 στρέμματα ἑτησίως ἀπὸ τὴν ὑπερεκχείλισιν τοῦ ποταμοῦ ἐνῶ μὲ ὀλιγώτερον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμ. φράγκων δύναται νὰ καταστῇ ἡ ἐπαρχία πλουσιωτάτη ἂν καθαρισθῇ ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ.

Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι τὰ ἑξῆς: Κουκιά, κριθή, σῖτος, βάμβαξ, σησάμια, ροβίθια, βαλανίδι, ἔλαια, σουλτανίνοι, ἀραβόσιτος, κουκουνάρια, κηρός, μέλι, κηκίδαι καὶ πολλὰ ἄλλα μικροτέρας παραγωγῆς, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 7—10 ἑκατομ. δραχ.

Αἱ καλλιεργούμεναι γαίαι ἀνέροχονται εἰς 600 000 στρέμματα ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 200,000 εἶναι κτήματα ἑλλήνων. Ἡ σπορὰ ὑπολογίζεται εἰς 800 000 κοιλὰ Κων)πόλεως, ὃ δὲ μέσος ὄρος παραγωγῆς διὰ μὲν τὰ σιτηρὰ ἢ ἀπὸδρασις εἶναι ἑξαπλασία, διὰ δὲ τὰ καλοκαιρινὰ δεκαπλασία.

Ὡς ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν χημικῶν λιπασμάτων κυρίως φωσφορικῶν καὶ τῆς καλῆς ἀροτριάσεως, οἱ γεωργοὶ σπεύρουν πολὺ καὶ θερίζουν ὀλίγον. διὰ τὴν ἀροτρίασιν τῆς γῆς ταύτης γίνεται χρῆσις 7,000 ἀρότρων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα εἶναι Ἀγγλικὰ καὶ Ἀμερικανικὰ καὶ 500 περίπου ἑλληνικὰ. Θεριστικαὶ μηχαναὶ ὑπῆρχον πλεόν τῶν 200 καὶ 6 μόνον ἄλωνιστικαί.

Ἡ ἀμπελοφυτεία εἶναι ἀνεπτυγμένη ὀπωσδήποτε εἰς τὸ Κινίκιον, ἰδίως τῆς σουλτανίνης, τῆς ὁποίας ἡ παραγωγή ἔφθασεν εἰς 1,000 000 ὄκ. Ὅλη ἡ ἐπαρχία ἔχει 12,000 στρέμ. ἐκ τῶν ὁποίων 5,000 μόνον εἰς Πέργαμον.

Ἡ καπνοφυτεία μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισε νὰ ἀναπτύσῃται. Ἄν ἡ καλλιέργεια αὐτῆς ἦτο συστηματικὴ ἀπὸ ἑτῶν, ἡ ἐπαρχία θὰ ἠδύνατο νὰ πλουτίσῃ. Καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν, κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ εἰδικοῦ καλλιερῆτου κ. Ἀριστ. Μουσκέτα, ἡ παραγωγή τῶν καπνῶν, ἰδίως τοῦ μυρωδάτου, ἠϋξανε μεγάλως. Ἡ παραγωγή αὐτοῦ πρὸ δεκαετίας ἀνήρχετο εἰς 300 χιλ. ὄκ. καὶ ἤδη εἰς 550 χιλ. ὄκ.

Ἡ κτηνοτροφία ἔβαινε παραλλήλως τῇ γεωργίᾳ. Ἡ ἔλλειψις τεχνικῶν βοσκῶν δὲν ἐπέτρεπε τὴν βελτίωσιν τῆς κτηνοτροφίας. Ἄλλὰ καὶ ἡ κυβερνητικὴ πρόνοια ἐμποδίζε τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν κτηνῶν ἀνήρχετο εἰς 100 χιλ. πρόβατα, 40 χιλ. αἰγες, 15 χιλ. βόες, 6 χιλ. ἵπποι, 10 χιλ. ὄνοι, 500 ἡμίονοι, 20000 κάμηλοι καὶ 1500 βούβαλοι. Ἐκ τούτων 60 χιλ. πρόβατα, 5 χιλ. αἰγες, 6 χιλ. βόες, 2 χιλ. ἵπποι, 4 χιλ. ὄνοι καὶ 200 κάμηλοι ἀνήκον εἰς Ἑλληνας.

Ὁ τυρὸς τῆς Περγάμου, μ' ὅλα τὰ ἔλλειπῆ μέσα τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ ἦτο καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν πεφημισμένος λόγῳ τῆς ἀρίστης ποιότητος αὐτοῦ.

Ἐμπορικῶς, ἡ περιοχὴ Περγάμου εἶναι ἔν ἀπὸ τὰ καλῆτερα κέντρα εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τοῦ Νομοῦ Σμύρνης. Οἱ ἀριθμοὶ μόνον τῆς εἰσαγωγῆς φρ. 3,000,000 καὶ ἐξαγωγῆς φρ. 8,000,000 εἶναι ἀρκετοὶ διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις ὁποῖαν σπουδαιότητα ἔχει ἔμπορικῶς τὸ διαμέρισμα Περγάμου.

Διὰ τῶν λιμένων ἡ Ἐπαρχία ἐξήγγεν 20,000 τόννους ἐμπορευμάτων. Δέκα πέντε μεγάλα ἀτμόπλοια ἐτησίως προσήγγιζον εἰς Δικελὴν διὰ φόρ-

τωσιν κατ' εὐθείαν δι' Εὐρώπην κουκκιῶν καὶ κριθῆς. Πλεῖστα ἀτμόπλοια μικρότερα καὶ ἑκατοντάδες πλοιαρίων μετέφερον εἰς Σμύρνην, Μυτιλήνην καὶ τὰς λοιπὰς νήσους διάφορα ἔμπορεύματα.

Ἡ Πέργαμος διενήργει φορτώσεις καὶ διὰ ξηρᾶς σιδηροδρομικῶς μέσον Σόμα.

Ἡ εἰσαγωγή Περγάμου διενεργεῖτο διὰ τοῦ λιμένος Σμύρνης καὶ κατὰ δεύτερον λόγον διὰ τῶν τῆς Κων)πόλεως, Μυτιλήνης καὶ Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διενεργεῖτο εἰσαγωγή καὶ ἐξ Εὐρώπης ἀπ' εὐθείας ὡς σίδηρα, ὑφάσματα, σακκιά καὶ ἄ.

Ἡ πλεῖστη ἐξαγωγή τῆς Περγάμου εἶναι εἰς Ἀγγλίαν (κουκκιά, κριθή, βαλανίδι), Γαλλίαν (κριθὴ) καὶ Ἑλλάδα (βαμβάκια).

Τὸ ἔμπόριον τῆς Περγάμου τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἀποκλειστικῶς εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, καθὼς καὶ ἡ βιομηχανία, ὑπεβοήθησε καὶ ἡ Τράπεζα τῆς Ἀνατολῆς, ἣτις ἴδρυσε ὑπρακτορεῖον ἀπὸ τοῦ 1908. Πέντε ἑκατομμύρ. φρ. διέθεσεν εἰς τὰς ἀγορὰς Περγάμου καὶ Σόμα.

Ὁ Καζᾶς (ἐπαρχία) τῆς Περγάμου κατὰ τὴν τελευταίαν 25τίαν ἔκαμε τεραστίας προόδους. Τὰ παράλια ἦσαν Ἑλληνικά, οἱ Ἕλληνες ἀριθμητικῶς ἠὔξανον ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἔμενον στάσιμοι.

Τὴν πρόοδον ταύτην ἀντιληφθεὶς ὁ πρὸ τετραετίας ἐπισκεφθεὶς τὴν Πέργαμον Ἄγγλος Πρεσβευτῆς Sir Geraed Lowther ἐξέφρασε τὸν θαυμάσμόν του καὶ ἠρώτησε τὸν φιλοξενοῦντα αὐτὸν κ. Α. Σοφιανόν. «Μὰ δὲν ὑπάρχουν Τοῦρκοι εἰς Πέργαμον;» Ἡ δέουσα ἀπάντησις τῷ ἐδόθη.

Ὁ δὲ κ. Bompard Γάλλος Πρεσβευτὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁπότε πρὸ τριετίας ἐπεσκέφθη τὴν Πέργαμον οἰκογενειακῶς διὰ τὰς ἀρχαιότητας ἐξεφράσθη κολακευτικώτατα διὰ τὴν δρᾶσιν καὶ πρόοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Δυστύχημα εἶναι ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπίσημοι δὲν ἔχουν ἰδέαν διὰ τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ ὀλιγώτερον ἐπισκεφθέντες τὴν Πέργαμον εἶναι οἱ Ἕλληνες, οἱ δὲ περισσότερον οἱ Γερμανοὶ καὶ Αὐστριακοί.

Ἡ ἐπαρχία Περγάμου ὑστερεῖ βιομηχανικῶς ὡς καὶ ὅλα τὰ μέρη τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Μικρὰ βιομηχανία δευτέρας ὑπάρχει δι' ἐπιτόπιον κατανάλωσιν καὶ ὀλίγοι τάπητες κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν νομαδικῶν φυλῶν (Φιουρουκιδῶν). Ὑπὸ βιομηχανικὴν ἔποσιν ἡ Πέργαμος δὲν ἔχει τίποτε νὰ ἐπιδείξῃ δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποκλειστικῶς γεωργικὸν διαμέρισμα ἐμπορευόμενον τὰ ἐμπορεύματα τῆς ἰδίας παραγωγῆς του.

Μικρὰ βιομηχανία εἶναι τὰ στραγάλια ψήσιμον δηλ. τῶν ροβιθιῶν. Τσιαῦτα παρασκευάζονται ἕως 15 χιλ. σακκιά περίπου καὶ στέλλονται εἰς Βάρναν καὶ Θεσσαλονίκην. Αἱ ἐκκοκιστικαὶ μηχαναὶ ἐκκοκίζουσιν 4 χιλ. δέματα βάμβακος ἐτησίως, οἱ ἐλαιόμυλοι πλέον τῶν 750 χιλ. ὀκάδων ἐλαιῶν, οἱ δὲ ἀλευρόμυλοι ὑπὲρ τὰς 500 χιλ. ὀκ. ἀλεύρου.

Μεταλλεῖα πλοῦσια σιδήρου, ἀντιμονίου, καὶ χρυσοῦ, ἀκόμη ὑπάρχουν δάση ἀνεκμετάλλευτα, γαῖαι εὐφοροὶ δυνάμεναι νὰ παραγάγουν διπλὴν ἐσοδείαν, ποταμοὶ δυνάμενοι νὰ περιβρέξωσι χι-

λιάδας στρεμμάτων γαιῶν καὶ νὰ δόσουν κινητήριον δύναμιν εἰς πολλὰ ἐργοστάσια, ὑπάρχουν εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν καθιστῶντες τὴν ἐπαρχίαν Περγάμου τὸ εὐφορώτερον μέρος ὅλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Α. Γ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ
Συνδιοθευτὴς τῆς Τραπεζῆς Ἀνατολῆς
ἐν Περγάμῳ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Κατοίκων καὶ Κοινοτικῆς καταστάσεως

Πόλεις-Χωρία	Ὅμογεν πληθυσμ	Ἑκκλ.οσ.	Παρεκκλ.	Ἰερεῖς	Σύλλογοι	Νοσοκ.ορ.	Σχολεῖα	Μικθῆτα	Μαθῆτρ.	Διδάκαλ.	Κων. θα- πὴν. λ. Τ.	Ἐγκατασ Μουσουλ.
1) Πέργαμος	8000	2	5	5	1	3	355	260	17	1600	180	0
2) Δικελί	4000	2	5	2	2	—	2485	135	6	500	7000	—
3) Ἰσμαϊλάρ	400	1	—	1	—	—	—	—	—	—	50	500
4) Ἀτζανός	850	2	2	1	—	1	55	35	2	130	2000	—
5) Καπακούμ	760	1	1	1	—	—	50	28	1	100	1000	—
6) Μακαρονία	200	3	2	1	—	1	15	10	1	80	—	—
7) Ἀγιασμάτι	900	1	2	1	1	—	140	25	1	75	1000	—
8) Τσανδαρλή	1500	1	2	1	1	—	2100	75	3	200	2500	—
9) Κλησέ-κισί	900	1	—	1	—	—	155	25	1	80	1500	—
10) Σακράνι	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11) Κάλαργα	500	1	1	1	—	—	130	15	1	100	800	—
12) Σασιφλίχι	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—
13) Κάτω-Κιρκλάρ	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14) Σαντζίδες	1000	1	2	1	—	2	60	35	2	100	1600	—
15) Κινίκιον	3100	2	—	3	—	1	2200	150	10	650	4000	—
16) Πουργατζιχ	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17) Κασικτσῆ	250	—	—	—	—	1	20	10	1	35	400	—
18) Χρ(χ)ώριον	860	1	—	1	—	—	155	30	2	175	1200	—
19) Ζάναζ	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20) Κίσοπεῖλι	300	1	—	1	—	—	120	10	—	60	500	—
21) Ἀλῆ-Βεῖλι	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22) Σαρατζιλάρ	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23) Ἀγιασκισί	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24) Πουρουλτζεκισί	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Διάφ. Χωρία Τουρ.	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Τὸ ὅλον	24940	20	22	21	10	2	20	1240	843	45	393	42200

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ—ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ—Ο ΔΙΩΓΜΟΣ.

ΤΟΙΑΥΤΗ ἦτο ἐν ὀλίγοις ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου. Τοιαύτη ἦτο ἡ κοινωνική καὶ κοινοτική αὐτοῦ ἀνάπτυξις ἥτις ὁμολογουμένως ἦτο μεγάλη πολὺ περισσότερον ἢν λάβη τις ἕπ' ὄψιν ὅτι πάντα ταῦτα ἐπραττε ΜΟΝΟΣ τοῦ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἕξω τριετίας βοήθειας. Ὁ ἀνωτέρω πίναξ ἀνακεφαλαιῶν ὄλην σχεδὸν τὴν κοινοτικὴν τῆς ἐπαρχίας κατάστασιν μετ' ἀριθμοὺς πραγματικῶς εἶναι ἐγγλωττός ἀπόδειξις τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς σταδιοδρομίας. Καὶ ἡ κολοσσαία ὄντως αὐτῆ ἐργασία ἢ παραχθεῖσα μετὰ τὸν βίαν ἀπασιᾶς βουλευτικῆς ἐπὶ βίαν μόλις 50 ἐτῶν. Καὶ δὲν θὰ ἔσταματά μέχρις ἐδῶ ἢ πρόοδος αὐτῆ, διότι πλειστατικῶς ὁ Περιγαμηγὸς γλῶσς καὶ ὁ τοῦ μικροτέρου ἀκόμη χωρίου τῆς ἐπαρχίας Περναμποῦ ἀπέδειξεν ὅτι διὰ τὰ σχολεῖα τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ ἄλλα ἰδρύματα εἶνε ἀνεξάντλητος εἰς θυσίας.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Κοινότης τῆς Περγάμου ἐσκέπτετο νὰ περιβάλλῃ μετ' ἐπὶ τὴν ἠθικὴν τῆς προστασίαν τὰς πέριξ μικρὰς Κοινοτήτας καὶ νὰ διοργανώσῃ τὰ σχολεῖα αὐτῶν δι' ἐνὸς ἐνιαίου προγράμματος, ἀπεφασίζετο δὲ ἡ μεταρρύθμισις τῶν σχολικῶν κτιρίων καὶ ἡ σύστασις τελείου ἢ μιγυμνασίου καὶ ἡ μεταφορὰ τοῦ νεκροταφείου ἐξω τῆς πόλεως, ἡ ἰδρυσις νυκτερινῆς σχολῆς, ἡ δὲ Κοινότης ἀνέλαβε τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐκπαίδευσιν ἀπόρων νέων καὶ ἀπεφασίζετο ἡ σύστασις εὐπρεποῦς λέσχης καὶ μουσικοῦ συλλόγου, ἡ ἰδρυσις τυπογραφείου μετ' ἐφημερίδος (1), ἰδρύετο δὲ ὑπὸ ἐντοπίας Ἑλλ. ἐταιρίας ἐργοστάσιον ἠλεκτροφωτισμοῦ μετὰ κινηματογράφου (2) καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεκατεστάθη ὑπὸ Ἑλλ. ἐντοπίας ἐταιρίας (3) ἡ δι' αὐτοκινήτων συγκοινωνία τῆς Περγάμου μετὰ τῶν πέριξ χωρίων καὶ μετεβάλλετο εἰς πραγματικὸν ἄλσος ὁ πέριξ τῆς ἁγ. Καστριανῆς χώρος χάριν περιπάτου ὑπὸ τῆς ἐμωνύμου ἀδελφότητος, καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὰ πιεστήρια ἔργον πολὺτιμον διὰ τὴν σύγχρονον ἰδίως ἱστορίαν τῆς Περγάμου περιγράφον ὄλας τὰς παραδόσεις, τὰ ἔθη καὶ ἔθιμα τῶν Περγαμηγῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρ. Σο-

(1) Τῆς ἐφημερίδος παρεχορήθη ἡ ἄδεια ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν Γεώργ. Κ. Χονδρονίκην ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νέα Πέργαμος».

(2) Ἡ ἐταιρία αὕτη ὁποτελέσθη ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Κασσιανίδου καὶ Κ. Χ' Λεονταρῆ.

(3) ὑπὸ τῶν Γεωργίου Ν. Κανέλλη καὶ Στ. Λισβορίτου.

φιανοῦ, αἱ δὲ Κοινότητες ἰδίως Κινικίου, Δικελί καὶ Τσανδαρλί, ἐσχέποντο περὶ βελτιώσεως τῶν κοινοτικῶν αὐτῶν πραγμάτων, καθ' ἣν στιγμήν τέλος ἤ Α. Σ. ὁ ἄγ. Ἐφέσου ἀπεφάσισε νὰ ἀνακηρύξῃ τὴν Ἐπαρχίαν Περγάμου εἰς Ἐπισκοπήν, λαίλαψ πρωτοφανῆς, λαίλαψ ἀγρία καὶ ἀκατάσχετος, ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ, τὰ πάντα παρέσυρε, τὰ πάντα ἐξεμηδένισεν.

Καὶ ὁ ἀκαμάτος οὗτος Ἑλλήν. πληθυσμὸς ἠναγκάσθη πρὸ τῆς βίας, πρὸ τῶν δολοφονιῶν καὶ παντοίων ἀτιμώσεων τῶν νοθογενῶν νεοτούρκων νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίαν γῆν, τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, τοὺς τάφους τῶν πατέρων του εἰς τὴν διάκρισιν τῶν μαινομένων τούτων τεράτων κατὰ παντός Ἑλληνικοῦ καὶ νὰ τραπῇ μακρὰν αὐτῶν, μακρὰν τῆς προγονικῆς αὐτοῦ παρακαταθήκης ΤΗΝ 27 ΜΑ-ΤΟΥ 1914.

Ἡ ἀναγκαστικὴ αὕτη καὶ βιαία ἐξοδος τῶν Περγαμηνῶν καὶ λοιπῶν κατοικῶν τῆς Ἐπαρχίας εἶναι τόσον τραγικὴ, τόσον σπαραξικάρδιος, τόσον συγκινητικὴ εἰς σκηνὰς ὥστε καθίσταται ἀπερίγραπτος.

Ἡ Πέργαμος ἐντὸς δύο ὥρων ἐξεκένωθη. Τὰ περίε αὐτῆς χωρία ἄλλα ἐνωρίτερον καὶ ἄλλα ἀργότερον ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν τύχην. Ἡ Ἑλληνοπρεπὴς καὶ ἀρχαιοπρεπὴς Πέργαμος, αἱ ὠραταὶ κωμοπόλεις Δικελί, Τσανδαρλί, Σαντίδες καὶ λοιπαὶ δὲν ὑφίστανται πλέον. Οἱ κάτοικοι αὐτῶν οἱ διασκορπισμένοι τῆδε καχεῖς ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος κινδυνεύουσι ΤΑ ΠΑΝΤΑ.

Καὶ ἤδη τὰς ἀρχαίας σκεπάζει τὴν περιλαμπρὸν ταύτην χώραν ἥτις διέπρεψε καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Καὶ μόνον εἰς ἡμᾶς ἐνταῦθα ἕνας ὑπόκωφος βόμβος τῶν σιωπηλῶν κωδώνων τῶν ἱερῶν ἡμῶν ναῶν διχευεῖται εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν ὡς ἕνας μυστικὸς ἠερῆνος.

Ἡ Ἀκρόπολις, τὸ ἱερὸν τοῦτο ἔδαφος τῶν Ἀτταλιδῶν, περιβάλλεται ἤδη ὑπὸ μιᾶς νεκρικῆς καὶ πενθίμου περιβολῆς. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως ἐπληρώθησαν ἱερῶν εἰκόνων καὶ ἀναριθμητῶν βιβλίων, προκλούουσι οὕτω ἕνα πικρὸν συναίσθημα δόνης καὶ σπαραγμοῦ.

* * *

Ἀλλὰ τίς ἡ ἀφορμὴ, ποία τὰ αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὸν διωγμὸν τοῦτον, ὅστις ὑπενθυμίζει ἡμῖν ἐν ὄλῃ τῇ τραγικότητι αὐτοῦ καὶ τοῖς κατὰ τὸ 1685 τρομεροῦς διωγμοῦς καὶ τὰς διαδοχικοὺς ἐπιστάθμιας τῶν ἀτυχῶν Οὐγενότων;

Ἀράγε ἐξωτερικαὶ ὑποβολαί, ὡς λέγουσιν, ἕνεκα πολιτικῶν λόγων, ἡ δὲ Ἑλληνισμὸς οὗτος προσεφέρθη θῆμα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἐλευθερίας τῶν νήσων Λέσθου καὶ Χίου ὡς λέγουσι πάλιν ἄλλοι βασιζόμενοι καὶ δικαίως εἰς τὰς ἐπισήμους δηλώσεις τοῦ ἐν Ἀθῆναις προσβεβητοῦ τῆς Τουρκίας Γκαλιπὸ Κεμαλή βῆ, ὅστις εἶπεν ὅτι «ἡ ἡουχία τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας ἀπαιτεῖ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν δύο αὐτῶν νήσων. Ἐὰν ἡ Ἑλλάς κρατήσῃ αὐτάς θὰ εἰρεθώμεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τοὺς καταδυναστεύωμεν», εἰς τὰς τοῦ Βολῆ Σμύρνης Ραχμῆ, ὅστις εἶπεν ὅτι «θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ καθαρίσωμεν τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνας. Ἐὰν ἡ Εὐρώπη λυπηθῇ θὰ ζητήσωμεν συγγνώμην, θὰ πληρώσωμεν ἀποζημιώσεις,

ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθήσωμεν» και εἰς ἄλλας παρομοίας τοιαύτας ἄλλων Κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων ὡς τοῦ δημάρχου Περγάμου οὕτως εἶπεν εἰς ἐγκριτον Περγαμηνὸν ὅτι «αὐτὰ εἶναι ἀποτελέσματα τῆς ἑλληνικῆς (γιοιουαννή) πολιτικῆς».

Εἶναι ἀληθές ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε ἀνέμενε τοιαύτην τῶν πραγμάτων τροπήν. Οὐδεὶς οὐδέποτε, ὁμολογουμένως, ἤλπιζε κατόπιν τῆς τόσῃ περιλάμπρου τοῦ Ἑλλην. Κράτους ἀνορθώσεως, νὰ ὑποστῇ ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς τόσον παρά τῶν βαρβάρων και νοθογενῶν νεοτούρκων, ὅσον και παρά τῶν ἀγρίων και κτηνανθρώπων βουλγάρων, τοὺς ἀπηνεῖς τοὺτους διωγμοὺς, τὰς φρικιαστικὰς ἀτιμώσεις, τοὺς ἀπροκαλύπτους ἐξευτελισμοὺς και τὰς ταπεινώσεις ταύτας, αἱ ὁποῖαι ἀντανακλῶσι και ἐπὶ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος.

Οἱ πάντες ἐνομιζομεν και εἶχομεν προσκίτσει τὴν γενικὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἀνδρωθέν, κραταιωθέν και λαμπρυνθέν διὰ τῶν ἐπικῶν του ἀγῶνων θὰ συνέτεινε ὀπωροζήποτα εἰς τὴν καλλιτέρευσιν τῆς τύχης τῶν ὑπὸ τὸν ἀτιμωτικὸν ζυγὸν δούλων τέκνων του. Ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ ἐλπίδες αὗται και αἱ πεποιθήσεις ἀπεδειχθησαν φροῦδα.

Τοὺς προμελετηθέντας και ὀργανωθέντας τοὺτους νεοτουρκικοὺς διωγμοὺς και ἀρχὴν πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν βαρβαρότητα τῶν νεοτουρκικῶν, ἧτις ἀποτελεῖ βεβαλιώδη γὰρ μὲν τῶν βαρβάρων κρατῶν, εἰς τὸν φόβον αὐτῶν ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας ἂν δὲ, διωργανώθῃ πάντως θὰ διωργανοῦτο δι' εὐθετον ὀθην χρόνον και κατόπιν εἰς ἄλλας ἀφορμὰς και αἰτίας, τὰς ὁποῖας βεβαίως ὁ χρόνος θὰ μᾶς καταστήσῃ γνωστάς.

Ἄλλως τε αὐτὴ ἡ νεοτουρκικὴ ἐφημερίς «Ἰτιχάτ» Σμύρνης ἐδημοσίευσε τὸ κακοῦργον πρόγραμμα τῆς συστηματικῆς ἐξενιώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκίας.

Ἡ πραγματοποίησις αὐτῆ προγράμματος τόσον ποταποῦ, τὸ ὁποῖον συνετάχθη κατόπιν πολλῆς ὡς φαίνεται μελέτης ὑπὸ τῆς παράφρονος σπειρας τῆς Σταμπούλ, ἧτις διευθύνει ἀκόμη τὰς τύχας τῆς καταρρευούσης ταύτης Ἀυτοκρατορίας, εἶνε συνέχεια τῆς ἱστορίας τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ.

Κατὰ δεῦτερον λόγον δὲν ἐπιτρέπεται ἀράγε νὰ ἀποδώσωμεν τοὺς διωγμοὺς τοὺτους και εἰς τὸ «πλήρωμα τοῦ χρόνου» ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας Ἑθνικῆς ἀποκαταστάσεως;

Διότι ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς ἱστορίας ποῖον τμήμα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ἀπελευθερώθη ἄνευ θυσιῶν;

Αἱ θυσίαι και τὰ ὀλοκαυτώματα τοῦ 1821 ἐπέφερον τὴν Ἀνάστασιν τῆς μικρᾶς ἐκείνης γωνίας.

Αἱ σφαγαὶ και οἱ ἀγῶνες τῆς Σάμου κατέστησαν ταύτην ἐλευθεράν. Αἱ σφαγαὶ και αἱ πολυχρόνιοι θυσίαι τῆς Κρήτης ἐπέφερον και ταύτης τὴν Ἀνάστασιν. Αἱ ὀλοφονίαι, οἱ παντοῖοι διωγμοὶ και οἱ μαρτυρικοὶ θάνατοι τόσον ἡρώων τῆς Ἠπείρου και Μακεδονίας ὡς τοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ, τοῦ Παύλου Μελά και ὀλλων προετοίμασαν τὴν Ἀνάστασιν αὐτῶν. Ἦλθεν ἤδη ἡ σει-

ρά τῆς Μ. Ἀσίας ἣτις διὰ τῶν θυσῶν καὶ δλοκαυτωμάτων τούτων θὰ ἐπιφέρῃ ἀνυπερθέτως τὴν Ἀνάστασιν αὐτῆς. Ὅθεν οὐδεμία μεμφιμοιρία ἐπιτρέπεται κατὰ τῶν Ἐθνικῶν ἡμῶν τούτων συμφορῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιφέρωσι κατὰ φυσικὸν καὶ ἀπαράθιατον νόμον ἐποχὴν εὐτυχεστέραν καὶ λαμπροτέραν εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὰ τέκνα μας ἰδίως.

Οὐδεμία ἀπογοήτευσις ἐπιτρέπεται ὅτε εἶναι ἴδιον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἑλληνος, διότι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔπαθον πολὺ περισσότερα καὶ διότι ἀποκαθισταμένης τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν ταχέως θὰ ἐπανορθώσωμεν ὅλας τὰς ζημίας ἡμῶν καὶ θὰ ἐπαναφέρωμεν τὰς καταστραφείσας ἡμῶν πόλεις εἰς τὰς προτέρας αὐτῶν λαμπρὰς θέσεις ὡς τρανὰ παραδείγματα ἔχομεν τὰς πόλεις Χιον, Κυθωνίας (*Αἰθαλί) καὶ ἄλλας, αἱ ὁποῖαι διεληθῶσαι διὰ πυρός καὶ σιδήρου ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἢ προαγωγῇ αὐτῶν εἶναι καταπληκτικὴ καὶ περιβλεπτος.

Προσέτι ἄς θεωρήσωμεν ὑψίστην τιμὴν ἡμῶν ὅτι ἐθυσιάσθημεν δλοκαυτώματα τῆς ἐδραϊώσεως τῆς ἐλευθερίας τῆς νήσων Δέσβου καὶ Χίου, ἣτις μέχρι τινος ἐκλονίζετο.

Κατὰ συνέπειαν τὸ τοιοῦτον τυγχάνει δεύτερος πολῦτιμος τίτλος δικαιώματος τῶν προσφύγων ὅπως κατὰ πρῶτον μὴ θεωροῦνται ὡς εὐεργετούμενοι καὶ κατὰ δεύτερον ὅπως ἡ μέριμνα τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ὑπὲρ αὐτῶν ἔπρεπε καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἐπιφειστέρα καὶ λυσιτελεστέρα καὶ ὑπὲρ τῆς πλημμελοῦς περιθάλψεως αὐτῶν (1) καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑθνικῆς αὐτῶν ἀποκαταστάσεως, ἣτις δυστυχῶς φαίνεται ὡς αὐτοπία καὶ παραλογισμός· εἰς τινὰς (2), ἢ δὲ χώρα αὐτῆς τῆς Μ. Ἀσίας χαρακτηρίζεται ὡς ΑΠΟΙΚΙΑ Ἑλληνικὴ ἐνῶ εἶναι ἀναπόσπαστον μέρος τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος, καὶ διὰ τὸ ὁριστὸν οὐδεὶς ποτὲ μέχρι σήμερον εἰρήθη ἔστω καὶ Φαλμεράϊερ νὰ τὴν διαμφισθητήσῃ.

Καὶ ὁμως παρὰ πάσας τὰς ἀντιξοῦς ταύτας περιστάσεις, παρὰ τὴν λυσώδη καταδρομὴν τῶν πολεμίων τῆς φυλῆς μας, παρὰ τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος, παρ' αὐτὰ τέλος καὶ τὰ μέχρι σήμερον ὀλισθήματα ἡμῶν αὐτῶν . . . ἢ ΕΛΛΗΝΙΚΩ-ΤΑΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ κατ' ἀναγκαῖον ἱστορικὸν νόμον θὰ ἀποτελέσῃ ΑΝΑΠΟΣΠΑΣΤΟΝ μέρος τῆς ἐλευθερίας Ἑλληνικῆς πατριδος εὐθὺς ὡς ἐπιστῆ ἢ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ ΩΡΑ.

Πρὸ πάντος ὁμως πρέπει νὰ ἐγκατατερωμεν ΠΡΟΘΥΜΟΙ εἰς τὸ κέλευσμα τῆς πατριδος καὶ προσηλωμένοι εἰς τὴν ἀπεριόριστον πρὸς αὐτὴν ΑΦΟΣΙΩΣΙΝ.

Μυτιλήνη 1 Μαΐου 1915.

Γ. Κ. Κ.

(1) Μόνον τῶν ἐν Μυτιλήνῃ προσφύγων ἢ περιθάλψις ἦτο καὶ εἶναι σχετικῶς ἀνθρώπινος καὶ τοῦτο χάρις τῷ Γεν. Διοικητῇ ἀξ. κυρίῳ Μ. Πετυχάκῃ, ἐνῶ τῶν ἄλλων μερῶν καὶ ἰδίως τῆς Μακεδονίας δυστυχῶς χειρίστη ὑφ' ὅλας τὰς ἐποχάς.

(2) Τοιοῦτον τι ἐξέφρασε καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, πρόεδρος ἐπὶ πολλὰ ἔτη τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ Ἀνατολίτης!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἄρχαιοι συγγραφεῖς, Ἑλληνας-Λατῖνοι-Βυζαντινοί. (Οἱ σπουδαιότεροι αὐτῶν) Πausanias, Ἡρόδοτος, Πολύβιος, Πολύβιος, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, Στράβων, Τίτος, Λίβιος, Πλίνιος, Ἰουστίνος. — Εὐσέβιος, Γ. Παχυμέρης, Ζωνάρας καὶ ἄλλοι περιλαμβανόμενοι ἐν τῇ «Πατρολογία» ἐκδ. Migne.

Εὐρωπαϊοὶ Περιοηγηταί: Spon (1675), Choiseul Gouffier (1776), James Dallaway (1790), Charles Texier (1883).

Σύγχρονοι συγγραφεῖς: Ἰστορία Παπαρηγοπούλου, Ἰστρ. Μ. Ἀσίας Ph. Le Bas.—Οἱ 7 ἐπιστολὴς Ἀποκαλύψεως Γεωργ. Λαμπάκη, Ἐγχειρίδιον Ἑλλήν. Νομισματικῆς Ἰστορίας Σβορώνου (Μετάφρασις). Συγγράμματα καθαρώς περὶ Περγάμου, εἰς ἑξένας γλώσσας. (Τὰ σπουδαιότερα):

Die Ergebnisse der Ausgrabungen zu Pergamon. Εἰς τρεῖς μεγάλους τόμους ὑπὸ Conze, Humann, Bohn, Stiller, Solling, Raschdorff καὶ Frankel (1880, 1881, 1883-86). Βερολίνον.

Das Südliche Stadttor von Pergamon. ὑπὸ W. Dörpfeld 1901 Βερολίνον.

Pergamos ὑπὸ Eduard Thraemer 1888 Λειψία.

Die Wasserleitungen von Pergamon Fr. Gräber καὶ C. Schuchhard. Βερολίνον 1888.

Die Münzen von Pergamon. H. von Fritze. Βερολίνον. 1910.

Die Münzen der Dynastie von Pergamon. Imhoof.

Il Regno di pergamo. G. Cardinali. Ρώμη. 1906.

Geschicht des Königs Eumens II von Pergamon. Kurt. Meischke. 1905.

Pergamon nuter Byzantinern und Osmanen. Fr. Gelzer. Βερολίνον. 1903.

Pergamenisches Reich. M. H. E. Meier. 1842.

De Pergamenorum Litteratura. C. Paercke.

Beschreibung der Skulpturen ans Pergamon. 1910.

Pro Pergamo. Conze. Βερολίνον. 1898.

Pergamos. J. L. Ussing. 1899.

Pergame. Restauration et description des monuments de l'Acropole. Em. Pontremoli καὶ Max Collignon Παρίσιοι. 1900.

Antikes Zaubergeat aus Pergamon. R. wünsch.

Bericht über die arbeiten zu Pergamon, εἰς 7 μεγάλους ἐπιτομογραφίμ. τόμους. Ἀπὸ τοῦ 1886-1898 καὶ ἀπὸ τοῦ 1900-1911. Conze, Dörpfeld, Kolbe, Philipson, Schuchhardt, H. von Prott.

H. Thiersch, Seik, Altmann, Schöder, Schader, Winter, Heppding, Jacobsthal, Schazmann και Παναγ. Σούρσου, αρχιτέκτονος Ἀθῆναι.

Mamurt-Kaleh, ein tempel der Göttermutter unweit Pergamon. Conze και Schazmann Βερολίνον. 1911.

Guide sur Pergame Moderne et Antiquites Ἀριστ. Σοφιανοῦ Πέργαμος 1906.

Altertümer von Pergamon, εις 10 ὀγκώδεις τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν πρωτίστην θέσιν κατέχει ὁ πρῶτος τόμος Stadt und Landschaft τοῦ καθηγητοῦ A. Conze τῇ συμπράξει και ἄλλων ἀρχαιολόγων. Ἔργον σπουδαιότατον, ἐκδοθὲν κατ' ἐντολὴν τοῦ Πρωσικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας και τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία ἀνέρχεται εις 1650 μάρκα.

Ἐπίτομος ἱστορία και Τοπογραφία τῆς Περγάμου. Νικ. Ράλλη. Σμύρνη. 1870.

Ὁδηγὸς τῆς ἀρχαίας Περγάμου, ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῶν ἐν Βερολίνῳ βασιλικῶν Μουσείων. 1901.

Ἱστορία Περγάμου. Βιβλ. Αον. Χριστιανικὴ ἱστορία ἤτοι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας μέχρι σήμερον. Βιβλ. Βον. Αἰ ἀνασκαφαί τῆς Περγάμου 1909-1910. Γεωργ. Κ. Χονδρονίκη. Πέργαμος 1910.

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑΙ ΠΕΡΙ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Ζάκα Ἀναστ. Ὁ μέγας Βωβὸς τοῦ Διός. Ἡ Γίγαντομαχία. «Ἀμάλθεια». 1909.

Σειζάνη Μ. Ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν τῆς Ἀκροπόλεως. «Ἀρμονία». 1909.

Κολυφῆτη Ἀλ. Περὶ τοποθεσιῶν τινῶν τῆς περιοχῆς Περγάμου. (Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ) «Κόσμος» 1912.

Πικραμένου Δ. Ὁ πλοῦτος τῆς Περγάμου. «Ἡμερησία».

Φραντζῆ Π. Αἰ Ἀρχαιότητες τῆς Περγάμου. «Σάλπιγξ». 1910.

Καραμήτρου Ἀτ. Εὐμένης ὁ Βος και ἡ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ συγκλήτῳ ἀγόρευσις αὐτοῦ.

Σοφιανοῦ Ἀρ. Les fouilles à Pergame (1904). — Le grand autel de Jupiter (1904). — La dynastie de Pergame (1906) (Reforme εφημ. Σμύρνης). — Τὸ Μουσεῖον Περγάμου. «Ἀρμονία». 1905. Ἀρχαιολ. Ἐκδρομὴ ἐν Περγάμῳ, εις βιβλιόριον. 1913.

Χονδρονίκη Γεωργ. Ἐκ τῶν ἐξήκοντα τοιοῦτων ἀναφερομετάς σπουδαιότερας. — Τὰ ἐρεῖπια τῆς πόλεως Περγάμου «Ν. Σμύρνη» 1904. — Αἰ Ἀνασκαφαί Περγάμου «Ἐνεοφάνης» Ἀθῆναι 1907. — Ἔθν. Χριστιανικαὶ Σελίδες «Πύρρος» Ἀθῆναι 1908. — Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῆς Περγάμου «Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον» 1910. — Τὰ ἀρχαία Ὑδραγωγεῖα τῆς Περγάμου. «Κόσμος» Σμύρνη 1911. — Ἡ ἀρχαία και νεωτέρα Πέργαμος «Νέα Ζωὴ» Σμύρνη 1911. — Τὸ ἀμφιθέατρον «Αἰολικὸς Ἀστὴρ» Κυθωνίαί 1912. — Περγαμηνὴ βιβλιοθήκη. «Κόσμος». Σμύρνη 1912. — Ὁ Ναὸς τῆς Δήμητρος και αἱ 5 μαρμάριναι κεφαλαὶ «Χαραυγὴ» Μυτιλήνη 1912. — Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Ἀλκαμένους. «Αἰολ. Ἀστὴρ» 1913. — Ὁ Περγαμηνὸς ἰατρὸς Γαληνός. Ὁ Ὀρειθάσιος, Περγαμηνὸς ἰατρὸς

καί φαρμακολόγος. «Αιολ. Ἀστήρ». 1913. — Δεπτομερείς περιγραφαί τῶν ἀνασκαφῶν Περγάμου. «Ἀρμονία», «Ν. Σμύρνη», «Νεολόγος» Κων)πόλεως, «Πύρρος» Ἀθηνῶν, «Κόσμος» Σμύρνης, «Μικρασιατικόν Ἡμερολόγιον» κτλ. 1900—1913.

Μωϋσόγλου Παν. Ὁ ἐλόχρυσος στέφανος. «Ν. Σμύρνη». 1906.

Σακάρη Γ. Ἐπί τῆς Ἀκροπόλεως Περγάμου. «Ξενοφάνης» 1905.

Γαλανοπούλου Στ. Ἀπό Ὀβελίσιον εἰς Πέργαμον. «Ἡμερησία».

Παραρῆ Λ. Μία ἐκδρομὴ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. «Αἰολ. Ἀστήρ» 1912.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΔΙΩΓΜΩΝ

Ὁ Νεοτουρκικὸς διωγμὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ
Περγάμου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος. Ἡ σημασία τῆς πόλεως Περγάμου καὶ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, ὑπὸ Ἄλ. Κολυφῆτη, καθηγητοῦ.

Μέρος Αον. Προμνήματα Διωγμοῦ.

Δηλώσεις Γκαλῆπ Κεμαλῆ—Συνκέντρωσις πολιαριθμοῦ στρατοῦ. καὶ πολεμοφοδίων ἐν Περγάμῳ.—Σχέδιον αἰφνιδιασμοῦ εἰς Μυτιλήνην Μπούκοιτάς. Ζήτημα «Μικράσιατικοῦ Ἡμερολογίου.»—Τὰ ἐνοχοποιηθέντα πρόσωπα Α. Σοφτιανός, Γ. Κοκκινέλης, Γ. Χονδρονίκης καὶ αἱ περιπέτειαι αὐτῶν.—Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Καΐzer, Νεότουρκοὶ καὶ Παλαιότουρκοι.

Μέρος Βον. Προπαρασκευαστικαὶ ἐνεργεαὶ τοῦ Διωγμοῦ.

Διανομὴ φακέλλων.—Διανομὴ ὀπλων, βιβλιαρίων καὶ ὀδηγιῶν. Κηρύγματα εἰς τὰ Τσαμιά ὑπο ἐκτάκτων ἀπεσταλμένων. Περιοδεία διευθυντοῦ ἀστυνομίας Σμύρνης καὶ τοῦ Νομάρχου Ραχμηῆ. Συμπεριφορὰ τούρκων χωρικῶν.

Μέρος Γον. Ἐναρξίς τοῦ διωγμοῦ ἐν τοῖς περιχώροις.

Τὰ γεγονότα Καλάρρης. Σαντζίδων καὶ Χριστιανοχωρίου.—Ἡ ἐκδίωξις τῶν Χρ)χωριτῶν.—Οἱ φόβοι τῶν ἐν Περγάμῳ.—Τὰ μέτρα τῆς Κοινότητος.—Ἡ θρᾶσις τοῦ ἐν Περγάμῳ Κομιτάτου καὶ αἱ ἀνταποκρίσεις τοῦ τουρκ. τύπου.—Ἐξώδιχοι ἐνεργεαὶ πρὸς πρόληψιν τῆς συμφορᾶς.—Ὁ Ἄθηναῖκός τύπος.

Μέρος Δον. Ἡ ἐναρξίς τοῦ διωγμοῦ ἐν Περγάμῳ.

Ἡ ἀφίξις ὑπόπτιων προσώπων καὶ ἡ εἴσοδος τῶν προσκληθέντων Πομάκιων καὶ Βοσνίων. Αἱ δηλώσεις τοῦ Καΐμακάμη καὶ λοιπῶν κυβερν. ὑπαλλήλων.—Ἡ συμπεριφορὰ καὶ αἱ δηλώσεις τῶν Πομάκιων.—Συμπεριφορὰ Μουφτιῆ.—Ἀπηνῆς διωγμὸς τῶν κατοίκων.—Ἀπερίγραπται σκηναί.—Ἡ ἐξοδος τῶν Περγαμηνῶν.—Τραγικὰ γεγονότα.—Ἡ ἀφίξις αὐτῶν εἰς Δικελί.—Τὰ ἐν Κινικίφ. Δικελί Κλησῆ—κίσι καὶ λοιποῖς χωριοῖς.—Ἡ φοβερὰ τραγωδία τοῦ Σακράνι καὶ τὰ 30 θύματα ὑπὸ Ἄλκ. Παλαιολόγου.—Ὁ Ταλαάτ εἰς Δικελί.—Ὁ Ἐπίσκοπος Μυρίνης εἰς Πέργαμον.—Ἄγνωστοι λεπτομέρειαι.

Μέρος Εον. Ἡ ἀφίξις τῶν προσφύγων εἰς Μυτιλήνην.

Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν κατοίκων καὶ τῆς Γεν. Διοικήσεως.—Ὁ βίος τῶν προσφύγων.—Τὸ γράφειον τῶν προσφύγων.—Καὶ πάλιν ὁ Ἄθηναῖκός τύπος. Ἐπιδείνωσις θέσεως προσφύγων.

Μέρος ΣΤον. Τὰ ἐν Περγάμῳ μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν κατοίκων.
 Ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ Ἑβραίων κτλ. κτλ.
 Ἐπίλογος. Σκέψεις καὶ συμπεράσματα. Ἡ καθόλου πολιτικὴ
 τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῶν Μικρασιατῶν ὑπὸ Λαζ. Γιαννοπούλου.
 Ἰατροῦ. Παράρτημα
 La Destruction de Pergame.

Ἡ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
 ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ
 ΕΝ ΜΥΤΙΑΗΝΗ

Ἡ ἐν γένει θρᾷσις αὐτῆς, καὶ ἀπέναντι τῶν προσφύγων καὶ ἀ-
 πέναντι τοῦ θλῦτος Μικρασιατικοῦ Ἐθνικοῦ ζητήματος. Ἐπίσημα
 ἔγγραφα. Αἱ λοιπαὶ Μικρασιατικαὶ ἐπιτροπαί.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀφιέρωσις.
 Διὰ τοὺς ἀναγνώστας.
 Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς

ΜΕΡΟΣ ΑΨ

Τὸ Κράτος τῆς Τευθρακίας
 Τὸ Πέργαμον.

Τὸ Περγαμηγόν Κράτος.—Ἱερούσις καὶ βασιλεῖς αὐτοῦ.—Αἱ
 σπουδαιότεραι μάχαι καὶ ναυμαχίαι.—Ἡ ἀκμὴ τοῦ Περγα-
 μηνοῦ Κράτους.—Τὰ γράμματα, αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον
 αὐτοῦ.

Τὸ Περγαμηγόν Κράτος ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν.—Χρι-
 στιανικὴ καὶ Τουρκικὴ ἐποχὴ μέχρι τοῦ 15ου μ. Χ. αἰῶ-
 νος.—Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου.

ΜΕΡΟΣ Βον

Αἰολικαὶ Ἀποικίαι.—Αἱ ἐπὶ τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου Αἰολικαὶ
 πόλεις.

ΜΕΡΟΣ Γον

Σύγχρονος Ἱστορία.

Αἱ σημεριναὶ πόλεις καὶ τὰ χωρία.—Ὁμογενὴς πληθυσμὸς.
 —Κοινοτικὴ ἀνάπτυξις.—Ἐκπαιδεύσις.—Ἐμπόριον.—Γεωρ-
 γία.—Βιομηχανία.

Στατιστικὸς Πίναξ κατοίκων καὶ κοινοτικῆς καταστάσεως.

Ἐπίλογος. Σκέψεις. Συμπεράσματα.

Βιβλιογραφία.

Προσεχεῖς ἐκδόσεις.



ΠΑΡΟΡΑΜΜΑΤΑ

Σελ. 9	στίχ. 9	ἀντί Παιδίωνος	ἀνάγνωθι Πανδίωνος
» 10	» 2	» Βηγτεισίον	» Κητείησιν
» »	» 3	» εἰκτῆρ	» εἰκτῆρ
» 16	» 17	» 1807	» 1907
» 68	» 12	» 36 γρ.	» 36,000 γρ.
» 73	» 12	»	καὶ τοῦ Ἰωαν. Χρόνη
» 82	» 24	» Βουνάρ-τσάι	» Πακῆρ-τσάι
» »	» 28	» Αλισίκιού	» Κλησέ-κιού

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ



ΤΟ ΓΑΦΕΙΟΝ Α. Γ. ΣΟΦΙΑΝΟΥ
ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ (ΣΤΟΑ ΡΙΖΑΡΙ)

Ἀσχολεῖται εἰς ἀγορὰν καὶ πώλησιν παντὸς εἴδους ἐμπορεύμα-
τος μὲ προμήθειαν.

Εἰς ναυλώσεις, φορτώσεις, μεταφορτώσεις, ἐκτελωνισμοὺς καὶ
ἀσφαλείας.

Ἀναλαμβάνει ἀντιπροσωπίας ἐργοστασίων, ἐταιρειῶν καὶ ἐμ-
πορικῶν οἰκῶν διαφόρων.

Ἐκδοσὶν εἰσητηρίων δι' Ἀμερικὴν καὶ ἀνδρομερικῶν τοιού-
των εἰς συγκρατατικὰς τιμὰς.

Ἀσφάλειαν ναύλων. Πληροφορίας παρέχει δωρεάν.

Τηλεγραφικὴ Διεύθυνσις

Σοφιανὸς Πειραιᾶ.—

«Τὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν θὰ παρατεθῶσιν εἰς τὸ περί-
τῳ διωγμῶν διδύκον.»

Θερμὰς εὐχαριστίας ἐκφράζομεν πρὸς τὴν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις
Πολιταῖς Φιλοσοφικῶν Ἐπιστημῶν καὶ Γραμμάτων «Ὁμό-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ



007000020633